

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
POLITICAL PARTICIPATION OF THAI BUDDHIST MONKS
ACCORDING TO ATTITUDES OF STUDENTS AT
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA
UNIVERSITY

พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร (สาหิรรัมย์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาประเสริฐ หิตกุกโร (สาธุการัมย์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**POLITICAL PARTICIPATION OF THAI BUDDHIST MONKS
ACCORDING TO ATTITUDES OF STUDENTS AT
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA
UNIVERSITY**

Phramahā Prasert Hitakkaro (Sahuengram)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Public Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

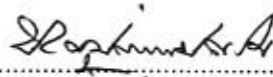
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

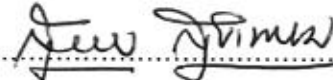
ประธานกรรมการ

(อาจารย์พระครูปลัดสุรัฐ สิริบุญโญ, Ph.D.)

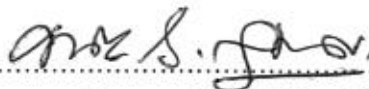
กรรมการ

(ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล)

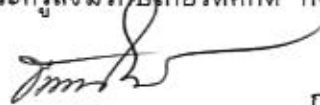
กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ

กรรมการ

ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติ
ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้วิจัย : พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร (สาเหิงรัมย์)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พ.ม., พธ.บ., M.A. (Politics), Ph.D.
(Political Science)
: อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ
ประโยค ๑-๒ ,น.ธ. เอก,พธ.บ.
(เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.ม.(พัฒนาสังคม)
: ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช พธ.บ., M.A., Ph.D. (Political Science)
วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒) เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๓๐๗ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๐๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย จำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย คือ พระสงฆ์ถูกสังคมจำกัดสิทธิ์ ไม่มีสิทธิที่จะทำหน้าที่ทางการเมือง ในด้านรูปแบบของความเป็นสมณะซึ่งจะแสดงออกโดยตรงไม่ได้ กฎหมายยังไม่รองรับให้ภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน

สำหรับข้อเสนอแนะ ควรมีกฎหมายที่ให้สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม พระสงฆ์ควรวางตัวเป็นกลางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อสาธารณะโดยให้ความรู้หลักธรรมที่สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

Thesis Title : The political participation of Thai Buddhist monks according to the attitudes of students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Researcher : Phramahà Prasert Hitakkaro (Sahuengram)

Degree : Buddhist Master (Public Administration)

Thesis supervisory committees

: Asst.Prof. Dr. Surapol Suyaprom B.A. M.A. (Politics), Ph.D.
(Political Science)

: Phrakrusangharak Kiattisak Kittipañño B.A. (1st Class), M.A.
(Social Development)

: Asst.Prof. Dr. Thatchanan Issaradet B.A., M.A., Ph.D.
(Political Science)

Date of Graduation : March 19, 2012

ABSTRACT

The objectives of this research are: (1) to study the political participations of Thai monks according to the attitudes of students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, (2) to compare the attitudes of students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University towards the political participations of Thai monks, classified by personal factors, and 3) to study the ways to promote the political participations of Thai monks according to the attitudes of students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University In this research, it carried out by the survey with a sample of 307 students from Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Tools used to collect the data were constructed by the researcher. The reliability efficient was 0.901. Data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The t-test is one way analysis of variance (One way ANOVA) and the difference of average earnings with the least significant difference (LSD)

The main findings of this research are as follows:

1. The attitudes of the students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University towards the political participations of Thai monks were in middle level all aspects (mean =3.03). When having considered by each aspect, it also found that the average in the middle level all aspects.

2. The comparison of the attitudes of students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University towards the political participations of Thai monks, classified by personal factors, such as status, age, year of monkhood, class of study, and faculty of study, founded that the students have personal factors different the attitudes toward the political participations of Thai monks no different, rejected the hypothesis.

3. The problems and obstacles toward the political participations of Thai monks found that the monks are limited from doing their political attitude, because they are the monks who could not play the political privilege and the law has not given them the chance to play politics and has the co-operation in the democratic system according the political rights.

The suggestion on given have are that there should be the law giving the right to the monks to participate the politics on the appropriate way. The monks should keep themselves in the central ways in supporting the political by giving the doctrinal principles which one in compliance the democratic system.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช ที่ได้กรุณาให้ คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีตลอดมา และ ขอกราบขอบพระเดชพระคุณพระสุวรรณหรรษณี เจ้าอาวาสวัดทองธรรมชาติใต้เมตตาให้การ สนับสนุนส่งเสริมด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญทุกท่านซึ่งประกอบด้วยอาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, ผศ.ชัชชัย ไชยสา, ผศ.อนุภูมิ โสวเกษม, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต และอาจารย์ วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าให้ความอนุเคราะห์ช่วยตรวจทานเครื่องมือที่ใช้ใน การดำเนินการวิจัยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระเดชพระคุณพระธรรมโกศาจารย์อธิการบดี พร้อมทั้งคณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการแจกแบบสอบถาม และขอบคุณนิสิตทุกท่าน ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยแก่ผู้วิจัยด้วยดียิ่ง

กราบขอบพระคุณอาจารย์พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญโญ, ดร. และเจริญพรขอบคุณ ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร. สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล พร้อมคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตาตรวจสอบความถูกต้อง แก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศเป็น เครื่องสักการบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย คุณบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ เพื่อนนิสิต มิตรสหาย ทั้งหลาย และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร

๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ จำนวนและร้อยละของประชาชนผู้ตอบแบบ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๘๙
๔.๒ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ พระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย โดยภาพรวม	๙๑
๔.๓ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการแสดงความคิดเห็น ต่อสาธารณะ	๙๒
๔.๔ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง การมี ส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการแสดงออกซึ่งความ ต้องการ	๙๓
๔.๕ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการสนับสนุนทาง การเมือง	๙๔
๔.๖ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตาม สถานภาพ	๙๕
๔.๗ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามอายุ	๙๖
๔.๘ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามจำนวนปีที่บวช	๙๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๙	ผลเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา	๙๘
๔.๑๐	ผลเปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามคณะที่ศึกษา	๙๙
๔.๑๑	แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ	๑๐๐
๔.๑๒	แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ	๑๐๑
๔.๑๓	แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๑๐๓
๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย	๑๐๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๙
๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๙
๒.๑.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๑๘
๒.๑.๓ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๒๓
๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๒๕
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ	๒๙
๒.๒.๑ ความหมายของทัศนคติ	๒๙
๒.๒.๒ ประเภทของทัศนคติ	๓๐
๒.๒.๓ องค์ประกอบของทัศนคติ	๓๑
๒.๒.๔ ความเชื่อและค่านิยมของทัศนคติ	๓๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๒.๕ การวัดทัศนคติ	๓๖
๒.๓ แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	๓๗
๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	๓๗
๒.๓.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	๔๒
๒.๓.๓ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	๔๗
๒.๓.๔ กรณีตัวอย่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองพระสงฆ์ไทยสมัยต่าง ๆ	๔๙
๒.๔ ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๖๑
๒.๔.๑ ปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์	๖๑
๒.๔.๒ โครงสร้างการบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๖๒
๒.๔.๓ การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของ มจร	๖๔
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๖
๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๖๖
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ	๗๒
๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของพระสงฆ์ไทย	๗๕
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๑
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๒
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๖
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๘
๔.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๙๑

สารบัญ (ต่อ)	
เรื่อง	หน้า
๔.๓ เปรียบเทียบทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๕
๔.๔ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๐๐
๔.๕ บทสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๖
บรรณานุกรม	๑๑๘
ภาคผนวก	๑๒๓
ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๒๔
ข. ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย	๑๓๒
ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๓๕
ง. ผลสำรวจค่า Alpha	๑๓๗
จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๓๙
ฉ. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงองค์ประกอบทัศนคติ	๓๓
๒.๒ แสดงตัวแบบพฤติกรรมบุคคลในองค์การเกี่ยวกับทัศนคติ และความเชื่อ	๓๔
๒.๓ การออกแบบงานที่เหมาะสมกับความเชื่อของตัวบุคคลกับความเชื่อและทัศนคติของเพื่อนร่วมงาน	๓๖
๒.๔ โครงสร้างสำนักงานมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๖๒
๒.๕ โครงสร้างบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๖๓
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๑
๔.๑ บทสรุปองค์ความรู้งานวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๐๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ของไทย กลุ่มบุคคลที่ประกอบด้วยทหารและพลเรือนที่รวมตัวกันในนามของ "คณะราษฎร" ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองและเปลี่ยนระบบการปกครองของไทยจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นสิ่งที่พวกเราเรียกกันว่า "ประชาธิปไตย" ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวถือได้ว่าเป็นผู้ที่บุกเบิกนำประชาธิปไตยมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย และนับแต่นั้นมาสภาพการเมืองของไทยก็เป็นการเมืองที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทหารและระบบราชการมาโดยตลอดผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองนั้นมักพยายามจะอ้างเสมอว่าทำการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและได้รับผลประโยชน์จากการปกครองของผู้นำทางการเมืองน้อยมาก ประชาชนโดยทั่วไปมักจะขาดสิทธิและความสำนึกถึงสิทธิของตนในการที่จะใช้การเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากขึ้น ดังนั้นระบบราชการจำเป็นต้องยอมรับและปรับให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติงาน และการตรวจสอบผลการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจ เพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

ในอดีตพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองและมีอิทธิพลมากทางการเมือง จะเห็นได้จากสมัยอดีตเช่น สมัยของของเจ้าพระฝาง พระมหาเถรจารย์แห่งแผ่นดินสยาม, สมัยของสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว, สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต), พระอาจารย์ธรรมโชติ พระมหาเถระแห่งค่ายบ้านบางระจัน, จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์กับการเมืองไทยอยู่คู่กันมาทุกยุคทุกสมัย ในสมัยก่อนก๊กเจ้าพระฝาง เมืองอุตรดิตถ์เป็นก๊กใหญ่ก๊ก ๑ ใน ๕ ก๊กที่ตั้งตัวเป็นอิสระปกครองกันเองในท้องถิ่น หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ อีก ๔ ก๊ก คือ ก๊กเจ้าพิมาย ก๊กเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ก๊กเจ้าพิษณุโลกและก๊กสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทุกก๊กเหล่านี้มีเจตนาที่จะรวมประเทศให้เป็นหนึ่ง แต่สุดท้ายทุกก๊กถูกรวบโดยก๊กสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก๊กต่าง ๆ ทั้ง ๕ ก๊กที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ปกครองกันเองในท้องถิ่น จึงไม่มีใครเป็นฝ่ายกบฏหรือควรถูกประณามว่า มักใหญ่ใฝ่สูงจนเกินศักดิ์ เพราะทุกฝ่ายทุกก๊กต่างก็ทำหน้าที่อันควรสรรเสริญหน้าที่ก็เป็นเช่นเดียวกับชาวบ้านบางระจันที่เป็นตำนานเล่าอยู่ในหนังสือพระราชพงศาวดารนั่นเองต่อมาสมัยของสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้วหรือที่เรียกในปัจจุบันนี้ว่าวัดใหญ่ไชยมงคลเป็นเจ้าของตำราการสร้างพระกริ่ง จะต้องลงเลขยันต์ในแผ่นนวโลหะอันจะเป็นชนวนผสมในการหล่อด้วย เลขยันต์ที่นิยมใช้ลงโดยมาก คือพระยันต์ ๑๐๘ และนะปฐมึง ๑๔ นะ ในการสร้างนั้น จะต้องมีการพิธีพุทธาภิเษก พิธีโหร และพิธีพราหมณ์ประกอบ ต่อมา ตำราการสร้างพระกริ่งได้สืบทอดไปถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส วัดพระเชตุพน ฯ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร พระพุฒาจารย์ (มา) วัดจักรวรรดิราชาวาส และสมเด็จพระสังฆราช (แพ) ตามลำดับแต่ผู้เขียนจะขอเสนอเรื่องราวของสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ในประเด็นต้นตำหรับพระสงฆ์กับการเมืองไทย อันจะเป็นแบบอย่างของการเกี่ยวข้องกับการเมืองของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้

ในพ.ศ. ๒๑๓๕ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับสมเด็จพระเอกาทศรถทรงทำยุทธหัตถีมีชัยชนะพระมหาอุปราชาและนางจาละโร แห่งกรุงหงสาวดี ภายหลังชัยชนะในครั้งนั้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้โปรดให้ลูกขุนปรึกษาโทษข้าราชการชั้นแม่ทัพนายกองมีโทษถึงประหารชีวิตหลายคน หากแต่วันตัดสินพิพากษาให้ลงโทษนั้นเป็นเวลาใกล้กับวันพระ จึงโปรดให้เอาตัวข้าราชการเหล่านั้นไปจองจำไว้ก่อน เมื่อพ้นวันพระไปแล้วจึงให้นำตัวไปประหารชีวิตเสียตามคำลูกขุนพิพากษาโทษ ในคราวนั้น ได้มีพระมหาเถรจารย์รูปหนึ่งผู้มีปรีชาสามารถแตกฉานในพระพุทธวจนะ มีวาตะหลักแหลม ได้พาพระราชาคณะ ๒๕ รูปเข้าไปเฝ้าถวายพระพรถามข่าวสงคราม และด้วยวาตะหลักแหลมของท่าน ได้ช่วยให้บรรดาข้าราชการซึ่งถูกตัดสินประหารชีวิตแล้ว ให้อรอดพ้นจากพระราชอาญาโทษได้ พระมหาเถรจารย์รูปนี้คือ สมเด็จพระ

พนรัตน์ วัดป่าแก้ว ผู้มีเกียรติคุณที่ควรกล่าวถึง ทำให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้ต่อไป ตอนหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา^๒

ดังที่กล่าวมาแล้วพบว่าพระสงฆ์มักจะเกิดปัญหาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในทางด้านกายกรรม ปัญหาในทางวจีกรรม ปัญหาในด้านมโนกรรม เป็นสิ่งที่พึงระวังในคติโลก เพราะไม่เช่นนั้นจะทำให้เกิดปัญหาที่กลายเป็นมลทินในพระศาสนาไป แทนที่จะกลายเป็นสิ่งเกื้อกูลกัน. การแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองการมีบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ คือให้พระสงฆ์ดำรงอยู่ในหลักพระธรรมวินัยพร้อม ๆ กับให้สั่งสอนธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในทางปกครอง การเป็นอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างชอบธรรมและเป็นธรรม มิให้พระสงฆ์ลงมือไปในทางกายกรรม แต่จะเน้นหนักไปในทางวจีกรรม คือการเทศนาสั่งสอนธรรมด้วยมโนกรรม คือ ใจที่ประกอบด้วยเมตตาปรารถนาดีต่อประชาชน พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่พระสงฆ์ที่แสวงหาอำนาจใด ๆ โดยเฉพาะอำนาจทางการเมือง เพื่อทำตนให้เป็นใหญ่ในเมือง ตรงกันข้ามพระสงฆ์ต้องมุ่งปฏิบัติเพื่อละ ลด หมดัตถหา มานะ ทิฏฐิ เพียงแต่ดำรงตนเป็นกลางในสังคม นโยบายของผู้มีเรือนกับผู้ไม่มีเรือนนั้นต่างกันพระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่จำเพาะในทางการเมือง บทบาทและหน้าที่ทางการเมืองของพระสงฆ์ที่สำคัญก็ คือ การแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการแสดงหลักการปกครองที่อิงตามชอบธรรมและเป็นธรรม สอนให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นนักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม ดำเนินกิจการการเมืองและปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ใต้ปกครอง ความเหมาะสมหรือความสมควรแก่สมณเพศในการแสดงบทบาทดังกล่าวก็คือ การตั้งอยู่ในธรรมของสงฆ์ กล่าวคือมีความเป็นกลางที่จะแสดงธรรมเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว แก่บุคคลกลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในประวัติศาสตร์ได้มีพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง เพื่อให้ความคิดและเป็นสื่อกลางระหว่าง"หลักการ"กับ"วิธีการ"เพื่อให้บ้านเมืองสงบสุข

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ ได้เสนอข่าวการประทุติมิชอบตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอย่างครึกโครมและต่อเนื่องเป็นเวลานาน การที่สื่อมวลชนเสนอข่าวในเชิงลบของพระสงฆ์เป็นเวลานานติดต่อกันเช่นนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสาเหตุให้บุคคลเสื่อมศรัทธาหรือเกิดวิฤทธิศรัทธาต่อพระสงฆ์และอาจโยงไปถึง (การขาดต่อ) ความเชื่อในหลักศีลธรรมของพระพุทธรศาสนา (เพราะว่า ขนาดบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับศีลธรรมของพระพุทธศาสนายังเป็นเช่นนี้แล้ว ศีลธรรมของพระพุทธศาสนาจะถือว่าดีได้อย่างไร) หากเป็นเช่นนี้ก็จะมมีผลกระทบต่อสังคม ทำให้บุคคลในสังคมไม่ปฏิบัติตามคำสอนของพระศาสนา ไม่มีศรัทธาในความดีและความชั่ว ไม่ปฏิบัติตาม

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

หลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม การพระพุทธศาสนาของไทยเป็นเครื่องสะท้อนสภาพความเสื่อมโทรมทั้งของสถาบันพระพุทธศาสนาและสังคมไทย เมื่อมองผ่าน ๆ ภาพที่เห็นในชั้นแรก ก็คืออาการหมักหมมปัญหาในวงการพระพุทธศาสนาที่เพียบส้นจนโผล่ทะลักออกมา แต่มองให้ลึกลงไป ก็เห็นว่า เหตุการณ์เหล่านี้เป็นสัญญาณอันตรายที่ชี้บ่งถึงสภาพความเสื่อมโทรมของสังคมไทยทั้งด้านภูมิธรรมและภูมิปัญญาน่าจะเป็นการเพียงพอแล้วที่จะกระตุ้นเตือนปลุกเร้าผู้บริหาร ทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายพระศาสนา บุคคลผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนคนไทยทุกคน ให้เกิดความสำนึกตื่นตัวขึ้นมา เร่งรีบแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการจัดและส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งในแง่การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาและหลักคำสอนที่ถูกต้องแท้จริง พร้อมทั้งจำต้องมีกระทรวงหรือสำนักงานที่จะเข้ามารับผิดชอบ บริหาร จัดการ ดูแล พัฒนาแก้ไข ปรับปรุงส่งเสริมเป็นการเฉพาะ เพื่อให้สถาบันพระพุทธศาสนาและสังคมไทยค่อย ๆ พ้นจากสภาพความเสื่อมโทรมดังกล่าว

ฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจุบันนี้เหตุการณ์บ้านเมืองมีความไม่ปกติ และมีพระภิกษุสงฆ์ออกมามีส่วนร่วมในสถานการณ์ดังกล่าว จากเหตุการณ์นั้นทำให้มีคำตำหนิและเห็นด้วยจากหลายหน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สำคัญต่อคณะสงฆ์ แต่ยังไม่มีการเน้นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจน ที่ผ่านมามองเห็นคณาจารย์และพระนิสิตที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในแง่มุมที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดความกังขาว่า การแสดงออกหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ควรจะเป็นของพระสงฆ์นั้นควรเป็นไปในทิศทางใด ผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะทำให้เกิดความกระจ่างว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยนั้นจะเป็นไปในทิศทางที่ชัดเจน หรือทำให้รู้ว่โดยมากแล้วพระสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยช่องทางใดบ้าง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาข้อมูลจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ศึกษา กระบวนการหรือวิธีการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ รวมถึงศึกษาจากระดับทัศนคติที่นิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ศึกษาใน ๓ ด้าน คือ^๓ ๑) การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ๒) การแสดงออกซึ่งความต้องการ ๓) การสนับสนุนทางการเมือง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑-๔ โดยมีจำนวนประชากรคือนิสิตทั้งหมด ๑,๕๒๘ รูป โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตจำนวน ๓๐๗ รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^๔

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ทำการศึกษาวิจัยภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ.๒๕๕๔ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ รวมระยะเวลาการวิจัย ๑ ปี

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓ สรุปลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^๔ จำนวนสถิติในสัปดาห์กลาง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๔, [www.mcu.ac.th/userfiles/file/register/ สถิติ 54 .xls](http://www.mcu.ac.th/userfiles/file/register/สถิติ%2054.xls),

ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา และอุปสรรค การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตาม มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยแตกต่างกัน

๑.๕.๒ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีจำนวนปีที่บวชต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยแตกต่างกัน

๑.๕.๔ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยแตกต่างกัน

๑.๕.๕ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีคณะที่ศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

๑.๖.๒ พระสงฆ์ไทย หมายถึง บุคคลผู้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือหมายถึงบุคคลผู้บวชเพื่อศึกษาเผยแผ่ไปยังประชาชนพลเมืองในสังคม ซึ่งพระสงฆ์เหล่านี้ต้องอยู่ในปกครองของมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย

๑.๖.๓ ทัศนคติ หมายถึง ความมีใจโน้มเอียงอันเกิดจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อวัตถุหรือระดับชั้นของวัตถุ ในลักษณะเห็นดีเห็นชอบหรือไม่ชอบอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ

๑.๖.๔ นิสิต หมายถึง พระภิกษุและสามเณรที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในระดับปริญญาตรี

๑.๖.๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์หนึ่งในสองแห่งของประเทศไทย ฝ่ายมหานิกายตั้งอยู่ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบทัศนคติทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ นำผลที่ได้จากการวิจัยไปส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา คือ

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๑.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๑.๓ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

๒.๒.๑ ความหมายของทัศนคติ

๒.๒.๒ ประเภทของทัศนคติ

๒.๒.๓ องค์ประกอบของทัศนคติ

๒.๒.๔ ความเชื่อและค่านิยมของทัศนคติ

๒.๒.๕ การวัดทัศนคติ

๒.๓ แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๒.๓.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๒.๓.๓ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๒.๓.๔ กรณีตัวอย่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองพระสงฆ์ไทยสมัยต่าง ๆ

๒.๔ ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔.๑ ปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์

๒.๔.๒ การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔.๓ การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของ มจร

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของพระสงฆ์ไทย

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งก็ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ และได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้

มิบราธ และ โกลด์ (Mibrath and Goal) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างกว้างๆ และครอบคลุมว่า หมายถึงกิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการ และยังรวมถึงบทบาทในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการ รวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการด้วย สำหรับผู้ที่ยอมรับรัฐบาลต้องแสดงออกด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ไม่เห็นด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข ปัญหาใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งเป็นการต่อต้าน เช่น การเดินขบวนประท้วง การจลาจล และมีทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียภาษี การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น^๑

มายรอน (Myron) ให้ความหมายของการเข้าร่วมทางการเมืองไว้อย่างมีขอบเขตกว้างขวางดังต่อไปนี้

๑. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการใดๆ

๒. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง ความพยายามที่สร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาลที่ได้ผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกตั้งตามกฎหมาย เช่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การยื่นข้อเรียกร้อง ประท้วง ล้อบปี เป็นต้น

๔. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตัวเอง (Representation)

^๑Milbrath, Leser W. **Political participation**.(New York: University of Buffalo Press. 1971), P. 11.

๕. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกแปลกแยกหรือดีตนออกจากระบบการเมืองอันเนื่องมาจากการถูกกีดกัน ไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม พวกนี้มีศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไข เปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมหรือยุติธรรมกว่าเก่า

๖. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมืองซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมไปถึงการพูดคุย ถกเถียงปัญหาทางการเมืองก็ได้ไม่จำเป็นเสมอไปว่า จะต้องอยู่ในรูปของการใช้สิทธิเลือกตั้ง

๗. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรงและไม่ใช้ความรุนแรง

๘. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของข้าราชการด้วย

๙. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติแต่บางคนมองว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย

๑๐. การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดที่เป็นการเมือง

ณรงค์ สินสวัสดิ์ กล่าวถึงความหมายของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง บุคคลที่สนใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมืองและตัวนักการเมืองและคิดว่าการเข้าไปการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตนเป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคม และเป็นคนมีหวังในชีวิต^๒

สุจิต บุญบงการ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงกิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจไว้หลายประการ คือ^๓

ประการแรก มีความหมายในเรื่องกิจกรรมไม่ใช่ทัศนคติ ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง แต่ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองใช้กับบุคคลธรรมดา ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น เราถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political role)

^๒ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : วชิรภัณฑ์การพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๓.

^๓สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองของไทย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๖-๓๘.

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ เช่น ถ้านักศึกษาชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยเพื่อไล่อธิการบดีออกจากตำแหน่ง จะไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง จนกว่านักศึกษาจะใช้การประท้วงนี้ กดดันรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็น ได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สร้างหรือริเริ่มขึ้น จากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่น รวมทั้งผู้นำทางการเมืองได้ด้วย

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนักและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุกๆ เรื่อง

จุฑามาศ ประยูรทอง ได้สรุปความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบกว้างๆ ไว้หลายๆ ความดังนี้^๔

การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง สภาพที่บุคคลไม่อยากจะเข้าไปร่วมทางการเมืองเพราะเห็นว่า หาประโยชน์อะไรไม่ได้เลยหรือได้น้อยมาก การเข้าร่วมทางการเมืองจะหมายความรวมถึงไปถึงผู้ที่มีความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวทางการเมืองเป็นพิเศษ เช่นผู้ที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมการประชุมทางการเมือง และการให้ความสนใจต่อปัญหาสาธารณะ นอกจากนี้ยังรวมถึงการเข้าร่วมทางการเมืองในระดับต้นๆ ด้วยเช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง(ซึ่งถือว่าการกระทำที่มีแรงจูงใจน้อยมาก) หรือการไม่ได้ไปเลือกตั้ง ทว่าได้พูดคุยและสนทนากันในเรื่องราวทางการเมืองกับเพื่อนบ้าน การแสดงความคิดเห็นและประชามติทางการเมือง การให้ความสนใจข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน

การเข้าร่วมทางการเมืองหมายถึง การกระทำที่มีความหมายต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะมีสถานะที่เป็นสถาบัน นอกจากนี้ ยังรวมถึงการกระทำที่เป็นครั้งคราวซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างทันทีทันใดและมีระดับความรุนแรง เช่น การจลาจลจู่โจม การรวมกลุ่มยกพวกตีกัน การลอบฆ่ากันในทางการเมือง

^๔จุฑามาศ ประยูรทอง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,(มหาวิทยาลัยรามคำแหง,๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่เป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติการของข้าราชการ

การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติและการเมืองในระดับท้องถิ่น

การเข้าร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำทางการเมือง แต่ทว่าในขณะเดียวกันในแต่ละสังคมการกระทำทางการเมืองจะมีความแตกต่างกันออกไป ในสังคมหนึ่งอาจถือ ว่าเป็นการกระทำทางการเมืองแต่อีกสังคมหนึ่งอาจถือว่ามีไม่ได้หรือแม้กระทั่งในวันเวลาหนึ่งอาจจะเป็น แต่อีกเวลาหนึ่งไม่นับว่าเป็น เช่น การรวมกลุ่มแล้วทำลายทรัพย์สิน ในบางครั้งบางแห่งจะมองว่าเป็นการกระทำที่เป็นอาชญากร แต่ก็อาจจะมองว่าเป็นการกระทำทางการเมืองในอีกทัศนะหนึ่งก็ได้เช่นกัน

แฮมมิงตัน และ โดมินโกวซ์ (Huntington and Dominguez) ได้ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนโดยส่วนบุคคลมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล^๕

นอกจากนี้ยังได้กำหนดขอบเขตของนิยามนี้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเฉพาะการกระทำ ไม่รวมทัศนคติหรือความรู้สึก เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่รวมถึงกิจกรรมของข้าราชการ เจ้าหน้าที่พรรค ผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง หรือนักการเมืองอาชีพ กล่าวคือกิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลาและเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นเรื่องของกิจกรรม

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นบทบาทของบุคคลธรรมดา ที่ไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

๔. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจ

^๕ศราวุธ ศรีแสงใส, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

ทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลา

แฮมมิงตัน และ โดมินโกวซ์ (Huntington and Dominguez) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง^๖

สมพิศ คล้ายวงษ์ สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้คือ เป็นการกระทำกิจกรรมของประชาชนในสังคมที่ได้มีส่วนร่วมร่วมกันในทางการเมือง พฤติกรรมที่แสดงออกโดยสมัครใจ และถูกต้องตามกฎหมายของสมาชิกในสังคม ถึงการให้ความสนใจในทางการเมือง และแสดงบทบาทในฐานะที่เป็นผู้ร่วมอยู่ในกลไกทางการเมืองของสังคมโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และไม่จำเป็นจะต้องมีจุดประสงค์ที่ไปไกลถึงขนาดมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ของรัฐบาล เพียงแต่โดยการแสดงบทบาทง่ายๆ เช่น การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองฟังการอภิปรายทางการเมือง และการหาเสียง เข้าร่วมการรณรงค์ต่างๆ ทางการเมือง ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ให้การสนับสนุนการเมืองและพรรคการเมือง ลงสมัครเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น^๗

โคเฮน และ อัฟคอฟ (Cohen and Uphoff) ได้กล่าวถึงกรอบการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น
๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือ โดยส่วนตัว

^๖ สุจิต บุญบงการ, การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทยในการพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๔๒.

^๗ สมพิศ คล้ายวงษ์, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ ๑๘-๒๐ ปี, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป^๔

ไนท์ และ เวอร์บา (Nie and verba) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อยในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องมิลักษณะดังนี้

๑. เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเพราะบุคคล รวมทั้งผู้ที่เฉื่อยชาต่อกฎเกณฑ์ต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาลเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกหัวคะแนน

๒. เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจในการเลือกของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล^๕

สมบัติ อารังธัญวงศ์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึงการแสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมืองซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญได้แก่

๑. การกำหนดตัวผู้ปกครอง การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประชาชนในระบบประชาธิปไตย คือการแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น การที่ประชาชน ปรากฏตัวแสดงตนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำทางการเมือง จึงเป็นการแสดงออกในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนในระบบประชาธิปไตย จะแสดงออกซึ่งการกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้น การจัดการเลือกตั้งผู้ปกครอง หรือผู้นำทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร จึงเป็นการกระทำทางการเมืองเพื่อยืนยันสิทธิในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน การที่ผู้นำทางการเมืองจะมีโอกาสได้ปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือการให้ฉันทานุมัติจากประชาชนการกระทำการเมืองนี้เป็นการยืนยันว่า รัฐบาลในระบบประชาธิปไตยต้องเป็นรัฐบาลของประชาชนและโดยประชาชนเท่านั้น และรัฐบาลจะดำรงอยู่ได้นานแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับผลงานของรัฐบาลว่า ได้กระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน สมดังเจตจำนงทั่วไปของประชาชนหรือไม่ ดังนั้น กระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนทั้งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของปวงชน และสะท้อนเจตจำนงทั่วไปของประชาชนด้วยเหตุนี้ การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วม

^๔พัชร พงษ์ศิริ, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรมการจัดหางาน, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

^๕จุฑามาศ ประยูรทอง, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC), วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

ร่วมในการเลือกตั้งเพื่อกำหนดผู้นำทางการเมืองของตน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในสังคมใดถ้าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้งผู้นำทางการเมืองจะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสได้ผู้นำทางการเมืองที่ดีกล่าวคือจะทำให้ได้ผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรมทางการเมืองผู้ประเภทนี้จะส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีปัญหาของประชาชนจะได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะทำให้ประชาชนมีชีวิตที่มีความสุขในทางตรงกันข้ามถ้าสังคมใดประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและตระหนัก ในคุณค่าและความสำคัญของการใช้สิทธิ์เลือกตั้งผู้นำทางการเมืองจะเท่ากับการเปิดโอกาสให้นักรบที่ด้อยประสิทธิภาพและฉ้อฉลเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมากยิ่งขึ้นทั้งนี้เพราะปัญหาของประชาชนจะไม่ได้รับการเอาใจใส่แก้ไขให้บรรลุผลชั่วร้ายจะยิ่งก่อให้เกิดปัญหาทับทวีคูณยิ่งขึ้นเมื่อบุคคลเหล่านี้ใช้อำนาจฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตนการส่งเสริมให้ประชาชนแสดงออกซึ่งการใช้สิทธิ์เลือกตั้งผู้นำทางการเมืองอย่างกว้างขวางและทั่วถึงจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยโดยจำต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าใจสิทธิเลือกตั้งด้วยความรู้และความเข้าใจ ใจความสำคัญของการเลือกตั้งอย่างแท้จริงมิใช่ส่งเสริมด้วยการกระทำที่มลายและไร้เหตุผลด้วยอำิสสินจ้าง

๒. การผลักดันตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย คือการมีส่วนร่วมในการผลักดันการตัดสินใจที่สำคัญของรัฐบาลในสังคมประชาธิปไตยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นสังคมพหุ (Pluralist society) กล่าวคือเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มหลากหลายทางสังคมอาทิชมรมสมาคมกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ กลุ่มเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะของกลุ่มการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของกลุ่มอาจเป็นไปเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของตนหรืออาจเป็นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและจะมีผลเกี่ยวกับการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลเพื่อตอบสนองเป้าหมายของกลุ่มในสังคมที่มีระดับการพัฒนาสูงกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ จะเข้มข้นการต่อสู้หรือต่อรองระหว่างกลุ่มจะเป็นไปอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะความพยายามในการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลเพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายของกลุ่มคนในหลายกรณีกลุ่มต่าง ๆ อาจเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าการเรียกร้องของกลุ่มตนสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพื่อเพิ่มอิทธิพลต่อการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลหรืออาจจะทำผ่านพรรคการเมืองที่กลุ่มตนสนับสนุนก็ได้ทั้งนี้เพื่อให้ข้อเรียกร้องมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น โดยมีเงื่อนไขการให้ความสนับสนุนแก่พรรคการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไปเป็นเครื่องต่อรอง

๓. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งในการสนับสนุนและคัดค้าน อาจกระทำโดยการเขียน การพูด และการโฆษณาเผยแพร่ทั้งปวง การแสดงออกของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล ทั้งในเรื่องนโยบายและการบริหารงาน ถือเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น โดยการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ หรือด้วยการพูด การอภิปราย และการให้สัมภาษณ์เพื่อวิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้อย่างเสรี แต่จะต้องกระทำด้วยความสร้างสรรค์และมีเหตุผล

๔. การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะชุมนุมและเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมืองได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาล การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมืองถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้รัฐบาลรู้ว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของรัฐบาล และเพื่อแสดงการเรียกร้องทางการเมือง เมื่อการต่อรองกับรัฐบาลด้วยการเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จกลุ่มผู้เรียกร้องจึงจัดให้มีการชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อเพิ่มพลังการต่อรองให้สูงขึ้น ถ้าการชุมนุมเคลื่อนไหวได้รับการสนับสนุนจากสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชุมนุมจะมีผลให้ประชาชนให้ความสนใจ และอาจเข้ามีส่วนร่วมในการชุมนุมมากขึ้นและในที่สุด จะเป็นการบีบบังคับให้รัฐบาลจะต้องทำตามข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม

การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนรัฐบาลส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยสงบ และเป็นระเบียบเรียบร้อย มีลักษณะเป็นการชุมนุมเพื่อให้กำลังใจ อาจจะมีป้ายคำขวัญที่กล่าวยกย่องชื่นชมประกอบการชุมนุมด้วย การชุมนุมลักษณะนี้จะไม่มีการยึดถือ ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นและสิ้นสุดตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านรัฐบาล จะมีลักษณะตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ การชุมนุมประเภทนี้ โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากความไม่พอใจต่อนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล อาจเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับประโยชน์ของกลุ่ม หรือประโยชน์ของสังคมก็ได้ การชุมนุมจะเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น หากข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาล การชุมนุมอาจจะตั้งมั่นอยู่กับที่ หรือการเคลื่อนไหวเพื่อเพิ่มความกดดันต่อรัฐบาลก็ได้ถ้าประเด็นที่เคลื่อนไหวเป็นเรื่องประโยชน์ของสังคมและประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย ประชาชนอาจเข้าร่วมมากขึ้น จนในที่สุด หากรัฐบาลไม่ยอมตกลงตามข้อเสนอ อาจเกิดการประจันหน้าและนำไปสู่การปะทะกันกลายเป็นการจลาจลในที่สุด^{๑๑}

^{๑๑} สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, รายงานการวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒.

เฮร์เบิร์ต (Herbert) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมที่สมาชิกของสังคมได้กระทำลงไปโดยมิได้ถูกบังคับให้กระทำ ในการที่จะมีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้เป็น

๑. การเลือกสรรผู้ปกครองของพวกตนไม่ว่าจะเลือกสรรโดยตรง (ด้วยตัวพวกเขาเอง คือ การออกเสียงเลือกตั้ง) หรือเลือกสรรโดยอ้อม (ด้วยการที่ “ตัวแทน” ของพวกเขาได้เป็นผู้เลือกแทนพวกเขา)

๒. มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะกิจกรรมที่เรียกว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ประกอบไปด้วย^{๑๑}

๑. การอภิปราย ถกเถียง พูดคุยเรื่องการเมือง
๒. การติดตามข่าวสาร ค้นหาข้อมูลด้านการเมือง
๓. การเข้าร่วมประชุม พบปะทางการเมือง
๔. การติดต่อสื่อสารกับตัวแทนทางการเมือง
๕. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
๖. การให้เงินช่วยเหลือพรรคการเมือง
๗. การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
๘. การช่วยรณรงค์หาเสียงให้พรรคการเมือง ซึ่งเรียกว่าเป็น หัวคะแนน (Canvassers) ในความหมายที่เป็นกลางๆ กล่าวคือ ไม่ได้หมายถึง การใช้เงินซื้อเสียง หรือการข่มขู่ให้เลือกหรือไม่เลือกพรรคการเมือง
๙. การช่วยร่างคำขวัญ คำปราศรัย สุนทรพจน์ ให้นักการเมือง และพรรคการเมือง

๑๐. การลงแข่งขัน “รับสมัครเลือกตั้ง” ทางการเมือง

โดยสรุปแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีลักษณะเป็นกิจกรรม การแสดงออก หรือการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยมีความหมายที่ครอบคลุมค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปความหมายกว้างๆ ได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนในแง่มุมต่างๆ ทางการเมือง ตั้งแต่การสนทนา พูดคุยกันในเรื่องการเมือง การสนใจข่าวสารบ้านเมือง การไปใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้งในระดับต่างๆ หรือการสนับสนุนนักการเมืองหรือพรรคการเมือง รวมไปถึงการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เลยไปถึงการสมัครเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^{๑๑} สมพิศ คล้ายวงษ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ ๑๘-๒๐ ปี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

๒.๑.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางการเมืองนั้น เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งก็ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ และได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้

ไนท์ และ เวอร์บา (Nie and Verba) ได้จำแนกรูปแบบและกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะกว้างและชัดเจนไว้ ๓ รูปแบบคือ^๒

๑. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเห็นว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ เพราะทำให้ผู้นำจำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายเพื่อคะแนนเสียงของตน แต่คะแนนเสียงดังกล่าวนี้คือความเห็นเกี่ยวกับความชื่นชมของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น มิได้แสดงความชื่นชอบเป็นพิเศษ สำหรับขอบเขตของผลผลิตของการเลือกตั้งนั้นกว้างขวางมาก และมีอิทธิพลเหนือพลเมืองและแรงกดดัน ทำให้คะแนนเสียงเป็นเหมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล

๒. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง (Campaign activity) ซึ่งพบว่า การที่พลเมืองได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้น ทำให้สามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้ โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน และมีอิทธิพลต่อผู้นำไว้เช่นเดียวกับกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มสร้างมากกว่าการลงคะแนนเสียงสำหรับขอบเขตของกิจกรรมการรณรงค์หาเสียง

๓. การร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์กรทางสังคม (Cooperative activity) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การกระทำร่วมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาล การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเวลาใดก็ได้ และจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้อาจเป็นการกระทำร่วมกันในกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากกว่ารูปแบบที่ ๒ เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความคิดริเริ่มบ้างเช่นกันสำหรับของเขตของกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ได้แก่ การทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาท้องถิ่น การตั้งกลุ่มทำงานเพื่อท้องถิ่นและเป็นสมาชิกที่บทบาทในหาทาง

^๒ จุฑามาศ ประยูรทอง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

แก้ปัญหาชุมชน การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นร่วมกับคนอื่น ๆ การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษร่วมกับคนอื่น ๆ การติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับสังคม และการติดต่อเจ้าหน้าที่ระดับพิเศษเกี่ยวกับปัญหาสังคม

โบว์เมอร์ก (Bromage) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น ๓ ประการคือ^{๑๓}

๑. การลงคะแนนเลือกตั้ง (Voting) การปกครองระบอบประชาธิปไตย จำแนกออกเป็น ๒ แบบ คือ การปกครอง ซึ่งประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง และการปกครอง ซึ่งประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา กิจกรรมนี้เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชนต่อวิธีการกำหนดนโยบายการปกครองของประเทศ การแสดงเจตจำนงดังกล่าว จะมีผลตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง หากประชาชนสำนึกถึงคุณค่าของความร่วมมือมากย่อมจะทำให้ประชาชนสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้แทนได้มาก

๒. การให้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (Informal method of pressure and persuasion) กิจกรรมนี้เป็นการรวมกลุ่มทางการเมืองที่เรียกว่า กลุ่มผลประโยชน์เพื่อใช้ในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชนโดยรวม หรือเป็นพรรคการเมืองก็ได้ ตามแบบแผนการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองยอมรับว่า พรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ สามารถมีอิทธิพลหรือวิธีการบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการแบบหนึ่งที่ดีกว่าปล่อยให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือมีการกระทำแบบกระจัดกระจาย

๓. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (Formal action) ในรูปแบบนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการแสดงสิทธิที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชน มิได้จำกัดเฉพาะในการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังมีส่วนร่วมโดยใช้อำนาจทางการเมือง โดยตรงด้วย

แอลมอนด์ และ พาวเวล (Almond and Powell) ได้แบ่งรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น ๒ รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

๑. แบบปกติ (Conventional forms) ประกอบด้วย

- ๑.๑ การออกเสียงเลือกตั้ง
- ๑.๒ การพูดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
- ๑.๓ กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- ๑.๔ การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
- ๑.๕ การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมืองและการบริหาร

^{๑๓} Bromage, Arthur W., *Introduction to municipal government and administration*, (New York : Appleton-Century Crofts. 1950), P. 54.

๒. แบบไม่ปกติ (Unconventional forms) ประกอบด้วย

๒.๑ การยื่นข้อเสนอเรียกร้อง

๒.๒ การเดินขบวน

๒.๓ การเข้าประจันหน้ากัน

๒.๔ การละเมิดกฎระเบียบของสังคม

๒.๕ การใช้ความรุนแรงทางการเมือง

๒.๕.๑ การประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน

๒.๕.๒ การประทุษร้ายบุคคล

๒.๖ สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

ฮันติงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกเป็น ๕ รูปแบบดังนี้^{๔๔}

๑. กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral activity) หมายถึง กิจกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง

๒. การวิ่งเต้น (Lobby) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยใช้ข้อมูลต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

๓. กิจกรรมองค์กร (Organization activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดหมายที่จะเข้าไปมีส่วนในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมก็ได้

๔. การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Contracting) หมายถึง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของราชการเป็นการส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะครอบครัวหรือหมู่คณะของตน

๕. การใช้ความรุนแรง (Violence) หมายถึง กิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายรัฐบาล โดยกระทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดหมายที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบทางการเมืองเช่น ก่อรัฐประหาร การลอบสังหารผู้นำทางการเมือง หรืออาจมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่น ปฏิวัติ

^{๔๔} จุฑามาศ ประยูรทอง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑-๒๒.

มิลบราธ (Milbrath) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น ๖ รูปแบบคือ^{๑๕}

๑. การเลือกตั้ง (Voting) พบว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แยกจากกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองแต่รวมได้กับกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติ ซึ่งแสดงออกโดยการเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมายและสนับสนุนประเทศให้ต่อต้านสงคราม ซึ่งผลจากการวิจัยได้พบอีกว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตนที่มีต่อระบบการเมืองจึงเห็นว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น เชื่อได้ยากกว่าทำให้เกิดความแตกต่างที่สำคัญต่อผลผลิตทางการเมือง โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น เป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และมีวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน นอกจากนี้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ไม่ต้องการสื่อสารและแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ

๒. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง (Party and campaign workers) หมายถึงการเข้าร่วมในพรรคการเมือง ทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการเลือกตั้ง ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคผู้สมัคร ชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียงเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง พยายามชักชวนให้ประชาชนลงคะแนนเสียงแก่พรรค หรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้งและการร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ Milbrath พบว่า ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมากเนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและความสนใจอย่างแท้จริง พวกที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ จัดอยู่ใน “พวกนักสู้”(Gladiators)

๓. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community activists) ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ได้แก่ การรวมกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์การที่มีบทบาทเกี่ยวกับกิจการสาธารณะอื่นๆ และติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีลักษณะคล้ายกับ “เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง” ในหลายๆ ด้านด้วยเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นเดียวกัน จะ

^{๑๕} Milbrath, Leser W, **Political participation**, (New York: University of Buffalo Press. 1971), PP. 12-16.

แตกต่างกันคือ “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีความเกี่ยวข้องกับพรรคและการณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้มีบทบาทในพรรคการเมือง

๔. การติดต่อกับทางราชการ (Contracting officials) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้เป็นเรื่องเฉพาะ เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษีโรงเรือน การทำงานถนน การตรวจสอบความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบนี้ มีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น การเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ เกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง แต่เรียกการมีส่วนร่วมแบบนี้ว่า การมีส่วนร่วมอย่างแคบ (parochial participation)

๕. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ของเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือก่อให้เกิดการจลาจลเพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณชน ถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรมการเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง การเข้าร่วมกับกลุ่มผู้ประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

๖. การเป็นผู้สื่อข่าว (Communicators) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้ มีขอบเขตของกิจกรรม คือ การเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การส่งจดหมายสนับสนุนผู้นำเมื่อเขาทำดี การเข้าร่วมถกปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการ และเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ กิจกรรมแต่ละอย่างต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างภายในชุมชน ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบของ “ผู้สื่อข่าว” นี้มักเป็นพวกมีการศึกษาสูงมีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจการเมืองมากด้วย “ผู้สื่อข่าวทางการเมือง” จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า เจ้าหน้าที่พรรค หรือ ผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

สรุปแล้วรูปแบบในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นสามารถแบ่งได้เป็นหลายรูปแบบ โดยแตกต่างกันไปแล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก ตั้งแต่ การใช้ความเข้มข้น ในการเข้าร่วมเป็นเกณฑ์ หรือการใช้การเข้าร่วมแบบปกติ กับ แบบไม่ปกติเป็นเกณฑ์ เป็นต้นซึ่งแต่ละวิธีนั้นสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในแง่มุมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๓ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มิลบราธ (Milbrath) ได้จัดลำดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบ่งออกเป็น ๑๔ ประการด้วยกัน ดังนี้^{๑๖}

๑. รับฟังหรือรับทราบข่าวสารทางการเมือง (เป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับต่ำที่สุด หรือน้อยที่สุด แต่มีคนเกี่ยวข้องด้วยมากที่สุด)
๒. ไปออกเสียงลงคะแนน
๓. ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการบ้านการเมือง
๔. ชักชวนให้ผู้อื่นใช้สิทธิออกเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
๕. ช่วยโฆษณา ให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยวิธีการต่างๆ
๖. ติดต่อแสดงความเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมือง
๗. สนับสนุนด้วยการบริจาคเงินให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
๘. ติดตามการหาเสียงของนักการเมืองบางคนหรือหลายคน
๙. ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งรณรงค์หาเสียง
๑๐. เป็นสมาชิกพรรคโดยทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำเสมอ
๑๑. เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
๑๒. ช่วยหาเงินเข้าเป็นกองทุนของพรรค
๑๓. สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง เพื่อตำแหน่งทางการเมือง
๑๔. เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรค หรือได้รับเลือกตั้ง (เป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองมากที่สุด แต่มีผู้เกี่ยวข้องโดยตรงน้อยที่สุด)

ณรงค์ สินสวัสดิ์ ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจากน้อยไปหามาก ดังนี้^{๑๗}

- ๐ ไม่ไปลงคะแนนเสียง
- ๑ ไปลงคะแนนเสียง
- ๒ การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ลงปัญหาการเมือง หรือติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง

^{๑๖} จีโรโซก วีระชัย และคณะ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๔๔๕-๔๔๖.

^{๑๗} สมพิศ กล้ายวงษ์, "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ ๑๘-๒๐ ปี", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

๓ ช่วยวางแผนเลือกตั้ง โฆษณาหาเสียง เช่นแจกใบปลิว

๔ เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งทางการเมือง

๕ เป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกเทศมนตรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน

รัช และ ฟิลลิปินส์ (Rush and Phillip) ได้จัดระดับการเข้าร่วมทางการเมือง จากระดับสูงสุดไปสู่ต่ำสุดไว้ ดังนี้^{๑๔}

๑. การได้เข้าดำรงตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร
๒. การพยายามเสาะหาตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร
๓. การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้น ขององค์การทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง
๔. กลุ่มประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน
๕. การเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้นขององค์การทางการเมืองการเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์การที่มีลักษณะกึ่งองค์การทางการเมือง (Quasi-political organization) เช่น กลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในบางประการ
๖. การเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้นขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง
๗. การเข้าร่วมประชุมในที่สาธารณะและการเดินขบวน
๘. การพูดคุยหรือสนทนากันในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ
๙. การให้ความสนใจในเรื่องราวทางการเมือง โดยอาศัยสื่อสารมวลชนต่างๆ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง พวกที่เฉื่อยชาทางการเมือง

โรทท์ และ วิลสัน (Roth and Wilson) ได้จัดแบ่งการเข้าร่วมทางการเมือง จากระดับสูงสุดไปสู่ต่ำสุดไว้ ดังนี้ พวกเบี่ยงเบน เช่น ผู้ก่อการร้ายทางการเมือง การเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและการสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองซึ่งทำงานอย่างเต็มเวลา การเป็นหัวหน้าของกลุ่มผลประโยชน์ การช่วยรณรงค์หาเสียงให้แก่พรรคหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นของพรรคการเมือง การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ การเข้าร่วมในโครงการต่างๆ ของชุมชนที่คนอาศัยอยู่ การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การเป็นสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์ การชักชวนบุคคลอื่นๆ ให้ไปลงคะแนนเสียงแก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยหรือสนทนา

^{๑๔} Rush, Michael. & Althoff, Phillip, **An introduction to political sociology**, (London : Thomas Nelson and Sons, 1971), PP. 75-80.

กันในเรื่องราวทางการเมืองการให้ความสนใจต่อความเป็นไปทางการเมือง ผู้ที่ไม่ได้ให้ความสนใจทางการเมืองเลย^{๑๙}

โดยสรุปแล้วนักวิชาการแต่ละท่านก็ได้จำแนกและจัดลำดับกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ตามความมากน้อยในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับมิติต่างๆ การเมืองตั้งแต่น้อยสุดไปจนถึง มากสุด คือ ตั้งแต่สนใจ พุดคุย ติดตามข่าวสาร ไปจนถึง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มีนักวิชาการหลายท่านนำเสนอไว้อย่างมากมาย หลากหลายและแตกต่างกันออกไปดังนี้

แอลมอนด์ และ เวอร์บา(Almond and Verba) ได้สรุปความสัมพันธ์ของการศึกษากับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ไว้ดังต่อไปนี้^{๒๐}

๑. บุคคลที่มีการศึกษาดี จะตระหนักในผลกระทบที่รัฐบาลมีต่อบุคคลแต่ละคน มากกว่าบุคคลที่ระดับการศึกษาน้อย

๒. บุคคลที่มีการศึกษาดี จะติดตามข่าวสารทางการเมือง และให้ความสนใจต่อการรณรงค์หาเสียงมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อย

๓. บุคคลที่มีการศึกษาดี จะยังมีข่าวสารทางการเมืองมาก

๔. บุคคลที่มีการศึกษาดี จะมีความคิดเห็นในเรื่องการเมืองกว้างขวางมาก ความสนใจต่อการเมือง จะมีเป้าหมายหรือประเด็นที่กว้างกว่า

๕. บุคคลที่มีการศึกษาดี มีแนวโน้มว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการถกเถียงพุดคุย ทางการเมืองกัน

๖. บุคคลที่มีการศึกษาดี รู้สึกมีอิสระที่จะพุดคุยเรื่องการเมืองกับคนโดยทั่วไป

๗. บุคคลที่มีการศึกษาดี จะมีแนวโน้มว่า จะมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะใช้อิทธิพลกับรัฐบาลได้

บาร์เบอร์ (Barber) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง คือ ^{๒๑}

^{๑๙}Roth, David F., & Wilson, Frank L., **The Comparative study of politics** (2nd ed.)Englewood Cliffs,(NJ: Prentice Hall. 1980), PP. 150-151.

^{๒๐}Almond, Gabriel A., & Verba, Sydney, **The civic culture: Political attitude and democracy in five nations**, (Boston : Little Brown, 1963), P. 190.

^{๒๑}Barbel, James D. **Citizen politics**. (Chicaco : Markham, 1972), P. 27.

๑. แรงจูงใจ เป็นสิ่งที่ชักจูงให้บุคคลสนใจที่จะเข้าร่วมทางการเมือง เช่นต้องการมีชื่อเสียง ต้องการปรับปรุงท้องถิ่น เป็นต้น

๒. โอกาส คือมีเวลาที่เหมาะสม มีความพร้อมที่จะร่วมกิจกรรม

๓. ทรัพยากรคือปัจจัยสนับสนุนให้สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ เช่นมีความเฉลียวฉลาด มีการศึกษา มีทักษะ และทุนทรัพย์

นอกจากนี้ ค่านิยมของคนในสังคม ก็มีความสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันด้วย ซึ่งอาจมีผลมาจากบทบาทของสื่อมวลชนที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมด้วย

๑. สถาบันทางการเมืองที่มีความชอบธรรม ถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปกครอง คือ จะต้องมีการจัดระเบียบปฏิบัติ การกระทำ การตัดสินใจ นโยบาย ประชาชนให้การยอมรับเจ้าหน้าที่และผู้นำรัฐบาล ซึ่งสถาบันทางการเมืองจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ นับว่าเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

๒. การพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบด้วยความมั่งคั่งและการพัฒนาอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงสภาพจากชนบทเป็นเมือง และการเปลี่ยนแปลงในระดับการศึกษาของประชาชน

๓. สภาพการเลือกตั้ง ได้แก่ การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางการเมือง เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองและยังรวมถึงการบริหารงานเลือกตั้งที่จะดึงดูดใจประชาชนให้มาเลือกตั้งหรือไม่ เช่น การกำหนดหน่วยเลือกตั้งว่าอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือไม่ การประชาสัมพันธ์ชี้ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการเลือกตั้ง

๔. อิทธิพลของวัฒนธรรม ประชาชนจะได้รับการถ่ายทอดแบบแผนทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลานานเกี่ยวกับการปฏิบัติ คุณค่าความเชื่อได้หล่อหลอมบุคคลในชาติให้มีพฤติกรรมแสดงออกทางการเมือง

๕. อิทธิพลของกลุ่ม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในสังคมเนื่องจากจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม ซึ่งได้ถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อ และทัศนคติที่คล้ายคลึงกันให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม

๖. อิทธิพลของสื่อมวลชน มีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารความเคลื่อนไหวและค่านิยมต่างๆทางการเมือง ช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การปรับวิถีชีวิตค่านิยมเพื่อการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ถือเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนดังนั้นสิ่งแวดล้อมทางการเมือง จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของประชาชน ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นตัวกำหนดแบบแผนและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในสังคม

ศราวุธ ศรีแสงใส ได้สรุป ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้^{๒๒}

๑. ปัจจัยทางด้านเพศ

จากการศึกษาของ มิลแบรท พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ เขายังพบว่าในหมู่คนที่มีสถานภาพต่ำ อัตราการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก (ผู้ชายเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าผู้หญิง)แต่ในหมู่คนที่ มีสถานภาพสูง อัตราความแตกต่างในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีน้อยมาก สิ่งที่ทำให้เพศชายและเพศหญิงมีอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันนั้น พบว่า มีสาเหตุมาจากการที่ผู้ชายมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพในทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง กล่าวคือ ความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความซับซ้อน ของการเมืองมากกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ มิลแบรท ยังพบว่าอัตราความแตกต่างในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ เพศชายและเพศหญิงจะลดน้อยลงก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น คือ ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการออกไปทำงานนอกบ้าน และมีการขยายตัวของการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี

๒. ปัจจัยทางด้านอายุ

จากผลการศึกษาวิจัยของมิลแบรท พบว่ายิ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีอายุสูงขึ้นโดยเฉพาะผู้ที่มียุตั้งแต่ ๓๐ ถึง ๕๐ ปี และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะลดลงเมื่อผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองมีอายุ ๖๐ ปี ซึ่งหมายความว่า อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน ๒ ช่วงอายุดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาต่างๆ จะสอดคล้องกัน^{๒๓}

๓. ปัจจัยทางด้านสถานะทางสังคม

สถานภาพการสมรสการสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง สถานภาพและบทบาท ซึ่งเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ชาวชนบทจะสมรสเมื่ออายุน้อย และมีความตั้งใจที่จะสมรสหรือแต่งงาน ทั้งนี้ เพราะชาวชนบทถือว่าการ แต่งงานเท่ากับว่าเป็นการทำให้สถานภาพทางสังคมความเป็นผู้ใหญ่ให้แก่ผู้สมรส ดังนั้น การสมรสจึงเท่ากับว่าเป็นการกำหนดสถานภาพและบทบาทของคู่แต่งงานให้มีมากขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

^{๒๒}ศราวุธ ศรีแสงใส, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู : ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙-๔๓.

^{๒๓}Milbrath, Leser W., **Political participation**, (New York: University of Buffalo Press, 1971), PP. 122-124.

๔. ปัจจัยทางด้านการศึกษา

ผลการศึกษาของ มิลบราธ (Milbrath) ในประเทศแถบตะวันตก ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัลมอนต์ และเวอร์บา (Almond and Verba) พบว่า บุคคลยิ่งมีระดับการศึกษาสูง ยิ่งมีความเข้าใจและความรู้ทางการเมืองการปกครอง มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมือง มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ นอกจากนี้ ผู้ที่มีการศึกษาสูงยังมีความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น มีการสนทนาปราศรัยเรื่องการเมืองมากขึ้น มีความเชื่อมั่นและยอมรับในสภาพแวดล้อมต่อบุคคลอื่นและพยายามที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่นมากขึ้น

๕. ปัจจัยทางด้านรายได้

ผลการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นว่า รายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอธิบายว่า บุคคลยิ่งมีรายได้สูงมากขึ้นเพียงใดย่อมมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจและเข้าร่วมทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งรายได้เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากการศึกษาวิจัยของ Mathews and Protheo ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนผิวดำทางตอนใต้ของสหรัฐ พบว่า รายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวขัดแย้งกับการศึกษาวิจัยของ แลน ซึ่งศึกษาพบว่า รายได้เป็นตัวแปรที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าใดนัก แต่มิลแบรท ได้ให้ข้อสังเกตว่า รายได้ยังคงเป็นตัวแปรที่มีลักษณะที่น่าสนใจ เพราะมีอิทธิพลและเป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการจูงใจให้บุคคลมีส่วนร่วมทางการเมือง

๖. ปัจจัยด้านอาชีพ

เลอร์เนอร์ (Lerner) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ความแตกต่างของอาชีพโดยจำแนกเป็นงานภาคราชการและภาคเอกชน จะมีทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างกัน ทั้งนี้การศึกษาของเลอร์เนอร์ ได้จำแนกทัศนคติทางการเมืองเป็นความทันสมัยทางการเมืองและความเป็นนักอนุรักษ์นิยมทางการเมือง ผลการศึกษายังพบว่า ผู้ที่ทำงานภาคเอกชนจะมีความทันสมัยทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ทำงานภาคราชการ^{๒๔} และจากการศึกษาของ เจนเซน (Jensen) พบว่า พวกที่ประกอบวิชาชีพ (professionals) มีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือและกรรมกร^{๒๕}

๗. ปัจจัยทางด้านทัศนคติทางการเมือง

จากการศึกษาของ ดัทช์ (Dautch) ได้ศึกษาการเป็นบุคคลที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบสมัยใหม่ (Mobile politest attitude) โดยตื่นตัวและสามารถมองตนเองในบทบาท

^{๒๔} Lerner, Daniel, The Passing of Traditional Society : **Modernizing in Middle East**, (New York : Free Press.1958), PP. 43-75.

^{๒๕} Jensen, De Lamar, **Renaissance Europe 2nd ed.** 1992), P. 329.

สอดคล้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความทันสมัยทางการเมือง(Political modernization) การสนิทสนมและความคุ้นเคยทางการเมือง เป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลทั่วไปกับนักการเมือง เป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลทั่วไปกับนักการเมือง จากความผูกพันดังกล่าว ทำให้บุคคลพร้อมที่จะรับแบบแผนใหม่ ของการอบรมขัดเกลาทางการเมือง นอกจากนี้ ดอยซ์ ยังพบว่า บุคคลที่มีทัศนคติทางการเมืองที่ดีแล้วนั้น มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีด้วย^{๒๖}

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

๒.๒.๑ ความหมายของทัศนคติ

มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “ทัศนคติ” ไว้อย่างมากมาย หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทัศนคติ แนวความคิด คือคำว่า ทัศนคติ นั้น เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า ทัศนะ ซึ่งแปลว่า ความเห็น กับคำว่า คติ ซึ่งแปลว่า แบบอย่างหรือลักษณะ เมื่อรวมกันเข้าจึงแปลว่า ลักษณะของความเห็น หรือแนวความคิด ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง^{๒๗}

ประภาเพ็ญ สุวรรณ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทัศนคติ คือ^{๒๘} ความคิดเห็นซึ่งถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ (Emotion) ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด

สาโรจน์ กาลศิริศิลป์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคล สิ่งของ หรือสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้อง^{๒๙}

^{๒๖} Deutsch, Morton, **Some Factor Affecting Membership Motivation and Achievement Motivation in Group**, (Human Relation 12,1959), PP. 22-47.

^{๒๗} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙๓.

^{๒๘} ประภาเพ็ญ สุวรรณ,ดร., **ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

^{๒๙} สาโรจน์ กาลศิริศิลป์, “การศึกษาทัศนคติต่อพระภิกษุสงฆ์ของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, พ.ศ. ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

ทฤษฎีทัศนคติ (Attitudes)

ทฤษฎีทัศนคติ(Attitudes)^{๓๐} ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่าเป็นความคิดเห็นที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. องค์ประกอบทางด้านความเข้าใจ(Cognitive Component) เป็นส่วนที่แสดงถึงความรู้ (Knowledge) การรับรู้ (Perception) และความเชื่อ (Beliefs) ที่บุคคลมีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนของความเข้าใจเป็นส่วนประกอบแรก ซึ่งก็คือความรู้และการรับรู้ที่ได้รับจากการผสมกับประสบการณ์โดยตรงต่อทัศนคติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหลายแหล่งข้อมูล ความรู้และผลกระทบต่อการรับรู้นี้จะกำหนดความเชื่อถือ ซึ่งหมายถึงสภาพด้านจิตใจที่สะท้อนความรู้เฉพาะอย่างของบุคคลและมีการประเมินเกี่ยวกับความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก(Affective Component) เป็นส่วนที่สะท้อนถึงอารมณ์ (Emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของบุคคลที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสภาพอารมณ์จะสามารถเพิ่มประสบการณ์ด้านบวก (Positive) หรือด้านลบ (Negative) ซึ่งประสบการณ์จะมีผลกระทบด้านจิตใจ วิธีปฏิบัติที่ใช้วัดการประเมินผลอาศัยเกณฑ์การให้คะแนนความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ ดีหรือไม่ดี เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

๓. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เป็นส่วนที่สะท้อนถึงความน่าจะเป็นหรือแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือปฏิกิริยาของบุคคล ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งต่อทัศนคติที่มีต่อสิ่งหนึ่ง

๒.๒.๒ ประเภทของทัศนคติ

ประเภทของทัศนคติ

ทัศนคติของบุคคลแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ทัศนคติเชิงบวกหรือทัศนคติที่ดี เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกถึงความรู้สึก อารมณ์จากสภาพจิตใจ โต้ตอบในด้านบวกต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน องค์การ สถาบัน การดำเนินงานขององค์การและอื่นๆ

๒. ทัศนคติเชิงลบหรือทัศนคติที่ไม่ดี คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกเป็นไปในทางเสื่อมเสียไม่ได้รับความเชื่อถือหรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลง ระแวง สงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือเรื่องราว หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงาน องค์การ สถาบัน การดำเนินงานขององค์การและอื่นๆ

^{๓๐}ศิริวรรณ เสรีรัตน์, การวิจัยธุรกิจ,(กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

๓. ทักษะที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งหรือต่อบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน การดำเนินงานขององค์กรและอื่นๆ

ซึ่งได้ศึกษาทางด้านการจัดการ ส่วนที่มีความสำคัญที่สุดคือ การศึกษาและความเข้าใจในด้านพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร (Human Behavior in Organization) ในด้านต่างๆเช่น ในด้านทัศนคติ (Attitude) การรับรู้ (Perception) และการเรียนรู้ (Learning) รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมในระดับตัวบุคคลอันมีผลต่อการบริหารจัดการในองค์กรที่ผู้บริหารจะต้องใช้ประโยชน์ในด้านการสื่อสาร (Communication) การจูงใจ (Motivation) การทำงานร่วมกันเป็นทีม (Team work) กลุ่มในองค์กร (Informal Group) และการใช้ภาวะการเป็นผู้นำ (Leadership) ได้อย่างเหมาะสม

๒.๒.๓ องค์ประกอบของทัศนคติ

การศึกษาเรื่องทัศนคติของบุคคลมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆในองค์กร ความรู้สึกและแนวความคิดส่วนบุคคลแต่ละคนในการตอบสนองต่อองค์กรทั้งในด้านบวกและด้านลบล้วนแต่สะท้อนทัศนคติของแต่ละคนออกมาแตกต่างกัน ทัศนคติของบุคคลประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ^{๓๑}

การรู้และเข้าใจ (Cognitive) หมายถึง การรู้ในเรื่องต่างๆความเชื่อในเรื่องต่างๆของบุคคล เช่น มีการรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน รู้ปัญหา เข้าใจปัญหา

ความรู้สึก (Affective) หมายถึง ความรู้สึกทางบวกหรือทางลบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจผู้บริหารหรือความรู้สึกพอใจเพื่อนร่วมงาน

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ความตั้งใจ ความปรารถนาที่จะแสดงออกในวิถีทางของแต่ละคนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พฤติกรรมในการทำงาน

การศึกษาองค์ประกอบของทัศนคติต้องงานของบุคคลมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจในสถานการณ์ต่างๆในองค์กร คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและแนวโน้มการกระทำที่มีต่องานซึ่งจะมีผลต่อระดับการทำงานของแต่ละบุคคล โดยมีองค์ประกอบพื้นฐาน ๓ ประการ^{๓๒} ได้แก่

๑. องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Component) ของบุคคลที่มีต่องานเป็นไปตามการรับรู้ของบุคคลซึ่งอาจตรงกับสภาพความเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ บุคคลได้รับความรู้ ความเชื่อและค่านิยมมาจาก ๒ ทาง คือ ประสบการณ์ที่เขาประสบด้วยตัวเอง เช่น

^{๓๑}Heinz Weihrich, Harold Koontz, อ้างอิงใน เนตร์พัฒนา ยาวีราช, การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทเซ็นทรัลเอ็กเพรสจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๐.

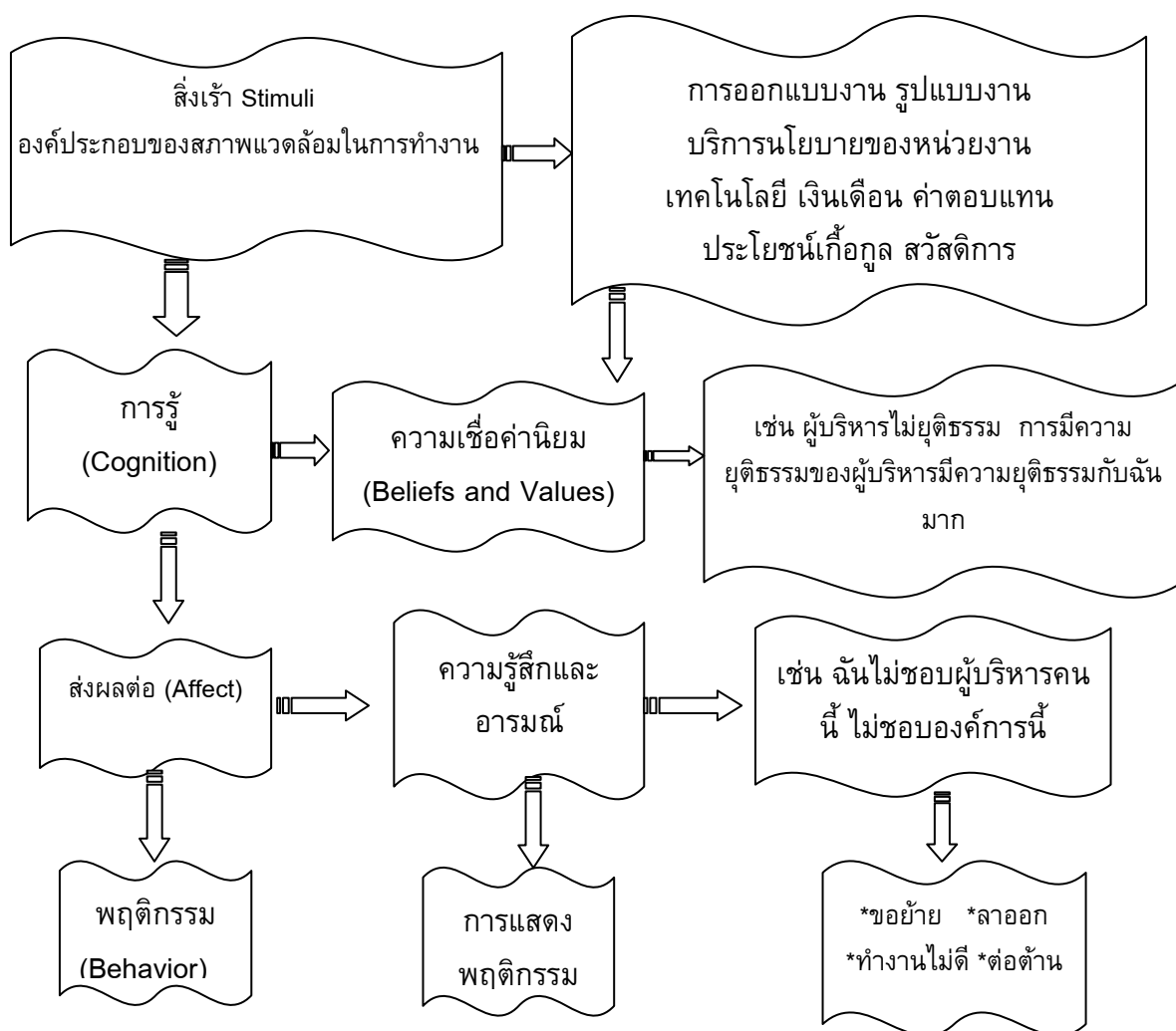
^{๓๒}สิริอร วิชชาวุธ, จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑๗-๒๑๙.

นายเก็บกดเสนอความคิดเห็นครั้งใดหัวหน้ามักตำหนิทุกครั้งทำให้นายเก็บกดรู้ว่าการเสนอความคิดเห็นจะต้องถูกตำหนิ ทำให้นายเก็บกดมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเสนอความคิดเห็น ส่วนประสบการณ์ทางอ้อมเช่น โดยบุคคลรับความรู้ความเชื่อและค่านิยมจากคำบอกเล่า หรือได้เห็นจากตัวอย่าง ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นยุทธวิธีหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของแต่ละบุคคล

๒. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจในงาน หรือต่อสภาพแวดล้อมต่างๆของงานที่ตัวเองทำอยู่ ความรู้สึกเกิดจากประสบการณ์ของบุคคลที่สัมผัสกับงาน เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ทั้งตามหลักการเรียนรู้เงื่อนไขของสิ่งเร้าและเงื่อนไขของผลกรรม

๓. องค์ประกอบด้านแนวโน้มการเกิดพฤติกรรม (Behavioral Component) เมื่อบุคคลมีความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้สึกต่องานไปในทิศทางใดแล้ว เขาก็จะมีแนวโน้มพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความรู้ ความเชื่อ และความรู้สึกของเขาเอง โดยการยอมรับหรือปฏิเสธและในการวัดทัศนคติจะสามารถทำนายว่าบุคคลมีพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆในทิศทางใด ช่วยสะท้อนสาเหตุและผลของทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่างๆ

องค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ ของทัศนคติ คือ การเรียนรู้ (Cognition) ผลกระทบ (Affect) และพฤติกรรม (Behavior) องค์ประกอบทั้งสามนี้ทำให้นบุคคลเกิดทัศนคติในทางที่ดีหรือไม่ดีดังภาพนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงองค์ประกอบทัศนคติ

องค์ประกอบของทัศนคติ

ความคิดเห็นต่างๆ ของบุคคลจะมีลักษณะเป็นทัศนคติได้ก็ต่อเมื่อความคิดเห็นนั้น มีองค์ประกอบครบถ้วนในสิ่งเหล่านี้ คือ (James R. Lincoln และ Arne L. Kalleberg, ๑๙๙๐:๑๘)

๑. การรับรู้หรือหยั่งรู้ (Cognitive component) เป็นการใช้ความคิดและทำความเข้าใจสิ่งเร้า

๒. ความรู้สึกเป็นความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า

๓. แนวโน้มเชิงพฤติกรรม หรือการกระทำเป็นการแสดงออก หรือตอบสนองเมื่อสิ่งเร้านั้นมากระทบ

๒.๒.๔ ความเชื่อและค่านิยมของทัศนคติ

ความเชื่อและค่านิยมมีส่วนในการสร้างทัศนคติของคน

การศึกษาทัศนคติ (Attitude) ของคนเกี่ยวข้องกับการศึกษา เรื่องความเชื่อและค่านิยมของแต่ละคน ความเชื่อ (Belief) หมายถึง การยอมรับว่าสิ่งนั้นเป็นจริงและเป็นจริงตามบุคคลยอมรับเพราะเคยได้รับประสบการณ์อย่างนั้น ค่านิยม (Values) หมายถึง การเห็นคุณค่าในสิ่งต่างๆ ของแต่ละคนว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าแก่การดำเนินชีวิต เช่น ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ดังนั้นบุคคลจะกำหนดคุณค่าโดยยึดถือหลักเกณฑ์ แนวความคิด และการกระทำที่บุคคลเหล่านั้นเห็นว่ามีคุณค่าควรแก่การกระทำ เช่น บุคคลเห็นคุณค่าของการทำงานหนัก การทำงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะทำให้ได้รับค่าตอบแทน ได้รับการยอมรับและได้รับสถานภาพที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ คุณค่า และความเชื่อ เป็นพฤติกรรมที่ยอมรับในสถานที่ทำงานว่ามีความสำคัญต่อพฤติกรรมการทำงานของคน ในบางครั้งในการตัดสินใจของผู้บริหารก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่ดีเกินไปในเชิงลบไม่เป็นที่ยอมรับของคนในองค์กร ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันในเรื่อง ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม ที่ได้รับมาจากประสบการณ์และในอดีตที่ผ่านมานั่นเอง

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงตัวแบบพฤติกรรมบุคคลในองค์กรเกี่ยวกับทัศนคติ และความเชื่อ^{๓๓}

การสำรวจทัศนคติ (Attitude Survey)

การสำรวจทัศนคติเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรทำ เพราะเป็นการช่วยให้เข้าใจปัญหา เช่น การที่พนักงานลาออกจากงานหรือพนักงานไม่ทำงานนั้น เป็นเพราะเขามีทัศนคติอย่างไรในการทำงาน ทัศนคติทำให้ได้รับรู้ความรู้สึกของพนักงานในเรื่องต่างๆ เช่น พนักงานทำงานแล้วได้ผลผลิตน้อย คุณภาพต่ำ เหล่านี้ควรมีการสำรวจทัศนคติของพนักงานเพื่อให้ทราบว่าอะไรคือสาเหตุต้นตอของปัญหา การสำรวจของทัศนคติในสถานที่ทำงานเรียกว่า Polling-Attitude Surveys หรือ Job Satisfaction Surveys หมายถึง การสำรวจความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน ได้มีการสำรวจทัศนคติที่น่าสนใจศึกษาว่าทำไมพนักงานจึงไม่พอใจในการทำงาน หากพนักงานได้ระบุว่าอะไรเป็นสาเหตุของความไม่พึงพอใจ อะไรทำให้ผลผลิตน้อย

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๑.

คุณภาพต่ำ ก็จะสามารถแก้ไขได้จะทำให้พนักงานได้รับการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานและทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น การขาดงานลดน้อยลง^{๓๔}

ทัศนคติของพนักงาน (Employee Attitudes)

ผู้บริหารพบว่าทัศนคติของพนักงานมีความสลับซับซ้อนและยากที่จะเข้าใจได้และยากที่จะเปลี่ยนแปลง จึงได้มีแนวคิดในการศึกษาที่ทำให้เข้าใจทัศนคติของพนักงานได้ดีขึ้นคือ เน้นที่การทำความเข้าใจทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude Theory) ประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ คือ^{๓๕}

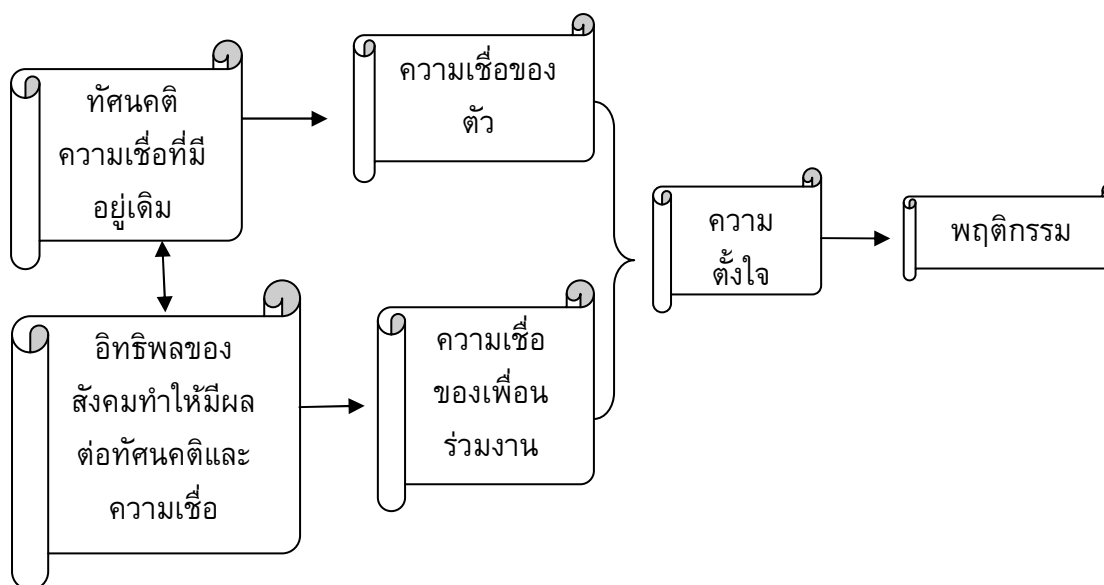
๑.การออกแบบ (Design of the job) หมายถึง การเน้นที่องค์ประกอบของงาน เช่น การให้ความอิสระในการทำงาน การให้พนักงานทำงานที่ท้าทายความสามารถในระดับต่างๆ

๒. อิทธิพลของสังคมที่มีผลต่อทัศนคติและความเชื่อ (Social Influence) หมายถึง การที่พนักงานแสดงพฤติกรรมและทัศนคติผ่านการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน

๓. ทัศนคติและความเชื่อที่มีอยู่เดิม (Dispositional Approach) หมายถึง การเน้นที่ทัศนคติที่มีอยู่เดิมของพนักงานว่ามีความเป็นธรรมชาติอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เช่น ลักษณะงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ หัวหน้างานที่ดี ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม กฎระเบียบในการทำงาน แนวคิดเหล่านี้ช่วยให้สามารถเปลี่ยนทัศนคติของพนักงานให้แสดงพฤติกรรมที่ต้องการได้

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘.

แผนภาพที่ ๒.๓ การออกแบบงานที่เหมาะสมกับความเชื่อของตัวบุคคลกับความเชื่อและทัศนคติของเพื่อนร่วมงาน^{๓๖}

๒.๒.๕ การวัดทัศนคติ

การวัดทัศนคติ

เธอร์สโตน (Thrustone)^{๓๗} ได้ให้ความเห็นว่า ทัศนคติจะวัดโดยตรงไม่ได้ แต่จะต้องวัดจากการแสดงออกมาในรูปความคิดเห็นหรือภาษาพูด ซึ่งอาจจะวัดได้ไม่แน่นอนนัก ทั้งภาษาพูดหรือพฤติกรรมที่แสดงออก เป็นเพียงเครื่องชี้ทัศนคติเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีความคลาดเคลื่อนตามหลักการวัดผลบ้าง เขาจึงใช้การวัดทัศนคติจากคำตอบว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความในแบบวัดทัศนคติ แต่จะต้องไม่สรุปเอาเองว่าบุคคลนั้นจะปฏิบัติตามในข้อที่ตนเห็นด้วย

ลิเคิร์ท (Likert) ได้สร้างแบบวัดทัศนคติที่เป็นที่นิยมพอกันแบบวัดทัศนคติของ Thrustone ในแบบวัดทัศนคติของ Likert กำหนดให้ข้อความทุกข้อในแบบวัดทัศนคติมีความสำคัญเท่ากันหมดคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนในแบบวัดทัศนคติคือผลรวมของคะแนนทุกข้อในแบบวัดทัศนคติซึ่ง Likert ถือว่าผู้มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งใด โอกาสที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุนสิ่งนั้นจะมีมากตามไปด้วย และโอกาสจะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นอย่างยิ่งแต่จะมีระดับการเลือกตอบ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย

^{๓๖} Heinz Wehrich, Harold Koontz, **Management, A Global Perspective**, Tenth edition, (McGrawHill International Editions, Management and Organization Series. 1993), P. 233.

^{๓๗} Thrustone, L.L. “Attitude Can Be Measured”, **Attitude Theory and Measurement**. (New York: John Wiley and Sons, Ind. 1967), p. 33.

อย่างยิ่ง อีกทั้งในการใช้แบบวัดทัศนคติของ Likert ใช้จำนวนข้อได้มากกว่าจะทำให้ครอบคลุมประเด็นของเนื้อหาได้ชัดเจน ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับวิธีการวัดทัศนคติแบบอื่นๆ และในวิธีการหาระดับทัศนคติโดยจัดในหัวข้อหลายๆหัวข้อ โดยในแต่ละหัวข้อจะใส่ระดับทัศนคติให้ครบทุกประเด็นหลังจากนั้นก็จะเป็นคะแนนที่ได้ในแต่ละประเด็นมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งค่าเฉลี่ยนี้เองคือ ทัศนคติ

นอกจากนั้น การวัดทัศนคติสามารถวัดได้โดยการสังเกตพฤติกรรมต้องใช้เวลาเข้าไปคลุกคลีและต้องใช้กำลังคน ส่วนมากจึงนิยมใช้การวัดทัศนคติแบบการให้มาตรวัดทัศนคติ (Attitude scale) ที่สร้างขึ้นหรือการวัดจากการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือ คุณภาพของมาตรวัด หรือแบบสอบถามที่สร้างขึ้น และปัญหาการแก้งตอบโดยตอบไม่ตรงแนวความรู้สึกนึกคิดของตน

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า ทัศนคติก่อตัวจากการประเมินภายหลังจากที่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยมักเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ทัศนคดียังขึ้นอยู่กับบุคลิภาพซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้และการปฏิบัติต่อโลกภายนอกอีกด้วย ทัศนคติมีลักษณะมั่นคงถาวร เพราะก่อตัวขึ้นมาจากระบวนการทางความคิด การวิเคราะห์ การประเมินผลและการสรุปผล ซึ่งเป็นการจัดระเบียบทางความเชื่อ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจึงต้องใช้เวลาเพื่อปรับเปลี่ยนตามกระบวนการดังกล่าวด้วย^{๓๘}

ปรียาภรณ์ วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นการแสดงออกทางความรู้สึกชอบของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ หลังจากที่ได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกถึงความพึงพอใจ ความเห็นด้วย ความชอบและให้การสนับสนุน เป็นต้น ความรู้สึกในทางลบ เป็นการแสดงออกถึงความไม่พึงพอใจ ความไม่เห็นด้วย ความไม่ชอบและไม่ให้การสนับสนุน เป็นต้น และความรู้สึกที่เป็นกลาง คือ ไม่มีความรู้สึกใดๆ โดยบุคคลจะแสดงความรู้สึกออกทางพฤติกรรม แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ พฤติกรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้จากการกล่าวคำพูดสนับสนุน การแสดงออกทางหน้าตาหรือท่าทางที่บ่งบอกถึงความรู้สึกที่พึงพอใจและพฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ชอบหรือไม่ชอบก็ไม่แสดงออกหรือความรู้สึกที่เป็นกลาง^{๓๙}

^{๓๘} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๗๕-๗๖.

^{๓๙} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

สุชา จันทน์เอม กล่าวว่า ทักษะคือการแสดงออกถึงความรู้สึก ตลอดจนท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของหรือสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้^{๔๐}

อดุลย์ จาตุรงค์กุล กล่าวว่า ทักษะเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางความรู้สึกที่อยู่ภายใน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มในทางใดทางหนึ่งของบุคคล เช่น การแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้อาจเรียกว่าเป็นเพียงแง่คิด (Point of View) ของบุคคลหนึ่งๆ ทั้งแง่คิดและแนวโน้มดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงความคิด (Opinion) ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาผ่านไปนานๆ เนื่องจากทักษะเป็นกระบวนการทางจิตวิทยา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ จึงไม่สามารถสังเกตให้เห็นได้โดยตรง แต่ต้องสังเกตได้จากสิ่งที่พูดหรือแสดงออก^{๔๑}

เครช และ ครัทช์ฟิลด์ (Krech and Crutchfield) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทักษะ” หมายถึง ลักษณะของการรวมตัวกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวระหว่างแรงจูงใจ อารมณ์ การรับรู้ การยอมรับและความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความเข้าใจของบุคคลแต่ละคน^{๔๒}

เคเลเลอร์ (Howard H. Kendler) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทักษะ” หมายถึง ภาวะความพร้อมของแต่ละบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสังคมรอบๆ ตัวหรือหมายถึง แนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมของบุคคลในการสนับสนุนหรือหลีกเลี่ยง อาจเป็นพฤติกรรมในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อสถานการณ์บางอย่างก็ได้ซึ่งอาจส่งผลต่อบุคคล สถาบันหรือแนวคิดบางอย่าง^{๔๓}

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับทักษะในข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่า “ทักษะ” หมายถึง การแสดงออกทางด้านความคิดเห็นที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ทั้งนี้เพราะมีส่วนประกอบมาจากกระบวนการกลั่นกรองทางความรู้สึกนึกคิดหรืออารมณ์โดยสังมประสบการณ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยพร้อมที่จะแสดงออกมาทางคำพูด การปฏิบัติหรือการแสดงออกทางด้านความคิดเห็นทั้งในเชิงบวก เชิงลบและความนิ่งเฉย

^{๔๐} สุชา จันทน์เอม, *จิตวิทยาทั่วไป*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, ๒๕๒๗), หน้า ๒๔๒.

^{๔๑} อดุลย์ จาตุรงค์กุล, *พฤติกรรมผู้บริโภค*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙๐.

^{๔๒} P. Kretch and R.S. Crutchfield, *Theory and Problems of Social Psychology*, (New York : McGraw-Hill Book Co., 1948), p.163.

^{๔๓} Howard H. Kendler, *Basic Psychology*, (New York : Appleton-Century-Crofts Company, 1963), p 572.

๒.๓ แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง บุคคลที่สนใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการเมือง และตัวนักการเมืองและคิดว่าการเข้าไปการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตน เป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคม และเป็นคนมีหวังในชีวิต^{๔๔}

ความหมายคำว่า “การเมือง”

การนิยามหรือการให้ความหมายของศัพท์แต่ละศัพท์นั้น มีความจำเป็นต่อการศึกษาในแต่ละศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เพราะศัพท์ใด เดียวอาจจะมียุคเป็นหลายทางตามความมุ่งหมายของผู้ศึกษาดังนั้นการศึกษาเรื่อง “การเมือง” ในแง่ที่เกี่ยวกับศาสนาก็เป็นลักษณะจำเพาะอย่างหนึ่ง เช่น การให้ความหมายการเมืองคือธรรมะ หรือธรรมะคือการเมือง เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาในบทนี้จะมุ่งไปยังถึงตัวบุคคล คือพระสงฆ์ในศาสนาว่ามีความเกี่ยวข้องกันอยู่กับการเมือง แต่ในแง่ใดลักษณะใดนั้นจำต้องให้ความหมายของคำว่าเมืองไว้ประกอบการศึกษาดังต่อไปนี้

สมาธิพิเศษ ได้ให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” คือ^{๔๕} การที่ต้องจัดตั้งทำให้แก่เมือง คำว่า เมือง ในที่นี้หมายรวมทั้งตัวเมืองและชาวเมืองทั้งนี้เพราะนิสสัยกับนิสิตต้องอยู่ด้วยกัน จึงจะสำเร็จประโยชน์ได้ แม้แยกกันก็ไม่สำเร็จประโยชน์ ตัวเมืองไม่มีชาวเมือง จะเป็นเมืองได้ก็เรียก เมืองร้าง และเมื่อมีชาวเมืองแล้วตัวเมืองก็ต้องมีขึ้นได้ การที่พยายามจัดทำในการสร้างการวางผังในการซ่อมตัวเมือง และการที่พยายามจะบำบัดทุกข์บำรุงสุขของชาวเมือง นั่นแหละคือ

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมาย การเมือง คือ^{๔๖} การจัดการทำให้คนที่อยู่กันมากๆ น้อยอยู่กันด้วยสันติสุข ด้วยความสงบสุขอย่างแท้จริง

^{๔๔}ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๓.

^{๔๕}สมาธิพิเศษ, องค์การพระศาสนา: โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์, พ.ศ. ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๐.

^{๔๖}พุทธทาสภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเมือง^{๔๗} เป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจทางการเมือง ปกครอง ระดับใดระดับหนึ่ง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม พระสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ดังนั้น พระสงฆ์จึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับการแสวงหาอำนาจทางการเมืองไม่ว่าโดยตรง หรือโดยอ้อม

เทพ สุนทรศาสนาทูล ได้ให้ความหมาย การเมือง คือ^{๔๘} การปกครองประเทศชาติบ้านเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายตรงกันคือ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ และเพื่อความผาสุกของประชาชน

พฤทธิสาณ ชุมพล ม.ร.ว. ได้ให้ความหมาย การเมือง^{๔๙} เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจ เพื่อที่จะจัดสรรทรัพยากรและเพื่อควบคุมการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมด้วยการกำหนดและปฏิบัติตามข้อบัญญัติ รวมทั้งการยอมรับการใช้อำนาจในสังคม โดยที่มักจะมีทางบังคับ (Sanction) ในรูปของการลงโทษหรือการให้รางวัลอยู่เสมอ

ดังนั้น ความหมายของคำว่า การเมืองตามที่กล่าวมาจึงมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. ความหมายในลักษณะที่กว้าง ซึ่งได้แก่ความหมายที่มุ่งกล่าวถึงการเมือง คือ กระบวนการที่ทำให้บ้านเมืองมีความสงบสุข เรียบร้อย มีความสงบสุขมั่นคงปลอดภัย

๒. ความหมายในลักษณะที่แคบ ซึ่งได้แก่ การกระทำต่างๆ (Action) ที่เกี่ยวกับการที่ต้องใช้อำนาจมาเป็นเครื่องมือในการบริหารรัฐ การจัดระเบียบสังคมของรัฐ รวมถึงการใช้อำนาจการตัดสินใจเพื่อให้เกิดการจัดสรรคุณค่าในสังคม เพื่อให้สังคมมีระเบียบและอยู่ร่วมกัน โดยการยอมรับข้อกำหนดและปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อบัญญัติในการอยู่ร่วมกัน ความหมายในสองลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นบริบทในการทำวิจัยครั้งนี้

สมภาร พรหมทา ได้ให้ความหมาย การเมือง^{๕๐} ว่า การเมืองคือกิจกรรมภายในสังคมการเมือง คำว่า “สังคมการเมือง” (Political Society) มีนิยามกว้างๆ ว่า สังคมใดประกอบด้วยผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง เราเรียกสังคมนั้นว่าสังคมการเมือง โดยคำนิยามนี้ สังคมการเมืองย่อมมีได้หลายประเภท และหลายขนาด ในสังคมการเมืองขนาดใหญ่ อาจมี

^{๔๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **วิมุตติมรรค**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: พ.ศ. ๒๕๓๑), หน้า ๓๒.

^{๔๘} เทพ สุนทรศาสนาทูล, **พระเล่ห์การเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักพิมพ์กิตติชัยสาส์น, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

^{๔๙} พฤทธิสาณ ชุมพล ม.ร.ว., **ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓.

^{๕๐} สมภาร พรหมทา, **ปรัชญาสังคมและการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๙.

สังคมการเมืองขนาดย่อยซ้อนอยู่มากมาย ยกตัวอย่างเช่นประเทศไทยถือว่าเป็นสังคมการเมืองขนาดใหญ่ ภายในสังคมการเมืองนี้ประกอบด้วยสังคมการเมืองขนาดย่อยลดหลั่นลงไปเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และครอบครัว เป็นต้น

ความหมายของพระสงฆ์

คะเนิงนิตย จันทบุตร ได้ให้ความหมายของคำว่า “พระสงฆ์” ว่าเป็น คำรวมที่ใช้เรียกศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร และพระภิกษุสงฆ์ โดยพระภิกษุสงฆ์ คือ ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทตามพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนประเพณีของคณะสงฆ์ไทย ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๒๖) พระภิกษุในประเทศไทย ปัจจุบันแบ่งได้เป็น ๒ แบบ คือ แบบบวชชั่วคราวได้ถึง ๓ เดือน หรือบวชไม่ครบพรรษา กับบวช ๓ เดือน จำพรรษา ๑ พรรษา หรือมากกว่านั้น แต่ไม่เกิน ๕ พรรษา อีกประเภทหนึ่งบวชเป็นทายาทสืบพระศาสนาพระภิกษุประเภทหลังนี้บวชเป็นเวลารวม บางรูปบวชตลอดชีวิต ตามความรู้สึกของคนทั่วไป พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุ สามเณร ที่บวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนตามพระธรรมวินัย เพื่อเป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุศาสนาคือเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นศาสนบุคคล ที่พึงปฏิบัติ และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในพระพุทธศาสนา ได้แบ่งพระสงฆ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๕๑}

๑. สมมุติสงฆ์ หมายถึง กลุ่มบุตรผู้เข้ามาบวชเป็นภิกษุด้วยญัตติจตุตถกรรม เพื่อปฏิบัติและรักษาพระธรรมวินัย ตามความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติตนเพื่อความสะอาด สว่าง สงบแห่งจิตใจ

๒. อริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้บรรลุธรรมตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงแต่เดิมเรียกว่า สาวกสงฆ์ความหมายเฉพาะสมมุติสงฆ์ นั้น หมายถึง เอาเฉพาะผู้ที่ถือเพศบรรพชิต และต้องมีจำนวนตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ส่งอริยสงฆ์ มิติจำกัดเพศว่าเป็นภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ได้

สรุปว่า การคำนึงถึงอุปการคุณของคฤหัสถ์โดยการตอบแทนด้วยการสั่งสอนอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี บอกทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้เป็นต้น จึงทำให้พระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่ของชาวบ้าน หรือถ้ากล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้ให้การอุปการพระสงฆ์นั้นเป็นชนทุกกลุ่ม นับแต่พระราชามหากษัตริย์ จนถึงประชาชนทั่วไป พระสงฆ์จึงต้องทำตนเป็นกัลยาณมิตรแก่บุคคลเหล่านั้นทุกกลุ่ม กิจกรรมใดๆ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่บ้านเมือง พระสงฆ์จึงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะผู้สงเคราะห์ห่อนุเคราะห์ การเมืองเป็นกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งมีส่วน

^{๕๑}คะเนิงนิตย จันทบุตร, สถานและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๓๒), หน้า ๒๘๕.

ที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะคำว่าการเมืองนั้นไม่ได้มีความหมายเพื่อสร้างอำนาจหาผลประโยชน์ แต่เป็นเรื่องของการให้ผลประโยชน์ การให้ความสงบสุขแก่ประชาชนแก่บ้านเมือง

๒.๓.๒ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

รูปแบบที่พระสงฆ์ไทยเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ก็เป็นไปโดยลักษณะเป็นหน้าที่เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข กิจกรรมใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่บ้านเมือง พระสงฆ์จึงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะผู้ส่งเสริมหรือผู้กระทำการเมืองเป็นกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งมีส่วนร่วมที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะคำว่าการเมืองนั้นไม่ได้มีความหมายเพื่อสร้างอำนาจหาผลประโยชน์ แต่เป็นเรื่องของการให้ผลประโยชน์ การให้ความสงบสุขแก่ประชาชนแก่บ้านเมือง

สมบูรณ สุขสำราญ ได้กล่าวถึง ศาสนา เกิดจากความพยายามของมนุษย์ที่จะแก้ไขปัญหาชีวิตบางอย่างของตน ซึ่งมีทั้งปัญหาเฉพาะบุคคลและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่เรียกว่า “ปัญหาทางสังคม” วิธีชีวิตของมนุษย์และศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะทางสังคมในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้^{๔๒}

๑. หน้าที่ในการให้คำอธิบาย ซึ่งในสังคมมนุษย์ทุกสังคมจะต้องมีคำถามว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ เช่น เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมนุษย์จะถามว่าทำไมเราถึงเกิดมา เกิดมาอยู่ในสถานะทางสังคมอย่างไร ทำไมเราถึงจน ทำไมเราถึงรวย ศาสนาจะให้คำอธิบายต่อคำถามเหล่านี้ได้

๒. หน้าที่ในการให้การสนับสนุนกับสถาบันพื้นฐานต่างๆ ของสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยมเพื่อให้สถาบันต่างๆ เหล่านี้สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ต่างๆ ทางสังคม และประโยชน์มากที่สุดแก่มวลชน ในทางการเมืองเป็นเชิงทิศและทางเสื่อแก่ระบบการเมือง โดยเฉพาะระบบการเมืองที่มีรากฐานอยู่บนจารีตนิยม ในทางศาสนาเป็นสื่อของการอบรมให้รู้จักระเบียบสังคม หมายถึงรู้จักเรียนรู้ รู้จักปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

๓. หน้าที่เกี่ยวกับปัจเจกบุคคล คือ ศาสนาจะทำให้หน้าที่ให้พลังใจแก่บุคคลหรือปัจเจกบุคคลในกรณีที่เกิดวิกฤตขึ้นมา และไม่สามารถหาเหตุผลที่เหมาะสมมาอธิบายได้ เช่น กรณีที่เกิดภัยพิบัติ เกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ที่เรารัก ซึ่งต้องมีคำอธิบายมากกว่าเป็นการบังเอิญ

^{๔๒} สมบูรณ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา:กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๔๒.

๔. หน้าที่ด้านการฝึกส่วนต่างๆ ของสังคมไทยให้เป็นเอกภาพ คือทำให้ชนบทร่วมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อต่างๆ ที่เป็นระบบย่อยของสังคมได้รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันนำไปสู่การบูรณาการภายในชาติ

สมบุรณ์ สุขสำราญ พุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งของสังคม มีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ปัญหาและความเป็นอยู่ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และความต่อเนื่องของสังคม พุทธศาสนาทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์บูรณาการของสังคม เป็นสถาบันที่ถ่ายทอด ปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมและความรู้สึกเป็นชาติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม นอกจากพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์และการกระทำต่อกันระหว่างสมาชิกในสังคม ทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมอีกด้วย หลักการในพุทธศาสนาไม่เพียงเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและปัญหาทางศีลธรรมเท่านั้นแต่ยังเกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมกันในโอกาสทางสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง^{๕๓}

การที่ศาสนายังคงมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองอยู่ก็เพราะว่าสังคมได้ก็เพราะมีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเป็นเครื่องค้ำจุน ศาสนาเป็นมาของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมซึ่งเป็นรากฐานของกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีไว้สำหรับความคงอยู่ ความเจริญและความปกติของสังคม ผู้ปกครอง จะมีอำนาจปกครองได้ต่อเมื่อสามารถอ้างเหตุผลสนับสนุนความชอบธรรมในอำนาจปกครองของตนสถาบันศาสนาประกอบด้วยพุทธธรรมหรือพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งจะมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการอบรมทางสังคม แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าคือ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรมมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสังคมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท วัดและพระสงฆ์จะมีอิทธิพลและบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ ของประชาชนทั้งในสังคม วัฒนธรรม และศาสนา วัดและพระสงฆ์จะเป็นผู้นำเอาพุทธธรรมอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตด้วยความสุขสงบและยุติธรรม

พระสงฆ์ เป็นคำที่ใช้เรียกศาสนบุคคลผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพุทธศาสนา อันได้แก่ พระภิกษุ สามเณร เป็นผู้บวชเพื่อเข้ามาเรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและมีบทบาทต่อสังคมโดยรวม ซึ่งตามสายตาของประชาชนโดยทั่วไปอาจจะมองบทบาททางสังคม

^{๕๓} สมบุรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐.

ของพระสงฆ์เฉพาะด้านศาสนาพิธี เพราะจะขาดพระสงฆ์ในการประกอบพิธีไม่ได้ แต่โดยพื้นฐานแล้วบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์มีมากกว่าการเป็นเพียงผู้ประกอบศาสนาพิธีเท่านั้น ดังที่พระราชมนูได้แจกแจงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวว่า “หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์นั้นมีบัญญัติไว้ว่าเป็นผู้ให้ธรรมทาน ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ แจกความหมายออกไปว่าเป็นการพยายามชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ซึ่งมีความหมายกว้างขวาง เราต้องการให้สังคมประสบสิ่งดีงามสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความทุกข์ ความขัดข้องต่างๆ จึงนับว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมะอยู่ด้วย สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันใหญ่อย่างหนึ่งของสังคมไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันเช่นนี้ ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ในตัว หรือจะว่าเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาก็ได้ โดยมีบทบาทในทางสังคมเองบ้าง พฤติกรรมกิจกรรมและกิจกรรมต่างๆ ที่พระสงฆ์กระทำ มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมไปด้วยบ้าง ความเป็นไปได้ในสังคมมีผลกระทบต่อบ้านสงฆ์บ้าง เพราะฉะนั้นจึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่พุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นพระธรรมคำสอนก็ตาม หรือพระสงฆ์ในรูปสถาบันหรือวัดอารามก็ตามจะต้องเกี่ยวข้องกับสังคม”

พระสงฆ์เป็นผู้เอาหลักพระธรรมวินัยทางศาสนาประกาศสู่ประชาชน พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา” เมื่อพระสงฆ์เป็นผู้นำเอาธรรมะมาสู่ตนประชาชน จึงได้ให้ความเคารพและศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของบทบาทพระสงฆ์ โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐยังไม่มีความสามารถจัดการในหลายๆ ด้าน วัดและพระสงฆ์ที่มีชีวิตสัมพันธ์อิงอาศัยอยู่กับประชาชนได้เข้ามามีบทบาทแทนนำเสนอเหตุผลของพระสงฆ์ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมคือ^{๔๔}

๑. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่จากชาวบ้าน
๒. สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญธรรม
๓. โดยคุณธรรมคือเมตตาธรรม พระสงฆ์ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทต่อสังคมด้านต่างๆ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง และมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ ทั้งด้านศีลธรรม จรรยา และกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์ได้รับการนับถืออย่างสูงและเป็นสถาบันที่ขาดเสียงไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจและเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจแล้ว สถาบันสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึงเพื่อสร้างบูรณาการภายในชุมชน

^{๔๔} พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิพพร, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒.

เมื่อสถาบันสงฆ์มีความสำคัญเช่นนี้ พระสงฆ์ในชุมชนชนบทจำนวนมากจึงอยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำของชุมชนเมื่อพิจารณาสถาบันสงฆ์โดยส่วนรวม เราอาจจะคาดหมายได้ว่า พระสงฆ์สามารถเป็นพลังแฝงที่อาจสร้างบูรณาการทางสังคม วัฒนธรรมในวิถีชีวิตของคนไทย สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม โดยการให้แนวทางสำหรับความประพฤติ ค่านิยมที่ส่งเสริมระเบียบสังคมเรียบร้อยผ่านคำสั่งสอน และตัวอย่างจากความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์เองจึงดูเหมือนกับว่าพลังแฝงของสถาบันสงฆ์นั้น อาจจะไปใช้เป็นกำลังอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมและการเมืองของพุทธศาสนิกชนให้เป็นไปตามแนวทางที่สถาบันสงฆ์พึงปรารถนาได้

สมบูรณ สุขสำราญ ได้กล่าวว่า แม้สถาบันสงฆ์ประสงค์จะแปรพลังแฝงให้เป็นอิทธิพล แต่ในความเป็นจริงสถาบันสงฆ์ยากที่จะประสบความสำเร็จในการที่จะมีอิทธิพลพบเพื่อกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองและสังคมตามปรารถนานั้น ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ทั้งทางโลกและทางธรรม ที่สำคัญที่สุด トラบดที่สถาบันสงฆ์ยังคงรับความอุปถัมภ์จากอำนาจทางการเมือง สถาบันสงฆ์จะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดจึงยากที่จะมีอิสระในการบริหาร การกำหนดนโยบาย วิธีการ และสาระของการเผยแผ่ การตีความคำสอน และหลักการพุทธศาสนาที่ดีถึงปัจจุบัน สถาบันสงฆ์เป็นเพียงส่วนขยายของโครงสร้างการเมืองและการบริหารอาณาจักร และอยู่ภายใต้การควบคุมของอำนาจทางการเมืองเพราะต้องรับความอุปถัมภ์ การคุ้มครอง สถาบันสงฆ์จึงจงรักภักดีและอยู่ใต้อำนาจทางการเมืองและเพราะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิด สถาบันสงฆ์จึงขาดอิสรภาพและไม่สามารถมีอิทธิพลเหนืออำนาจทางการเมือง^{๔๔}

พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมไทยดังนี้^{๔๕}

๑. เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านให้มารับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่างๆรวมทั้งเป็นศูนย์รวมเยาวชนชนด้วย
๒. เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนเข้ามาอาศัยเลี้ยงชีพ
๓. เป็นสถานที่พยาบาลรักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้เดิมคนสมัยนั้น
๔. เป็นที่พักคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบประสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆสำหรับคนในชุมชน

^{๔๔} สมบูรณ สุขสำราญ, พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๔๐-๔๑.

^{๔๕} พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, ๒๕๑๓), หน้า ๑๖.

๗. เป็นที่ใกล้ชิดข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘. เป็นศูนย์รวมกลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ จนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์

๙. เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัด

๑๐. เป็นศูนย์กลางบริหารหรือปกครอง ที่กำหนด ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม

๑๑. เป็นที่ประกอบพิธี หรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ด้านการช่วยเหลืองานของราชการในฐานะพระสงฆ์ วัด เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคมและเป็นที่ได้รับความเคารพนับถือยกย่องจากประชาชนในแต่ละชุมชนเป็นอย่างมาก คือด้านจิตวิทยา เช่น^{๕๗}

๑. ช่วยอบรมชี้แจงราษฎรให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การที่ควรทำและควรเว้น ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่างๆ

๒. ช่วยสงเคราะห์ประชาชน โดยรับช่วงจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลมาให้การสงเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่นที่วัดตั้งอยู่ เช่น สงเคราะห์อาหาร เครื่องนุ่งห่ม แก่ผู้ยากไร้หรือผู้ประสบภัยการแนะนำอาชีพ และการแจกพืชพันธุ์ทางการเกษตรต่างๆ

๓. ช่วยราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคง เช่น ช่วยชักนำหรือเป็นศูนย์กลางให้ทางราชการอำเภอมาจัดอบรมลูกเสือชาวบ้าน การอบรมไทยอาสาป้องกันชาติ การบำบัตร์รักษาผู้ติดยาเสพติด ฯลฯ

บทบาทของพระสงฆ์ มี ๒ ลักษณะ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส ดังนี้

๑.๑ บำรุงรักษาวัด

๑.๒ ปกครองและสอดส่องดูแลให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่ปฏิบัติตามธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

๑.๓ เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๑.๔ ให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล

^{๕๗} ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, พ.ศ ๒๕๒๖), หน้า ๓๘-๔๐.

๒. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่นอกเหนือจากบทบาทที่กำหนดไว้ ให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง ได้แก่ การออกมารับนิทานบาตเพื่อโปรดสัตว์ การเผยแพร่ธรรมะ การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

พระสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องคำนึงถึงอุปการคุณของคฤหัสถ์ โดยปฏิบัติต่อคฤหัสถ์ ๕ ประการ ได้แก่

๑. ห้ามปรามจากความชั่ว
๒. (สั่งสอน) ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
๔. ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยฟังไม่เคยรู้
๕. บอกทางสวรรค์ให้ (สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ)

พระจรินทร์ อังสัจจ์ กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่เอื้อต่อรัฐในการปกครอง คือ^{๕๕} เป็นเครื่องมือของรัฐ รับนโยบายของรัฐในการสั่งสอนให้ประชาชนไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งมีผลให้พระสงฆ์ได้รับผลตอบแทนด้านลาภสักการะ เช่น ตำแหน่งหรือวัตถุต่างๆ

๒.๓.๓ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

นักวิชาการแต่ละท่านก็ได้จำแนกและจัดลำดับกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เรียกว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ตามความมากน้อยแต่น้อยสุดไปจนถึง มากสุด คือ ตั้งแต่สนใจ พุดคุย ติดตามข่าวสาร พระสงฆ์มีหน้าที่ศึกษาธรรมะ ปฏิบัติด้วยตนเอง แนะนำมาเผยแผ่สั่งสอนแก่ผู้อื่น เข้าไปเกี่ยวข้องการเมืองในมิติต่างๆ คือ ตั้งแต่สนใจ พุดคุย ติดตามข่าวสาร ไปจนถึงในแง่ที่จะเป็นสื่อ นำเอาหลักการ คือ ธรรมะไปเผยแผ่สั่งสอนประชาชนทั้งหมด

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม ได้ให้แนวคิดทางการเมืองไว้ว่า “บทบาทของพระสงฆ์ในทางการเมืองเป็นไปตามหลักการ คือ พระสงฆ์มีหน้าที่ศึกษาธรรมะ ปฏิบัติด้วยตนเอง แนะนำมาเผยแผ่สั่งสอนแก่ผู้อื่น เมื่อศาสนาเป็นแหล่งคำสอนเรื่องธรรมะ คือหลักการเกี่ยวกับการเป็นอยู่ การดำเนินกิจการที่ต้อง พระสงฆ์ก็มีหน้าที่นำความรู้ นำเอาหลักการเหล่านี้ไปเผยแผ่สั่งสอน เพราะฉะนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทในแง่ที่จะเป็นสื่อ นำเอาหลักการ คือ ธรรมะไปเผยแผ่สั่งสอนประชาชนทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ทำหน้าที่ในการบริหารกิจการ บ้านเมือง เป็นต้น หรือเรียกเราว่า “นักการเมือง” สอนทุกระดับและต้องสอนอยู่เป็นปกติ ไม่รอให้เกิดวิกฤตการณ์แล้วจึงสอน ยามปกติสำคัญที่สุดที่จะสอนให้เขาอยู่ดี ประพฤติดี ประพฤติถูกต้อง อย่างไร แต่ที่จริงไม่ได้ปกติแม้ในยามปกติ เราจะ

^{๕๕} พระจรินทร์ อังสัจจ์, “บทบาทพระสงฆ์ในการกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.

เห็นว่าที่เป็นปกติโดยสัมพันธ์เท่านั้น คือไม่มีเหตุการณ์ที่รุนแรง แต่มีความผิดปกติตลอดเวลา เช่นนักการเมืองประพฤติไม่ปกติ ประพฤติไม่อยู่ในร่องรอย ไม่อยู่ในหลักการ ทำสิ่งที่ไม่ควร หรือแม้แต่ประชาชนชาวบ้านที่ทำตัวไม่ถูกต้องก็มีอยู่ตลอดเวลา แต่อาจเป็นส่วนนิดหน่อยและไม่มีเหตุการณ์รุนแรง ฉะนั้นความผิดปกติจึงมีอยู่เสมอ การสั่งสอนให้ธรรมะจึงต้องมีทั้งป้องกัน ความผิดปกติและแก้ไขความผิดปกติ”^{๕๙}

พระเทพกิตติปัญญาคุณ (กิตติวุฒโฒภิกขุ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร ได้กล่าวถึงบทบาทของสงฆ์ทางการเมืองไว้ว่า “พระสงฆ์ควรมีบทบาททางการเมือง แต่ต้องเป็นไปในแง่ของความเป็นครูมีขอบเขต คือชี้แนวทางให้เมื่อเขามาขอ แต่ถ้าไม่ขอเราก็นิ่ง เพราะเห็นว่าพระสงฆ์เราไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ควรเข้าไปต่อรอง หรือเข้าไปต่อสู้เพื่อให้ได้ซึ่งอำนาจมา หรือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ซึ่งเราไม่มีหน้าที่อยู่อย่างหนึ่ง คือ หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย เช่น เราอยู่ในประเทศไทย รัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า คนไทยทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้ครอบคลุมถึงพระสงฆ์ในสถาบันทั้งสามเกิดอันตราย พระสงฆ์ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยสร้างความมั่นคงให้เกิดในสถาบันทั้งสาม”^{๖๐}

พระพิศาลธรรมวาทิ (พะยอม กลฺยาโณ) เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ได้กล่าวถึงบทบาททางการเมืองไว้ว่า “การมีบทบาทของพระสงฆ์ต้องอยู่ในขอบเขต ที่เรียกว่า เข้าไปตักเตือนสั่งสอน ไม่เข้าข้างพรรคใดพรรคหนึ่ง ไม่ตำหนิฝ่ายค้าน ไม่ชื่นชมฝ่ายรัฐบาล อย่าให้เสียความเป็นกลาง พระสามารถเทศน์ตำหนิ ตักเตือนสั่งสอนนักการเมืองให้อยู่ในกรอบของศีล เหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ แต่พระโดยทั่วไปไม่ยากทำเพราะอาจเป็นโทษเป็นภัยแก่ตัวเอง และพระสงฆ์ควรมีสติและหน้าที่ คือ สติและหน้าที่ในการทำให้ประชาชนรู้จักเลือกคนเข้าไปรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ โดยบอกลักษณะคนดี ลักษณะสัตบุรุษที่จะดำรงความเป็นสภาไว้ได้ เพื่อแก้ไขปัญหาประเทศ”^{๖๑}

วุฒินันท์ กันทะเตียน ได้กล่าวถึงบทบาทของสงฆ์ทางการเมืองไว้ว่า จากการศึกษาถึงแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการเมืองในสังคมไทยปัจจุบันทำให้ทราบว่า พระสงฆ์ดำเนินแนวคิดและบทบาทเคียงคู่มากับการเมืองมาตลอด โดยเฉพาะในแง่ของการ “เผยแผ่ธรรม” ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ “รักษาดินแดน” ไว้ด้วย กล่าวคือ พระสงฆ์ที่เข้า

^{๕๙} สุธรรม บุญติด, “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

มาเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น ได้เสนอแนวคิดและบทบาทของตนเองว่าไม่ใช่อยู่แค่ขอบกำแพงวัดเท่านั้น แต่ยังขยายกว้างไปถึงรัฐของประเทศด้วย ความเคลื่อนไหวความเป็นไปของบ้านเมืองปรากฏอย่างไร ความเคลื่อนไหวความเป็นไปของพระสงฆ์ก็ปรากฏไปพร้อม ๆ กับสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย ซึ่งหากศึกษาจากส่วนของประวัติศาสตร์ก็สามารถยืนยันได้ว่าพระสงฆ์ไม่ได้นิ่งเฉย หรือสหายยมนต์อยู่ในวัดโดยไม่เหลียวแลชาวบ้านเลย นอกจากจะสอดคล้องในแง่การเผยแผ่ธรรมแล้ว ในส่วนลึก ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าการทำหน้าที่ผดุงความยุติธรรม หรือรักษารธรรมนั้นน่าจะเป็นจุดใหญ่ที่ทำให้พระสงฆ์ไม่อาจนิ่งเฉยต่อวัฏจักรทางการเมืองได้ เพราะในสังคมไทยยังมองไม่เห็นว่าเป็นตัวแทนของความยุติธรรมได้เท่ากับพระสงฆ์ การเผยแผ่ธรรมก็เพื่อให้รักษาความยุติธรรม เพื่อให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ไม่มีข้อขัดแย้ง หรือเพื่อไม่ให้เกิดการสงครามในการปกครอง พระสงฆ์จะกล่าวอ้างอยู่เสมอว่า เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น การเมืองในภาพลักษณ์เช่นนี้จึงไม่ได้เป็นของใหม่ ไม่ได้เป็นความใหม่แต่ประการใด แต่เป็นสิ่งที่มีความแต่เดิมแล้ว แม้การศึกษานี้ก็ไม่ได้ถือว่าพบความแปลกใหม่ แต่เป็นเพียงอีกมิติหนึ่งที่อาจจะทำให้มองเห็นภาพของพระสงฆ์ชัดเจนยิ่งขึ้น^{๖๒}

จากแนวคิดบทบาทของพระสงฆ์ในทางการเมือง พระสงฆ์ควรมีบทบาทในทางการเมืองแต่มีขอบเขตเพียงแนะนำ อบรม สั่งสอน ให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งการแนะนำสั่งสอนนี้ไม่ได้จำเพาะกับนักการเมืองเท่านั้น แต่เป็นการนำเอาหลักการ คือ ธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชนทุกคน พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูช่วยชี้แนะทาง ตักเตือน อบรม บ่มนิสัยทั้งหน้าที่ดังกล่าวต้องอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายของคณะสงฆ์ด้วย และพระสงฆ์มีสถานภาพ ๒ อย่าง คือเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าและเป็นประชาชนของชาติ จึงมีบทบาทและขอบเขตที่ต้องปฏิบัติในฐานะเป็นสาวก คือปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และในฐานะเป็นประชาชนคนหนึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ตราไว้ เพื่อให้ทุกคนทุกชนชั้นปฏิบัติตามเท่าเทียมกัน

๒.๓.๔ กรณีตัวอย่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองพระสงฆ์ไทยสมัยต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยสมัยต่าง ๆ มีนักวิชาการแต่ละท่านได้ศึกษารวบรวมกล่าวไว้เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาของผู้ที่สนใจใฝ่รู้ ดังนี้

วุฒินันท์ กันทะเตียน ได้กล่าวสรุปบทบาททางการเมือง(การมีส่วนร่วมทางการเมือง)ของพระสงฆ์ไทยในประวัติศาสตร์ไว้ว่า พระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบ้านเมืองมาทุก

^{๖๒} วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๕.

สมัย แต่การเกี่ยวข้อนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม โดยจัดข้อเกี่ยวข้องได้ดังนี้^{๖๓}

สมัยสุโขทัย พระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการบ้านเมือง มาเด่นชัดในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ พญาลิไท ที่มีพระสงฆ์ ๒ รูป และพระสงฆ์อื่นๆ เข้ามามีส่วนเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง โดยเฉพาะบทบาทของพระสมณะเถระ ที่ทำให้เมืองเชียงใหม่ และเมืองสุโขทัยคั่นกันได้ในเรื่องของเมืองตากกับทั้งการที่พระสงฆ์รูปอื่นๆ ที่ไปเผยแผ่ยังหัวเมืองต่างๆ ก็เป็นประโยชน์ต่อการเสริมบารมีของเจ้าเมืองสุโขทัยในขณะนั้น

สมัยกรุงศรีอยุธยา พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองบ้านเมืองอย่างเด่นชัดขึ้น และด้วยสมัยอยุธยาเป็นสมัยที่มีอายุเมืองยืนยาว ราชวงศ์ต่างๆ ที่ผิดเปลี่ยนขึ้นครองราชสมบัติก็มีไม่น้อย พระสงฆ์ที่อยู่ภายใต้อาณาจักรก็ได้รับผลประโยชน์จากการปกครองบ้านเมืองด้วย เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ และขุนนาง ทั้งพระสงฆ์ที่สามัญชนทั่วไปด้วย ซึ่งจัดข้อเกี่ยวข้องได้ดังนี้

-เกี่ยวข้องด้วยการบวช การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ อยู่กับการบวชนั้นเป็นการบวชเพื่ออาศัยเป็นช่องโอกาสได้ประโยชน์ในทางบ้านเมือง เช่น การขอขมวดบวชหัวเมือง การบวชเพื่อหนีภัยการเมือง (ราชภัย) เพื่อหลบเลี่ยงจากอันตรายและข้อยุ่งยากต่างๆ โดยเฉพาะความสับสนวุ่นวายในฝ่ายของราชอาณาจักร การบวชในลักษณะเหล่านั้นในประวัติศาสตร์ไม่ได้บ่งบอกว่าเป็นการบวชเพื่อแสวงหาพระนิพพานแต่ประการใด แต่บวชเพื่อให้ได้ประโยชน์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่างหาก

-เกี่ยวข้องในฐานะเป็นผู้เตือนสติ การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ เด่นชัดในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่พระสงฆ์เห็นแก่การปกครองบ้านเมืองที่จะร่มเย็นเป็นสุข และด้วยอาศัยเหตุที่ว่าพระสงฆ์เท่านั้นที่จะแสดงเมตตาธรรมได้ดีที่สุด แม้กับพระราชามหากษัตริย์ก็จะทรงเห็นคล้อยยอมตามด้วย

-เกี่ยวข้องด้วยการปกครองแผ่นดิน การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ เด่นชัดในสมัยสมเด็จพระเพทราชา ที่มีพระสงฆ์เป็นแนวร่วมในการกระทำการนั้นด้วย พระสงฆ์ได้แสดงเจตจำนงร่วม หรือเข้าร่วมเป็นฝ่ายกับพระเพทราชาเกิดขึ้นสมัยนี้

-เกี่ยวข้องในฐานะเป็นพระอาจารย์ของพระมหากษัตริย์ การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีส่วนรู้เห็นกับการบริหารราชการแผ่นดิน เพราะพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญด้านใด ก็ให้คำปรึกษากับพระมหากษัตริย์ในด้านนั้น เพราะถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์มากกว่าใครๆ เช่น พระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก เชี่ยวชาญในด้านโหราจารย์ เป็นต้น โดยเฉพาะทางด้านโหราจารย์ มีการอาราธนาพระสงฆ์มาเพื่อจับนามถามไถ่เหตุการณ์บ้านเมือง และดูฤกษ์ยามในการออกทัพจับศึกด้วย

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

-เกี่ยวข้องในยามศึกสงคราม การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ พระสงฆ์บางรูปก็อยู่ในฐานะที่จำเป็น ที่จะลงมือกระทำศึกเอง บางรูปก็อยู่เบื้องหลังการศึกษานั้น ในสมัยอยุธยา มีพระสงฆ์ ชื่อพระอาจารย์ธรรมโชติ เด่นชัดในเรื่องดังกล่าวคือสามารถที่จะเป็นพี่พี่ให้กับชาวบ้าน วิชาวิทยาคม ของคลังสร้างพลังใจให้ชาวบ้านต่อสู้กับข้าศึก และเมื่อสิ้นยุคอยุธยา มีการพยายามที่จะตั้งกลุ่มก๊กเป็นผู้กู้ชาติ มีพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่มีชื่อเสียงเด่นชัดคือเจ้าพระฝาง หรือพระพากลเถระ ที่ไม่ได้ลาสิกขา แต่ก็ตั้งตนเป็นแม่ทัพ แต่งตั้งพระสงฆ์หลายรูปเป็นแม่ทัพ นายกอง เจ้าพระฝางจึงเป็นตำนานแห่งการศึกษาเรื่องการเมืองกับพระสงฆ์ในยุคต่อมา

สมัยกรุงธนบุรี เป็นระยะเวลาที่ไม่ได้ยืดยาวนานนัก ดังนั้น การพระสงฆ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในยุคนี้จึงอาจดูไม่เด่นชัดเท่าสมัยอยุธยา แต่ก็มีเค้าโครงเรื่องที่ทำให้ดูถึงความสับสนวุ่นวายในวงการคณะสงฆ์อยู่ไม่น้อย เนื่องจากเรื่องคณะสงฆ์ผูกพันมาตั้งแต่ปลายอยุธยา โดยเฉพาะกับเรื่องเจ้าพระฝาง พระเจ้าตากสิน ได้ยกทัพไปปราบปรามรดาที่ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงก๊กเจ้าพระฝางด้วย และด้วยเหตุนี้ที่พระเจ้าตากสินเอง ก็ทรงดำรงสถานะคล้ายพระภิกษุสงฆ์อยู่แล้ว สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์จึงอยู่ภายในขอบพระราชอาณาเขตของพระเจ้าตากสินทั้งสิ้น

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังเป็นช่วงที่ไม่เว้นเรื่องศึกสงครามกับพม่า เมื่อสิ้นอยุธยาและเลยมาถึงกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ดูเหมือนว่าทางฝ่ายพม่าก็ตั้งท่ารอคอยการกรีธาทัพมาย่ำกรุงเทพมหานครอยู่ การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์กับการเมือง พอแบ่งลักษณะดังนี้

-เกี่ยวข้องในฐานะราชบัณฑิต การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ ทำให้เห็นว่าพระสงฆ์ยังเป็นผู้ใกล้ชิดต่อสถาบันกษัตริย์ งานราชการบางอย่างถึงกับอารธนาให้ลาสิกขามาเพื่อสนองพระราชประสงค์ เช่น พระรัตนบุรี(แก้ว) ที่ต้องลาสิกขามาเพื่อสนองพระเดชพระคุณในรัชกาลที่ ๑ เพื่อทำงานชิ้นสำคัญให้กับบ้านเมือง ทั้งเป็นประโยชน์กับพระพุทธศาสนาด้วย

-เกี่ยวข้องในยามศึกสงคราม การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความจำเป็น และรักชาติบ้านเมือง เช่น กรณีพระมหาช่วย ที่ช่วยทำศึกกับพม่า เมื่อครั้งสงคราม ๙ ทัพ

-เกี่ยวข้องด้วยการเป็นสักขีพยาน การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ มีความสำคัญในแง่ให้ความมั่นใจว่าอย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ก็เป็นตัวแทนของผู้บริสุทธิ์ เป็นตัวแทนของสัจจะ และเป็นตัวแทนของความเชื่อมั่น แม้ในยามศึกสงคราม

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง มีพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง ทั้งในส่วนของการเปลี่ยนรัชกาล และการปฏิรูปการปกครอง ซึ่งอาจแบ่งการแบ่งลักษณะการเกี่ยวข้องดังนี้

-เกี่ยวข้องในฐานะปรีกษาราชการแผ่นดิน การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ มีส่วนทำให้ความยุ่งยากในราชวงศ์หมดไป เช่น การที่สมเด็จพระปรมานุชิตโนรธ ทรงเป็นที่ปรึกษาให้พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎในเรื่องสิทธิธรรมในการครองราชย์ เป็นต้น

-เกี่ยวข้องกับด้วยการบวช การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ คือการที่พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎได้ผนวชต่อเพื่อเป็นการตัดปัญหาในทางการปกครองบ้านเมือง

-เกี่ยวข้องด้วยการปกครอง การเกี่ยวข้องของพระสงฆ์ในลักษณะนี้ ถือว่าพระสงฆ์ได้แสดงออกมา โดยเฉพาะรัชกาลที่ ๔ นั้น มีสมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)พรหมรสี เป็นตัวอย่าง ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นที่ปรึกษาในการบริหารแผ่นดินด้านการศึกษา ถือว่าเป็นการรับราชการในฝ่ายสงฆ์ ถือว่าเป็นการเกี่ยวข้องที่เกื้อกูลต่อการบริหารบ้านเมือง แต่ในบางกรณีก็มีข้อที่ขัดแย้งกับการบริหารบ้านเมือง เช่น กรณีขบถผีบุญ ทั้งขบถผีบุญในภาคอีสาน และผีบุญล้านนา ซึ่งมีเหตุผลที่แตกต่างกันไป แต่ก็แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในสมัยนี้ เริ่มที่จะแสดงตนเด่นชัดมีการร่วมสุขร่วมทุกข์กับประชาชน เช่น เรื่อง ผีบุญในภาคอีสาน หรือการมุ่งประโยชน์ให้ชาวบ้านและพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัย ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีบุญในล้านนา

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตย การเรียนรู้และการเรียกร้องในเรื่องดังกล่าว มีผลสะท้อนไปถึงวงการพระสงฆ์ด้วย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน มีการเกี่ยวข้องของพระสงฆ์กับการเมืองในลักษณะที่หลากหลาย และแตกต่างจากอดีต คือไม่ได้เกี่ยวข้องในแง่ของการศึกษสงคราม หรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับกษัตริย์อย่างเด่นชัดแล้ว แต่เป็นการเกี่ยวข้องโยงติดอยู่กับระบอบการปกครองสมัยใหม่ เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มภิกษุหนุ่ม ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่เรียกร้องความเสมอภาคในการปกครองฝ่ายคณะสงฆ์ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์ที่ร่วมเรียกร้องและเดินขบวนกับชาวนา การปรากฏตัวของ กิตติวุฒโฒภิกษุ ที่พยายามต่อสู้และยกการปกครองสถาบันเป็นแนวทางดำเนินการกับกลุ่มตรงกันข้าม ที่เรียกว่าพระสงฆ์กลุ่มฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา

เมื่อกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยสูงขึ้น ถึงขนาดมีการปฏิวัติรัฐประหาร การนองเลือดเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖, ๖ ตุลาคม ๑๕๑๙ และพฤษภาทมิฬ ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างรุนแรงในประเทศไทย ก็ได้มีพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนช่วยเหลือคลี่คลายทางการเมืองในระดับหนึ่ง เช่น บทบาทของพระเทพโสภณ (กมล โกวิท) เป็นต้น

มาถึงระยะไม่กี่ปี มีการปรากฏตัวของภิกษุอีกรูปหนึ่ง คือโพธิรักษ์ ซึ่งประกาศตนอย่างเปิดเผยที่ฝักฝ่ายในทางการเมือง สนับสนุนพรรคการเมือง จนเป็นเหตุให้ทั้งคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาดำเนินการจัดการ ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องการปกครอง

แม้ในเรื่องรัฐธรรมนูญการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย พระสงฆ์ก็ได้มีส่วนเข้าไปวิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งพยายามเสนอประเด็นให้เห็นความสำคัญเพื่อให้ยึดถือเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง พระพุทธศาสนา ที่ให้มีฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ อยู่ในรัฐธรรมนูญ เป็นแสดงให้เห็นว่าการเมืองเคลื่อนไหวอย่างไร การพระสงฆ์ก็มีส่วนร่วมได้รับผลจากการเคลื่อนไหวนั้นๆด้วย

-เกี่ยวข้องกับตัวการแสดงธรรม

พระสงฆ์หลายรูปที่ได้แสดงออกด้วยการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา สั่งสอนแก่ผู้บริหาร นักการเมือง โดยอาศัยธรรมะในพระพุทธศาสนา และบารมีพิเศษส่วนตัวของพระสงฆ์รูปนั้น ๆ ที่จะทำให้ให้นักการเมืองหรือผู้บริหารประเทศสำนึกถึงปฏิบัติ เช่น บทบาทของปัญญานันทภิกขุ บทบาทของพระธรรมปิฎก บทบาทของหลวงพ่อดุณ เป็นต้น ซึ่งได้พยายามให้ข้อแนะนำในการดำเนินชีวิต แม้ในการใช้ชีวิตในทางการเมืองของนักการเมือง

มานพ นักการเรือน ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ในประวัติศาสตร์ที่มีพระภิกษุที่สำคัญ ๆ หลายรูปเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองว่า ข้อเท็จจริงของบริบทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ทางประวัติศาสตร์พระสงฆ์ของประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศคือพม่าและศรีลังกา เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องเอกราชจากชาติตะวันตก จึงทำให้ได้รับสิทธิทางการเมืองบางอย่าง แต่ประเทศไทยไม่ได้มีเหตุการณ์เช่นนั้นจะพบว่า มีพระภิกษุที่สำคัญ ๆ หลายรูปเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง ๔ รูป คือ^{๖๔}

๑. เจ้าพระฝาง พระมหาเถรจารย์แห่งแผ่นดินสยาม
๒. สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ต้นตำหรับพระสงฆ์กับการเมืองไทย
๓. พระอาจารย์ธรรมโชติ พระมหาเถระแห่งค่ายบ้านบางระจัน
๔. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)

๑. เจ้าพระฝาง พระมหาเถรจารย์แห่งแผ่นดินสยาม

ก๊กเจ้าพระฝาง เมืองอุตรดิตถ์เป็นก๊กใหญ่ก๊ก ๑ ใน ๕ ก๊กที่ตั้งตัวเป็นอิสระปกครองตนเองในท้องถิ่น หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ อีก ๔ ก๊ก คือ ก๊กเจ้าพิมาย ก๊กเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ก๊กเจ้าพิษณุโลกและก๊กสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทุกก๊กเหล่านี้มีเจตนาที่จะรวมประเทศให้เป็นหนึ่ง แต่สุดท้ายทุกก๊กถูกลบโดยก๊กสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเจ้าพระฝาง ซึ่งมีสถานภาพเป็นพระภิกษุ เหตุไฉนจึงสามารถตั้งก๊กได้ มีประวัติอย่างไร เป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษายิ่ง ผู้เขียนสืบหาเจ้าพระฝางได้จากพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งได้บันทึกไว้ว่า “เจ้าพระฝางเป็นพระสังฆราช เมืองสวางคบุรี เดิมชื่อว่า มหาเรื่อน ชาติภูมิเป็นชาวเหนือ แต่ลงมาเล่าเรียนพระไตรปิฎก ณ กรุง ได้สมณศักดิ์ที่พระพากุลเถร อยู่ ณ วัดศรีโฆธยา ภายหลังทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งขึ้นเป็นที่พระสังฆราช ณ เมืองสวางคบุรี (คือจังหวัดอุตรดิตถ์) มีสมัคพรพรรคพวกผู้คนนับถือมาก ครั้นรู้ว่ากรุงเสียแก่พม่าแล้ว จึงขอสุมผู้คนเข้าด้วยเป็นหลายเมือง ตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้า แต่หาสึกเป็นคฤหัสถ์ไม่ คงอยู่ในเพศสมณะ แต่งนุ่งห่มผ้าแดง (ย้อมด้วยไม้ฝาง) คนทั้งปวงเรียกว่าเจ้าพระฝาง บรรดาเจ้าเมือง

^{๖๔} วัชรศาสตร์ตามแนวพุทธ, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๔, www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=427&Itemid=69.

กรมการหัวเมืองฝ่ายเหนือตั้งแต่เหนือเมืองพิษณุโลกขึ้นไป ก็กลัวเกรงนับถืออยู่ในอำนาจทั้งสิ้น ตั้งแต่เหนือเมืองพิษณุโลกขึ้นไปจนถึงเมืองน้ำปาด กระทั่งแดนลาวกับแควแม่น้ำปากพองนั้น เป็นอาณาเขตข้างเจ้าพระฝาง เจ้าพระฝางแต่งตั้งนายทัพนายกองล้วนแต่เป็นพระสงฆ์ทั้งสิ้น คือ พระครูศิริมานนท์ ๑ พระครูเพชรรัตน ๑ พระอาจารย์จันทร์ ๑ พระอาจารย์ทอง ๑ พระอาจารย์เกิด ๑ แต่ล้วนเป็นอลัชชีมิได้ละอายแก่บาปทั้งนั้น...”

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขาได้สร้างภาพเจ้าพระฝางให้เป็นอลัชชี เพราะยังไม่ลาจากสมณเพศก็ออกรบราฆ่าฟัน ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า “ลัทธิราช ๑๑๓๒ ปี ขาล โทศก (พ.ศ.๒๑๑๓) ถึง ณ เดือน ๖ ฝ่ายเจ้าพระฝางซึ่งเป็นใหญ่ในหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวงนั้น ประพฤติพาลทุจริตศีลกรรมลามก บริโภคสุรา กับทั้งพวกสงฆ์อลัชชี ซึ่งเป็นนายทัพนายกองทั้งปวงนั้น และชวนกันกระทำความชั่ววิหยากรรมปาราชิก แล้วยังนุ่งหม้อผ้ากาสาหวัดสร้อยอยู่ หาละจากเพศสมณะไม่ แล้วเกณฑ์กองทัพให้ลงมาลาดตระเวนตีเอาข้าวปลาอาหาร และเผาบ้านเรือนราษฎรเสียหลายตำบล จนถึงเมืองอุทัยธานี เมืองชัยนาท...”

ในปลายปี ๒๑๑๓ นั้นเอง กองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็สามารถยึดเมืองฝางได้ แม่ทัพนายกองสำคัญที่เคยเป็นพระภิกษุคู่ใจเจ้าพระฝางถูกจับได้เกือบหมด แต่ปรากฏว่า เจ้าพระฝางได้พาสมัครพรรคพวกหนีออกจากเมืองในเวลากลางคืนไปข้างทิศเหนือ แล้วเรื่องราวของท่านก็ไม่มีใครบันทึกไว้อีกเลยว่าเป็นไปอยู่ ณ ที่ใด มรณภาพที่ไหน เมื่อมองประวัติศาสตร์ชาติไทยหลังกรุงศรีอยุธยาเสียด้วยใจเป็นธรรมแล้ว จึงเห็นได้ว่า “หลังกรุงศรีอยุธยาเสีย ทุกคนกลับมามียืนบนพื้นที่ราบเสมอกัน ไม่มีกำเนิด ยศถาบรรดาศักดิ์หรือศักดินาสำหรับใช้เป็นข้ออ้างในการมีอำนาจเหนือผู้อื่น” ดังนั้น ก๊กต่าง ๆ ทั้ง ๕ ก๊กที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ปกครองกันเองในท้องถิ่น จึงไม่มีใครเป็นฝ่ายกบฏหรือควรถูกประณามว่า มักใหญ่ใฝ่สูงจนเกินศักดิ์ เพราะทุกฝ่ายทุกก๊กต่างก็ทำหน้าที่อันควรสรรเสริญหน้าที่ก็เป็นเช่นเดียวกับชาวบ้านบางระจันที่เป็นตำนานเล่าอยู่ในหนังสือพระราชพงศาวดารนั่นเอง

๒. สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ดันดาหรับพระสงฆ์กับการเมืองไทย

สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้วหรือที่เรียกในปัจจุบันนี้ว่าวัดใหญ่ไชยมงคลเป็นเจ้าของตำราการสร้างพระกริ่ง จะต้องลงเลขยันต์ในแผ่นนวโลหะ อันจะเป็นชนวนผสมในการหล่อด้วย เลขยันต์ที่นิยมใช้ลงโดยมาก คือพระยันต์ ๑๐๘ และนะปฐมัง ๑๔ นะ ในการสร้างนั้นจะต้องมีพิธีพุทธาภิเษก พิธีโหระ และพิธีพราหมณ์ประกอบ ต่อมา ตำราการสร้างพระกริ่งได้สืบทอดไปถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส วัดพระเชตุพน ฯ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร พระพุฒาจารย์ (มา) วัดจักรวรรดิราชาวาส และสมเด็จพระสังฆราช (แพ) ตามลำดับแต่ผู้เขียนจะขอเสนอเรื่องราวของสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ในประเด็นดันดาหรับพระสงฆ์กับการเมืองไทย อันจะเป็นแบบอย่างของการเกี่ยวข้องกับการเมืองของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ในพ.ศ.๒๑๓๕ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

กับสมเด็จพระเอกาทศรถทรงทำยุทธหัตถีมีชัยชนะพระมหาอุปราชาและมังจาชะโร แห่งกรุงหงสาวดี ภายหลังชัยชนะในครั้งนั้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้โปรดให้ลูกขุนปรึกษาโทษข้าราชการชั้นแม่ทัพนายกองมีโทษถึงประหารชีวิตหลายคน หากแต่วันตัดสินพิพากษาให้ลงโทษนั้นเป็นเวลาใกล้กับวันพระ จึงโปรดให้เอาตัวข้าราชการเหล่านั้นไปจองจำไว้ก่อน เมื่อพ้นวันพระไปแล้วจึงให้นำตัวไปประหารชีวิตเสียตามคำลูกขุนพิพากษาโทษ ในคราวนั้น ได้มีพระมหาเถรจารย์รูปหนึ่งผู้มีปรีชาสามารถ แดกฉานในพระพุทธรูทวณะ มีวาตะหลักแหลม ได้พาพระราชอาคัน ๒๕ รูปเข้าไปเฝ้าถวายพระพรถามข่าวสงคราม และด้วยวาตะหลักแหลมของท่าน ได้ช่วยให้บรรดาข้าราชการซึ่งถูกตัดสินประหารชีวิตแล้ว ให้อุดพ้นจากพระราชอาญาโทษได้ พระมหาเถรจารย์รูปนี้คือ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ผู้มีเกียรติคุณที่ควรกล่าวถึง ทำให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้ต่อไป ตอนหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา มีดังนี้ “ขณะเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทำคชสงครามได้ชัยชนะพระมหาอุปราชาและมังจาชะโรแล้ว บรรดาท้าวพระยามุขมนตรีนายทัพนายกองซ้ายขวาหน้าหลังจึงมาทันทันเสด็จ ได้เข้ารบบุ่งแทงฟันเข้าศึกเป็นสามารถ และมอญพม่าทั้งนั้นก็แตกกระจัดกระจายไปเพราะพระเดชเดชาานุภาพ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสให้นายทัพนายกองทั้งปวงยกตามไปจับเข้าศึกแล้วเสด็จคืนมายังพลับพลา พระราชทานชื่อเจ้าพระยาไชยานุภาพ เป็นเจ้าพระยาปราบหงสา บรรดามุขมนตรีนายกองซึ่งยกตามเข้าศึกไปนั้น ได้มาพินพมามอญโดยทางไปถึงกาญจนบุรี อาศกเคลื่อนไปแต่ตะพังตรุนั้นประมาณสองหมื่นเศษ จับได้เจ้าเมืองมะล่วนและนายทัพนายกองกับไพร่เป็นอันมาก ได้ช้างใหญ่สูงหกศอกสามร้อย ช้างพลายพังระวางเพรียวห้าร้อย ม้าสองพันเศษ มาถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตรัสให้ก่อพระเจดีย์ฐานสวมศัพพะมหาอุปราชาไว้ตำบลตะพังตรุ ขณะนั้นโปรดพระราชทานช้าง ๆ หนึ่งกับหม้อและถวายให้เจ้าเมืองมะล่วนขึ้นไปแจ้งแก่พระเจ้าหงสาวดี พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ก็เสด็จคืนเข้าพระนคร แล้วทรงมีพระราชดำรัสว่า เจ้ารามราหมพ ความขำกับขุนศรีคชความ ซึ่งได้ผจญเข้าศึกจนมีชัยชนะด้วยพระองค์นั้น ก็ปูนบำเหน็จพระราชทานยศถาศักดิ์เครื่องอุปโภคเสื่อผ้าเงินทอง ฝ่ายนายมหานุภาพ ความขำ หมื่นภักดีศวรร ความขำ โดยเสด็จพระราชสงครามจนถึงสิ้นชีวิตในทางกลางศึก มีความชอบให้อาบุตรภรรยามาชุบเลี้ยงพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคเงินทองเสื่อผ้าโดยสมควร เสร็จแล้วพระราชดำรัสให้ปรึกษาโทษนายทัพนายกองว่า เข้าศึกยกมาถึงพระนคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ตั้งพระทัยจะรักษาพระพุทธศาสนาและสมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์ มิได้คิดเหน้อยยากลำบากพระองค์ ทรงพระอุตสาหะเสด็จยกพลยุทธาทัพออกไปรณรงค์ด้วยเข้าศึก และนายทัพนายกองกลัวเข้าศึกยิ่งกว่าพระราชอาญา มิได้โดยเสด็จพระราชดำเนินให้ทัน ละพระคชาธาร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ให้เข้าอยู่ท่ามกลางเข้าศึก จนได้กระทำยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราชาเสร็จ โทษนายทัพนายกองทั้งนี้จะเป็นประการใด พระมหाराชครูบโรหิตทั้งปวงปรึกษาใส่ด้วยพระอัยยการศึกกับพระราชกฤษฎีกาว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช

ดำเนินงานพระราชสงครามและเกณฑ์ผู้ใดเข้ากระบวนทัพแล้ว และมีได้โดยเสด็จให้ทันยุทธนาการ ท่านว่าโทษผู้นั้นเป็นอกุศลฎีกาให้ประหารชีวิตเสีย อย่าให้ผู้อื่นดูเยี่ยงอย่าง เอาคำพิพากษากราบทูล มีพระราชดำรัสสั่งให้เอาตามลูกขุนปรึกษา แต่ทว่าบัดนี้จวนวันจากุททสิปณณรสีอยู่ ให้เอานายทัพนายกองจำเรือนตรูไว้ก่อนสามวัน พันแล้วจึงให้สำเร็จโทษโดยพระอัยการ ครั้น ณ วันอาทิตย์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือนยี่ (พ.ศ. ๒๑๓๕) สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว และพระราชอาณัติสืบหารูป ก็เข้ามาถวายพระพรถามข่าวซึ่งเสด็จงานพระราชสงคราม ได้กระทำยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็แถลงการณ์ซึ่งปราบปัจจามิตรให้ฟังทุกประการ สมเด็จพระพนรัตน์ถวายพระพรถามว่า สมเด็จพระบรมบพิตรมีชัยแก่ข้าศึก เหตุไฉนข้าราชการทั้งปวงจึงต้องราชทัณฑ์เล่า ? สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงตรัสบอกว่า นายทัพนายกองเหล่านี้อยู่ในกระบวนทัพโยม มันกลัวข้าศึกมากกว่าโยม ละให้โยมแต่สองคนพี่น้องฝ่าเข้าไปในท่ามกลางศึกจนได้ทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราช มีชัยชนะแล้วจึงได้เห็นหน้ามัน นี่หากว่าบารมีของโยมหาไม่แผ่นดินจะเป็นของชาวหงสาวดีเสียแล้ว เพราะเหตุดังนี้ โยมจึงให้ลงโทษโดยพระอัยการศึก สมเด็จพระพนรัตน์จึงถวายพระพรว่า อาตมภาพพิเคราะห์ข้าราชการเหล่านี้ที่จะไม่กลัวพระราชสมภารเจ้านั้น หามิได้ และเหตุทั้งนี้เห็นจะพระเถรเป็น เพื่อจะให้พระเกียรติยศพระราชสมภารเจ้าเป็นมหัศจรรย์ เหมือนสมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธเจ้า เมื่อ (วันจะตรัสรู้พระโพธิญาณ) พระองค์เสด็จเหนือปราศิธบัลลังก์ ใต้ดวงไม้พระมหาโพธิ์ ณ เพลายันต์ครั้งนั้น เทพยเจ้ามาเฝ้าพร้อมอยู่ทั้งหมื่นจักรวาล พระยาวิสวดีมารยกพลพลเสนามารมาผจญครั้งนั้น ถ้าได้เทพยเจ้าเป็นบริวารมีชัยแก่พระยามาร ก็หาสู้เป็นนมหามัศจรรย์นักไม่ นี่พระเถรให้หม่อมอรินทรพรหมทั้งปวงปลาศนาการหนีไปสิ้น ยิ่งแต่พระองค์เดียว อาจสามารถผจญพระยามาราริราชกับทั้งพลเสนามารให้ปราศภัยพ่ายแพ้ได้ สมเด็จพระบรมโลกนาถเจ้าจึงได้พระนามว่า พระพิชิตมาร โมลีศรีสรรเพชญ์ดาญาณ เป็นนมหามัศจรรย์ดลดิเรกไปทั่วอนันตโลกธาตุ เบื้องบนตราบเท่าถึงภวคคพรหม เบื้องต่ำตลอดถึงอโศกาคอเวจีเป็นที่สุด พิเคราะห์ดูก็เหมือนพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ครั้งนี้ ถ้าเสด็จพร้อมด้วยเสนางคนิกรโยธาทวยหาญมาก และมีชัยแก่พระมหาอุปราช ก็จะมีชัยเป็นมหัศจรรย์แผ่พระเกียรติยศปรากฏไปในนานาประเทศธานีใหญ่น้อยทั้งนั้นไม่ พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระราชปริวิตกน้อยพระทัยเลย อันเหตุที่เป็นนี้เพื่อเทพยเจ้าทั้งปวงอันรักษาพระองค์จักสำแดงพระเกียรติยศ ดูอาตมภาพถวายพระพรเป็นแท้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังสมเด็จพระพนรัตน์ถวายวิสัยกว้างขวางออกพระนามสมเด็จพระบรมอัครโมลีโลกครั้งนั้น ระลึกถึงพระคุณนามอันยิ่ง ก็ทรงพระปิติโสมนัสตื่นเต็มพระกมลหฤทัยปราโมทย์ ยกพระหัตถ์เหนือพระอุตมังกคิโรตมน์มัสการแย้มพระโอษฐ์ว่า สาธุ สาธุ พระผู้เป็นเจ้าว่านี้ควรหนักหนา สมเด็จพระพนรัตน์เห็นว่า พระมหาภักษัตริย์คลายพระโกรธแล้ว จึงถวายพระพรว่า อาตมภาพพระราชอาณัติทั้งปวงเห็นว่า ข้าราชการซึ่งเป็นโทษเหล่านี้ก็ผิดหนักหนาอยู่แล้ว แต่ทว่าได้กระทำราชการมาแต่ครั้งสมเด็จพระบรมราชอัยกา และสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง และทำราชการมาในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทของพระราชสมภารเจ้า

แต่เดิมมา ดุจพุทธบริษัทของสมเด็จพระบรมครูก็เหมือนกัน อาตมภาพทั้งปวงขอพระราชทาน บิณฑบาตโทษคนเหล่านี้ไว้ครั้งหนึ่งเถิด จะได้ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณสืบไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า พระผู้เป็นเจ้าขอแล้ว โยมก็จะให้ แต่ทว่าจะให้ไปตีเอาเมืองตะนาวศรี (และ) เมืองทวาย แก่ตัวก่อน สมเด็จพระพนรัตน์ถวายพระพรว่า การซึ่งจะใช้ไปตีบ้านเมือง นั้นก็สุดแต่พระราชสมภารเจ้าจะสงเคราะห์ ไซ้กิจสมณะ แล้วสมเด็จพระพนรัตน์และพระราชาคณะทั้งปวงถวายพระพรลาไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสั่งให้ท้าวพระยาพระหัวเมืองมุขมนตรีพื้น โทษ” เห็นได้ว่า สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว รูปนี้เป็นพระมหาเถรอาจารย์ที่ทรงคุณธรรม มีปรีชาเฉลียวฉลาด สามารถช่วยชีวิตข้าราชการทั้งหลายที่ถูกพิพากษาตัดสินลงโทษถึง ประหารชีวิตแล้ว ให้รอดพ้นจากพระราชอาญามาได้ด้วยสติปัญญาและวาทีอันหลักแหลมของท่าน ในสถานการณ์ที่ตึงเครียด จนเป็นวิกฤตของบ้านเมืองเช่นนี้ เมื่อไม่มีผู้ใดแก้ไขเหตุการณ์ เช่นนั้นของบ้านเมืองได้ บุคคลผู้เป็นที่เคารพสูงสุดของฝ่ายบ้านเมือง คือพระสงฆ์ ต้องเข้าไป ช่วยเหลือไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่เสียหลัก รู้เท่าทันทั้งทางธรรมและทางโลก พระสงฆ์ไทยต้องปฏิบัติตามทั้งพระวินัย กฎหมายของบ้านเมือง และจารีตอันดีงามของ บ้านเมือง เมื่อจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น การออกมาเรียกร้องกระทรวง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย การแก้ไขพรบ.จัดรูปที่ดิน เป็นต้น ถ้ามองเห็นถึงความ เป็นความตายของสถาบันพระพุทธศาสนา เป็นอันทำได้ แต่ถ้ายังไม่กระทบกระเทือนรุนแรง เพียงแต่แสดงความคิดเห็นต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นการเพียงพอ

๒. พระอาจารย์ธรรมโชติ พระมหาเถระแห่งค่ายบ้านบางระจัน^{๒๔}

ในต้นปีระกา พ.ศ.๒๓๐๘ พระเจ้ามังระ กษัตริย์พม่าประสงค์จะตีกรุงศรีอยุธยา จึง ให้เนเมียวสีหบดียกกองทัพเข้ามาทางเมืองเชียงใหม่ ลงมาตีกรุงศรีอยุธยาทางด้านเหนือทาง หนึ่ง ให้มังมหานรธายกกองทัพลงมาทางเมืองทวาย เข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาทางด้านตะวันตก บรรจบกับกองทัพเนเมียวสีหบดีอีกทางหนึ่ง ก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะเสียเอกราชเป็นครั้งที่ ๒ นั้น ได้เกิดวีรกรรมขึ้นที่บ้านบางระจัน ชาวบ้านเมืองสิงห์ เมืองวิเศษไชยชาญ เมืองสรรค์ได้รวมตัว กันที่บ้านบางระจัน ต่อสู้กับพม่าอย่างเต็มกำลังความสามารถไม่ให้กรุงศรีอยุธยาแตกได้ถึง ๕ เดือน ในประวัติศาสตร์ชาติไทยตอนนี้ ได้กล่าวถึงพระอาจารย์ธรรมโชติ พระเกจิอาจารย์ชื่อดัง ในยุคนั้นได้มาเป็นที่พึ่งทางใจบำรุงขวัญและกำลังใจของชาวบ้านที่ค่ายบ้านบางระจัน ประวัติของท่านมีอย่างไร ทำไมจึงได้มาเป็นที่พึ่ง เป็นขวัญและกำลังใจของชาวบ้านที่ค่ายบ้าน บางระจัน เป็นเรื่องที่น่าสนใจ พระอาจารย์ธรรมโชติเป็นพระภิกษุสมัยอยุธยาตอนปลายที่มี ชื่อเสียงทางด้านคาถาอาคม เดิมจำพรรษาที่วัดเขานางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี ต่อมา เมื่อ พม่ายกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาและกวาดต้อนผู้คนในละแวกใกล้เคียงนั้น คนไทยกลุ่มหนึ่งได้

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

รวบรวมสมัครพรรคพวกมารวมกลุ่มกันที่บ้านบางระจัน แขวงเมืองวิเศษไชยชาญ ตั้งเป็นค่ายไว้คอยต่อสู้พม่า และได้นิมนต์พระอาจารย์ธรรมโชติจากวัดเขานางบวชมาอยู่ที่วัดโพธิ์เก้าต้น ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ในค่าย เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ชาวบ้าน และให้ช่วยคุ้มครองด้วยการลงผ้าประเจียดและตะกรุด พิศมร แจกจ่ายแก่ชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้านค่ายบางระจันที่สำคัญได้แก่ ขุนสรรค์ พันเรือง กำนัน นายทองเหม็น นายจันทร์หนองเขียว นายทองแสงใหญ่ นายแท่น นายโชติ นายอิน นายเมือง นายดอก และนายทองแก้ว ผู้นำเหล่านี้และชาวบ้านค่ายบางระจันได้รวมใจกันต่อสู้กับพม่าถึง ๘ ครั้ง ในเวลา ๕ เดือน อย่างองอาจกล้าหาญ แต่ในที่สุด ค่ายบางระจันก็แตก เมื่อวันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีจอ อัฐศก ตรงกับพ.ศ.๒๓๑๐ สมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบภาพทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือไทยรบพม่า ตอนหนึ่งว่า “เมื่อเดือน ๓ ปีระกา เนมิยวสีหบดีให้พวกพม่ากองหนึ่งไปเที่ยวค้นทรัพย์จับผู้คนทางเมืองวิเศษไชยชาญ พม่าบังคับราษฎรที่ยอมอยู่ในอำนาจให้นำไปเที่ยวค้นหาทรัพย์ ภายหลังพม่ารู้ว่าใครมีลูกสาวจะบังคับเรียกเอาลูกสาวด้วย พวกราษฎรก็พากันโกรธ จึงคิดจะแก้แค้นพม่า เข้ากันทั้งพวกที่ไปยอมอยู่กับพม่าและพวกที่ยังหลบหลีกซ่อนอยู่ มีตัวหัวหน้า ๖ คน ชื่อ นายแท่นคน ๑ นายโชติคน ๑ นายอินคน ๑ นายเมืองคน ๑ ทั้ง ๔ คนนี้เป็นชาวบ้านศรีบัวทอง แขวงเมืองสิงห์ นายดอกบ้านกรับคน ๑ นายทองแก้ว บ้านโพธิ์ทะเลคน ๑ ทั้ง ๒ คนนี้เป็นชาวเมืองวิเศษไชยชาญ นัดแนะกันลวงพม่าให้ไปค้นลูกสาวชาวบ้านที่บ้านป่าแห่งหนึ่ง แล้วกลุ่มรวมกันฆ่าพม่าที่ไปตายหมดทั้ง ๒๐ คน แล้วจึงพากันหนีไปยังบ้านบางระจัน ด้วยเวลานั้น ราษฎรชาวบ้านวิเศษไชยชาญและเมืองสรรค์หลบหนีพม่าไปอาศัยอยู่ที่บ้านบางระจันมากด้วยกัน เพราะบ้านบางระจันมีเสบียงอาหารบริบูรณ์ แต่เป็นบ้านดอนอยู่ที่พรมแดนเมืองวิเศษไชยชาญกับเมืองสุพรรณและเมืองสิงห์ต่อกัน ข้าศึกจะไปถึงได้ยาก พวกที่หนีไปทีหลังไปนิมนต์พระอาจารย์ธรรมโชติ วัดเขานางบวช แขวงเมืองสุพรรณ ซึ่งพวกชาวบ้านนับถือกันว่าเป็นผู้รู้วิทยาคม ให้มาช่วยคุ้มครองที่วัดโพธิ์เก้าต้น ในบ้านบางระจันด้วย แล้วชักชวนกันตั้งช่องต่อสู้พม่า พวกราษฎรก็เห็นชอบพร้อมกัน จึงรวบรวมกำลังได้ชายฉกรรจ์กว่า ๔๐๐ คน มีตัวหัวหน้าอีก ๕ คน คือ ขุนสรรค์คน ๑ พันเรืองกำนันคน ๑ นายทองเหม็นคน ๑ นายจันทร์หนองเขียวคน ๑ นายทองแสงใหญ่คน ๑ ช่วยกันตั้งค่ายขึ้นวงรอบบ้านบางระจันเป็น ๒ ค่าย แล้วจัดกันเป็นหมวดหมู่เตรียมรักษาหน้าที่พร้อมด้วยเครื่องศัตราวุธที่หาได้ในตำบลนั้น แล้ววางกองสอดแนมคอยสืบสวนพม่าที่จะติดตามไปมิได้ประมาท ฝ่ายพม่าที่เมืองวิเศษไชยชาญรู้ว่าพวกไทยที่ฆ่าพม่าหนีไปอยู่ที่บ้านบางระจัน ก็ยกกันไปประมาณ ๑๐๐ คน หมายว่าจะไปจับพวกที่หนีนั้น พวกชาวบ้านบางระจันรู้ความก็เตรียมรักษาค่าย แล้วจัดกันเป็นกองรบขึ้นกองหนึ่งให้นายแท่นเป็นนายใหญ่ พอพม่ายกไปถึงคลองบางระจัน ยังหยุดพักอยู่ข้างฝั่งใต้ นายแท่นก็คุมพวกกองรบ ๒๐๐ คนข้ามคลองมา พอถึงก็ตรูกันเข้าไล่ฟันแทงพม่า ๆ ไม่ทันรู้ตัวยิงปืนได้นัดเดียว ไทยก็เข้ากลุ่มรวมแทงฟันกระชั้นถึงตัว ฆ่าพม่าตายเกือบหมด เหลือแต่ตัวนาย ควบม้าหนีกลับมาได้สักสองสามคนเท่านั้น พวกชาวบ้านบางระจันเอาชัยชนะพม่าได้ก็ดีใจ ครั้นกิตติศัพท์รู้กันแพร่หลายว่า พวกชาวบ้านบางระจันรบ

ชนะพม่า พวกราษฎรที่แตกฉานชุมนุมซ่อนอยู่ตามแขวงหัวเมืองที่ใกล้เคียงก็พากันมาเข้าช่องบ้านบางระจันมากขึ้นทุกวัน จนรวมได้กำลังตั้งพัน พวกหัวหนาก็จัดเป็นหมวดกองควบคุมกันอย่างกองทัพ ยังขาดอยู่แต่ปืนมีน้อย จำต้องรบพุ่งเข้าศึกแต่ด้วยอาวุธสั้นเป็นพื้น ถึงกระนั้น พวกราษฎรนับถือวิทยาคมของพระอาจารย์ธรรมโชติ ๆ ลงผ้าประเจียดและตะกรุดพิศมรแจกจ่ายให้ทั่วกัน ต่างก็มีใจกล้าหาญจึงเกิดกำลังต่อสู้พม่าขึ้นทางหัวเมืองด้วยประการฉะนี้” พม่าพยายามปราบปรามพวกชาวบ้านบางระจันมาตั้งแต่เดือน ๕ ปีระกา จนถึงเดือน ๗ ปีจอ พ.ศ.๒๓๐๙ ให้กองทัพยกไปถึง ๗ ครั้งก็แพ้ไทยมาทุกที เนเมียวสีหบดีก็ร้อนใจ ด้วยสังเกตเห็นพวกชาวบ้านบางระจันมีกำลังมากขึ้นทุกที เกรงจะยกเป็นทัพใหญ่ลงมาตีกระหนาบ จะหาใครอาสาคุมพลไปปราบปรามพวกชาวบ้านบางระจันอีก พวกนายทัพนายกองพม่าก็พากันครั้นคร้ามเสียโดยมาก ขณะนั้นมีมอญคนหนึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาช้านานแล้วไปฝากตัวอยู่กับพม่า ได้ไปช่วยพม่ารบพุ่งแข็งแรง จนเนเมียวสีหบดีตั้งให้เป็นตำแหน่งสุกี้หรือพระนายกอง เข้าไปรับอาสาจะตีค่ายบางระจันให้แตกจนได้ เนเมียวสีหบดีจึงเกณฑ์กองทัพรวมทั้งพมามอญให้สุกี้คุมไปรบชาวบ้านบางระจันเป็นครั้งที่ ๘ ฝ่ายสุกี้ได้คุ้นเคยมากับไทย รู้ว่าไทยใจกล้า ถ้ามรบพุ่งในที่แจ้งสู้ไทยไม่ได้ อีกประการหนึ่ง หนทางที่จะยกไปบ้านบางระจันเป็นป่าเปลี่ยว ฝ่ายไทยชำนาญทางอาจจะซุ่มซ่อนถ่ายเทในกระบวนรบเอาชัยชนะพม่ามาได้หลายคราว สุกี้ระมัดระวังตั้งแต่แรกยกไปไปถึงไหนก็ตั้งค่ายที่พักเป็นค่ายมั่นทุกแห่ง ค่อย ๆ ยกไปช้า ๆ ไม่เร่งร้อน ครึ่งเดือนจึงยกไปถึงเขตบ้านบางระจัน ครั้นพวกไทยยกออกมา สุกี้ก็รีบสู้รบแต่ในค่าย พวกชาวบ้านบางระจันตีค่ายสุกี้หลายครั้งก็ตีไม่ได้ ด้วยค่ายตั้งมั่นคง ไม่มีปืนใหญ่จะยิงทำลายค่ายไปตีที่ไร ก็ถูกพม่ายิงเจ็บป่วยล้มตายเปลืองลงไปทุกที จนมิรู้ที่จะทำอย่างไร วันหนึ่งนายทองเหม็นกำลังเมาสุรานึกรำคาญขึ้นมาก็ขึ้นขี่กระบือ พาพวกทหารกองหนึ่งตรงตรงเข้าไปรื้อแย่งค่ายพม่า พม่าเห็นไทยไปน้อยก็ออกต่อรบ นายทองเหม็นขับกระบือนำพลไล่ล่าเข้าไปกลาพวกเข้าศึก ถูกพม่าทูปตีตาย พวกไพร่พลก็แตกหนีกลับมา เป็นครั้งแรกที่พวกชาวบ้านบางระจันแพ้พม่า หนังสือพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้เครื่องรางของขลังที่พระอาจารย์ธรรมโชติได้มอบให้แล้วเสื่อมพละณภาพลงไว้ดังนี้ “ครั้นถึงณ วันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีจอ อัฐศก พม่าก็ยกเข้าตีค่ายใหญ่บ้านบางระจันแตก ฆ่าคนเสียเป็นอันมาก ที่จับเป็นไปได้นั้นก็มาก บรรดาครอบครัวชายหญิงเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเหลือตายอยู่นั้นให้กวาดเอาไปสิ้น แล้วเลิกทัพกลับไปยังค่ายพม่า ตั้งแตรรบกันมาห้าเดือนจนเสียค่ายนั้น ไทยตายประมาณพันเศษ พม่าตายประมาณสามพันเศษ และพระอาจารย์ธรรมโชตินั้น กระทำสายสิญจน์ มงคลประเจียดตะกรุดต่าง ๆ แจกให้คนทั้งปวง แต่แรกนั้น มีคุณอยู่คงแคล้วคลาดคุ้มอันตรายอาวุธได้ขลังอยู่ ภายหลังผู้คนมาอยู่ในค่ายมากสำส่อน ที่นับถือแท้งบ้าง ไม่แท้งบ้าง ก็เสื่อมบะเจชะลง ที่อยู่คงบ้าง ที่ต้องอาวุธบาดเจ็บล้มตายบ้าง และตัวพระอาจารย์นั้นที่ว่าตายอยู่ในค่ายก็มี ที่ว่าหายสูญไปก็มี ความหลงเป็นแน่ไม” อนุชนคนรุ่นหลังได้รู้ประวัติและเกียรติคุณของท่านแล้ว ควรหาเวลาว่างไปกราบรูปหล่อท่านที่วัดโพธิ์เก้านั่น จ.สิงห์บุรี

๓. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๔) จะทรงหมกมุ่นในเรื่องกามคุณ จึงได้ทำสัญลักษณ์เตือนสติ มีเรื่องย่อว่า สมัยนั้นมีข้าราชการนิยมนิยมเอาบุตรหลานทั้งชายหญิงเข้ามาถวายตัวรับใช้ในพระราชวังมาก ผู้ชายก็ไปเป็นมหาดเล็ก ไม่มีปัญหาอะไร แต่สำหรับผู้หญิงก็ต้องไปเป็นพระสนม เมื่อพระสนมมีมาก พระเจ้าอยู่หัวก็ต้องทรงดูแลใส่พระทัยมากไปด้วยเหมือนกัน คราวนั้น สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เป็นห่วง กล่าวว่า พระเจ้าอยู่หัวจะทรงหมกมุ่นในเรื่องมาตุคามมาก จนหลงลืมราชการบ้านเมืองไป เวลากลางวันแสก ๆ จึงได้จุดไม้ธูปเข้าไปในพระราชวัง พวกข้าราชการบริพารพบท่านเข้า จึงได้นำความขึ้นกราบทูลให้ทรงทราบ พระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จออกมาที่พระลานหน้าพระราชวังแล้วก็ตรัสกับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ว่า “เออ ! ขรัวโต รู้แล้วละ ในวังนี้ไม่มีตมหนักหรอก กลับไปเถอะ”

สรุป ได้มีการศึกษาวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง พระสงฆ์หรือพระสงฆ์กับการเมืองหลายเรื่อง แต่โดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าสังคมการเมืองไทย ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาพุทธศาสนาและพระสงฆ์ได้ถูกให้เข้าไปข้องเกี่ยวกับการเมืองมาโดยตลอด ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งที่เป็นการเมืองหรือระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์และระหว่างพระสงฆ์คณะสงฆ์เองแต่ว่าส่วนใหญ่แล้วเหตุที่พระสงฆ์ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองมักจะมีต้นเหตุเกิดจากฝ่ายอาณาจักร เช่น เกิดจากการออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่ไม่เป็นธรรม เกิดจากความไม่เป็นธรรมของผู้ปกครองรัฐที่กระทำต่อพระสงฆ์ส่วนน้อย และมักเป็นกลุ่มยุวสงฆ์ (ภิกษุหนุ่ม-สามเณร) ที่มาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกรุงเทพฯ ฯ สำหรับเรื่องรูปแบบหรือลักษณะที่เกี่ยวข้องหรือการเรียกร้องทางการเมืองไม่ปรากฏว่ามีความรุนแรงให้ฝ่ายรัฐหรือสังคมต้องสูญเสีย แต่มักจะมีผลกระทบทางสังคมในภาพลบต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนา แม้การเรียกร้องในบางครั้งจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงและเป็นการเรียกร้องความถูกต้องทางพระธรรมวินัยก็ตาม ทั้งนี้ก็เนื่องจากสังคมไทยมีความคาดหวังว่าสังคมสงฆ์หรือสังคมของสมณภาวะเป็นสังคมที่สงบเรียบง่ายไม่วุ่นวาย เป็นสังคมแห่งอุดมคติที่เป็นแบบอย่างของคนในสังคมไทย ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองสังคมไทยมีความเชื่อว่าทั้งสองสถาบันต้องมีความสัมพันธ์กันสังคมจึงจะสงบสุข เพราะทั้งสองสถาบันต่างมีคุณูปการต่อกันและกัน กล่าวคือ การเมืองช่วยแก้ปัญหาประชาชนทางกายและวัตถุ ส่วนพุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาด้านจิตใจ สนองต่อการดำเนินการทางการเมืองของฝ่ายรัฐก็เพราะว่าระบบการเมืองมีหน้าที่จัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้กับกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เพื่อให้สังคมมีการยอมรับหรือตอบสนองต่อระบบการเมือง และเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งระบบการเมือง รวมทั้งเพื่อให้เกิดความสงบสุขและยุติธรรมในสังคม

๒.๔ ข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔.๑ ปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์

ปรัชญา

จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม

พันธกิจ

ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์

วิสัยทัศน์

ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติที่สร้างคนดีและเก่ง อย่างมีสมรรถภาพจัดการศึกษาและวิจัยได้อย่างมีคุณภาพบริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ บริหารดี อย่างมีประสิทธิภาพ

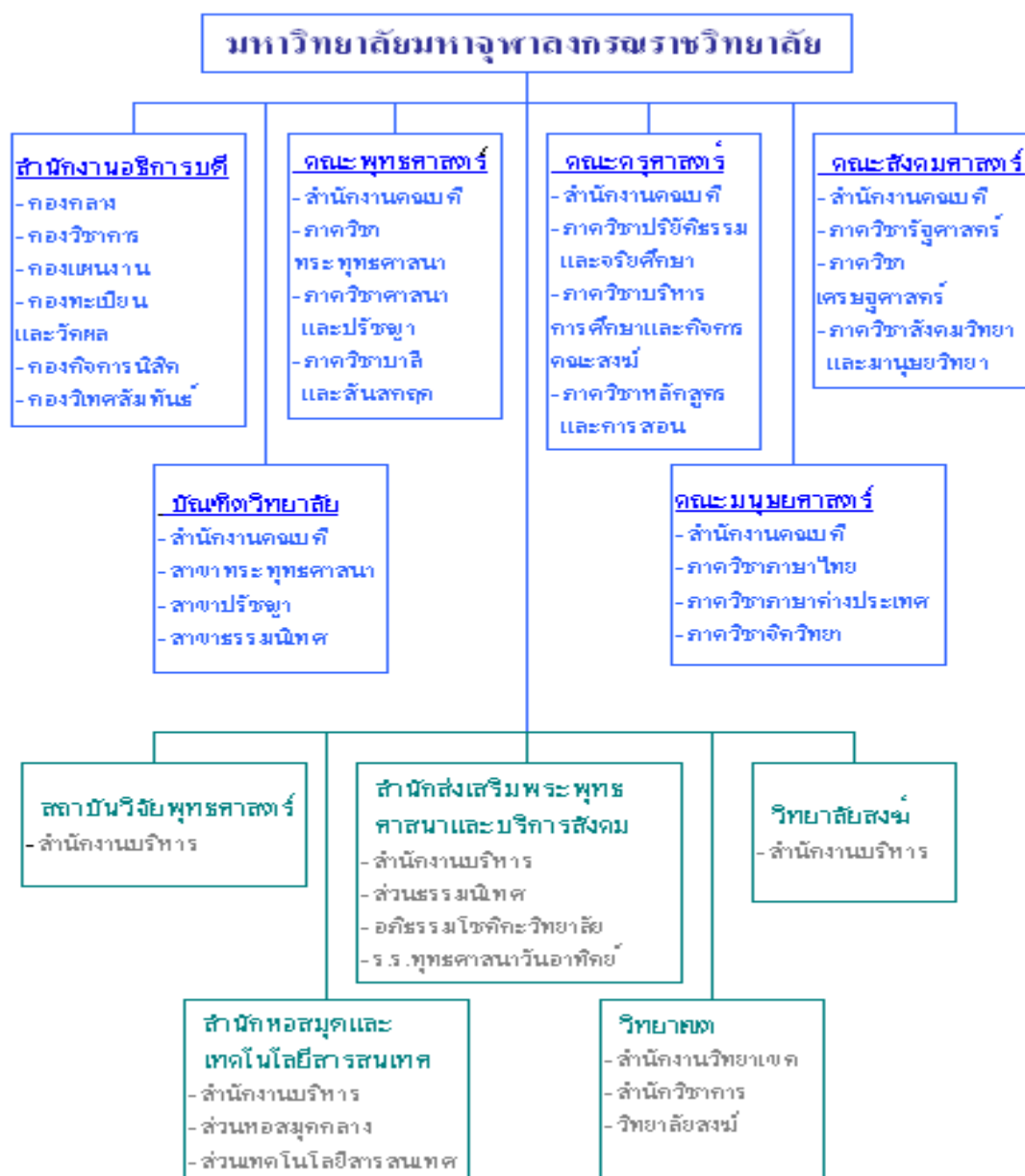
ผลิตคนดีและเก่ง อย่างมีสมรรถภาพ

ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่ดี เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม

๒.๔.๒ โครงสร้างการบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

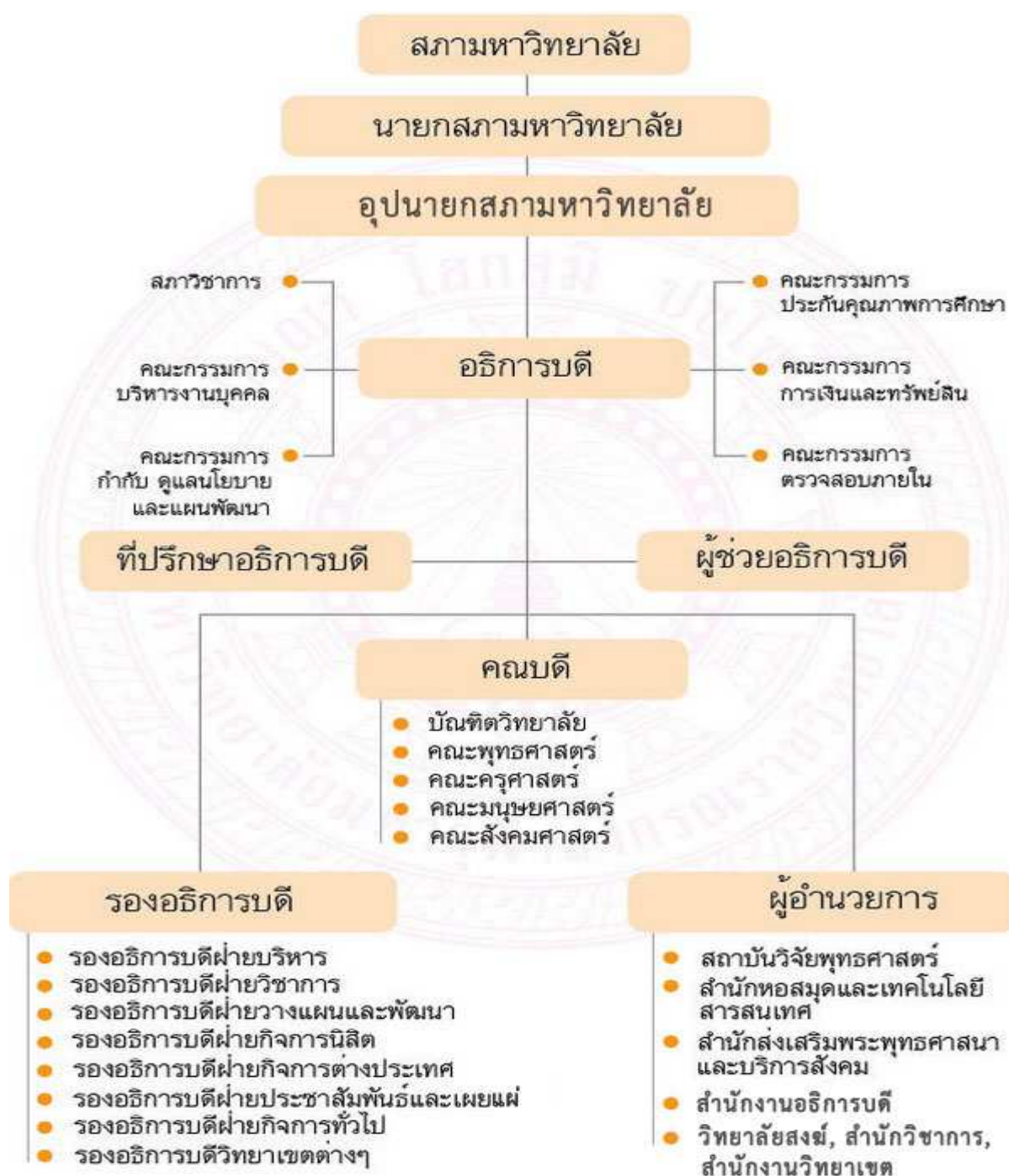
๑. โครงสร้างสำนักงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โครงสร้างมหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ ๒.๔ โครงสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. โครงสร้างบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แผนภาพที่ ๒.๕ โครงสร้างบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔.๓ การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของ มจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้น เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จำนวน ๓๓ สาขาวิชา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต จำนวน ๑๔ สาขาวิชา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต นานาชาติ จำนวน ๓ สาขาวิชา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต จำนวน ๓ สาขาวิชา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต จำนวน ๒ วิชา และหลักสูตรประกาศนียบัตร จำนวน ๑๐ วิชา^{๖๖}

๑. พุทธศาสตรบัณฑิต

๑.๑ หลักสูตรคณะพุทธศาสตร์

- ๑ .สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒ .สาขาวิชาพระอภิธรรม
- ๓.สาขาวิชาศาสนา
- ๔.สาขาวิชาปรัชญา
- ๕.สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
- ๖.ภาษาบาลี
- ๗.สาขาวิชาภาษาสันสกฤต
- ๘.สาขามหายานศึกษา
- ๙.สาขาวิชาพุทธศิลปกรรม
- ๑๐.สาขาวิชา Mahayana Studies
- ๑๑.สาขาวิชา Buddhism and Management
- ๑๒.สาขาวิชา Chinese Buddhism
- ๑๓.สาขาวิชา Buddhist Leadership

^{๖๖}โครงสร้างบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เข้าถึงเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๔, <http://www.mcu.ac.th/site/curriculum.php>.

๑.๒ หลักสูตรคณะครุศาสตร์

๑. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
๒. สาขาวิชาการศึกษานอกโรงเรียน
๓. สาขาวิชาสังคมศึกษา
๔. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
๕. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
๖. สาขาวิชาคณิตศาสตร์
๗. สาขาวิชาจริยศึกษา
๘. สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษาและการแนะแนว
๙. สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

๑.๓ หลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์

๑. สาขาวิชาภาษาไทย
๒. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
๓. สาขาวิชาประวัติศาสตร์
๔. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
๕. สาขาวิชาจิตวิทยา

๑.๔ หลักสูตรคณะสังคมศาสตร์

๑. สาขาวิชารัฐศาสตร์
๒. สาขาวิชาสังคมวิทยา
๓. สาขาวิชามนุษยวิทยา
๔. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
๕. สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
๖. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งแต่ละงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่มุมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีดังนี้

ภัทริยา สุวรรณบุรณ์ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการพัฒนาเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดกำแพงเพชร. ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยถึง ๓๒ ตัว ที่มีส่วนกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน ระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และสัญชาติ พื้นเพของครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความเชื่อทางศาสนา ความสนใจ ความเฉลียวฉลาด การอบรมพฤติกรรม ทักษะคติข่าวสารและการติดต่อ ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความพึงพอใจ การแสดงตัว ประสบการณ์หลักยึดถือประจำใจ การเป็นผู้นำ^{๖๗}

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างกว้างขวางในหลายๆ ทาง เช่น การมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ การมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง รวมทั้งการมีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐแต่ในทางปฏิบัติมักจะพบว่า ประชาชนยังขาดความรู้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอต่อการรับรู้ บทบาทของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนจึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร แต่กระทำได้เพียงให้ความร่วมมือหรือร่วมกิจกรรมทางการเมืองเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น

ปิยพร ถิตย์ประเสริฐ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุช่วง ๓๑-๔๐ ปี มีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

^{๖๗} ภัทริยา สุวรรณบุรณ์, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการพัฒนาเด็ก ในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต, (คณะพัฒนาศึกษา : สถาบันจิตตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗.

ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม ได้แก่ มีตำแหน่งทางการเมืองและการทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง การได้รับตำแหน่งทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับกลางหรือกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ การบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือพรรค การเข้าร่วมชุมนุมประท้วง ๒ ระดับ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำหรือเข้าร่วมในกิจกรรมน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำหรือจัดอยู่ในกลุ่มผู้ดู ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงแค่พูดคุยเรื่องทางการเมือง การเข้ารับฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง โดยสรุป ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ ผลมาจากปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ ต้องใช้เวลาหาเลี้ยง^{๖๔}

ฤทัยรัตน์ กากิ่ง ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากกว่าประชาชนเพศหญิง อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ในทุกองค์ประกอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือพรรคการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ในทุกองค์ประกอบเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบการสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลมีความสัมพันธ์กับรายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๕}

สมพิศ คล้ายวงษ์ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ ๑๘-๒๐ ปี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๒๐ ปี อยู่ระหว่างศึกษาในระดับปริญญาตรี ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๑ สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ และมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร พฤติกรรมความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^{๖๔}ปิยพร ถิตย์ประเสริฐ, “การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์”, การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า (๑).

^{๖๕}ฤทัยรัตน์ กากิ่ง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษากรณีเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ก.

จำแนกได้ดังนี้ ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองไม่สม่ำเสมอ ร้อยละ ๗๗.๑ ใช้โทรทัศน์ในการติดตามข่าวสาร ร้อยละ ๓๕.๕ มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนานๆ ครั้ง ร้อยละ ๗๗.๗ พังคำปราศรัยของนักการเมืองติดตามบ้างพอสมควร ร้อยละ ๗๒.๑ เคยชักชวนญาติพี่น้องและผู้อื่น ร้อยละ ๗๒.๘ เคยตรวจดูบัญชีรายชื่อ ร้อยละ ๗๑.๑ ใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงครั้งนี้เป็นครั้งแรก ร้อยละ ๕๐.๘ เกิดความเบื่อหน่ายการเมืองเป็นเหตุผลสำคัญไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้ง ร้อยละ ๒๖.๒ เป็นหน้าที่ของพลเมืองเป็นเหตุผลสำคัญที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ร้อยละ ๓๓.๙ เมื่ออายุครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแน่ๆ เพราะต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ร้อยละ ๕๕.๑ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านต่าง ๆ ต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่าสภาพภูมิหลัง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๗๐}

สุเมธ สุธีร์ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน :กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้น แต่งงานแล้ว มีรายได้ต่อปีไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท และไม่มีญาติเป็นนักการเมือง มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน การรับรู้ข่าวสาร^{๗๑}

ตะติยาวัฒน์ สุวรรณศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย

^{๗๐}สมพิศ คล้ายวงศ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ ๑๘-๒๐ ปี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ก.

^{๗๑}สุเมธ สุธีร์, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า (๑).

ดังนี้ ด้านการตรวจสอบการเลือกตั้ง ด้านส่งเสริมให้ประชาชนสนใจการเมือง ด้านส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและด้านการส่งเสริมในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง^{๗๒}

วิทยา บุญยะเวชชีวิน ได้ศึกษาเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๕๙ คน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือ การร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติไม่เกินระดับ^{๗๓}

ศุจิรัตน์ แสนสุข ได้ศึกษาการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า

๑. ผู้ใหญ่บ้านยอมรับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง
๒. ผู้ใหญ่บ้านยอมรับค่านิยมพื้นฐานของสังคมไทยเรื่องระบบอุปถัมภ์พรรคพวกเครือญาติอยู่ในระดับปานกลาง
๓. ผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง
๔. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ การยอมรับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การยอมรับค่านิยมของสังคมไทยเรื่องระบบอุปถัมภ์พรรคพวกเครือญาติ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

^{๗๒} ตะติยาวัฒน์ สุวรรณศรี, “บทบาทกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา”, การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า (๑).

^{๗๓} วิทยา บุญยะเวชชีวิน, “การเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ”, ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า (๑).

ผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน อาชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมือง/สังคมการมีญาติเป็นนักการเมือง^{๗๔}

สุรพงษ์ สายวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการตำรวจในกองปราบปราม มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ตัวแปรด้านอายุ อายุราชการ ชัยยศ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ รายได้ มีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตัวแปรด้านสถานภาพสมรส ภูมิลำเนา และระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย^{๗๕}

มานะศรี ยงเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย ศึกษากรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหง” ผลการวิจัยพบว่า^{๗๖}

๑. นักศึกษาชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิงในทุกกลุ่มกิจกรรม

๒. นักศึกษาที่มีอายุมาก เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย ในกิจกรรมการประท้วง และการลงคะแนนเสียง

๓. นักศึกษาสมัครเข้าศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๑๙ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๒๐ ในด้านการประท้วง และการลงคะแนนเสียงส่วนอีก ๓ กลุ่มของกิจกรรมไม่มีความแตกต่าง

๔. นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายสามัญ ในกิจกรรมการประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค และการสื่อสารทางการเมือง ส่วนกิจกรรมการลงคะแนนเสียงไม่มีความแตกต่าง

^{๗๔} ศุจิรัตน์ แสนสุข, “การเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร”, *ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓), หน้า (๑).

^{๗๕} สุรพงษ์ สายวงศ์, “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม” *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า (๑).

^{๗๖} มานะศรี ยงเจริญ, “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษากรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า (๒).

๕. นักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีบิดาอาชีพอื่นๆ ในกิจกรรมด้านการประท้วง และการมีบทบาทในชุมชน

๖. นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำในกิจกรรมการประท้วง การรณรงค์หาเสียง และการทำงานให้พรรคและการสืบทอดทางการเมือง

๗. ไม่มีความแตกต่างระหว่างที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัดกับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทุกประเภท

๘. นักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับต่ำในกลุ่มของกิจกรรมด้านการมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค การสื่อสารทางการเมืองและการลงคะแนนเสียง ส่วนกิจกรรมด้านการประท้วงไม่มีความแตกต่าง

๙. นักศึกษาที่มีระดับความสนใจทางการเมืองสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีความสนใจทางการเมืองต่ำในกิจกรรมด้านการประท้วง การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค การลงคะแนนเสียง

วิฐ ขำเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการและครอบครัวกองบิน ๔๑ กองพลบินที่ ๓ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยข้าราชการและครอบครัวกองบิน ๔๑ มีระดับความรู้พื้นฐานทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากประชากรที่กำหนดศึกษาส่วนใหญ่ คนระดับกลางมีระบบสวัสดิการที่ดีจึงไม่สนใจผลประโยชน์ที่จะได้รับจากระบบการเมืองส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้พื้นฐานทางการเมือง ความสนใจทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ความรู้พื้นฐานทางการเมืองและความสนใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางการเมืองมักจะไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากมีการศึกษาระดับสูงฐานะมั่นคง โดยส่วนมากจะเป็นผู้วิจารณ์ เสนอแนะในประเด็นต่างๆ กรณีของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองมีแนวโน้มจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเนื่องจากมองเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ^{๗๗}

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคน การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นการกระทำที่ไม่รวมถึงทัศนคติ แต่เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนการเมืองอาชีพ ไม่ว่ากิจกรรมนั้นหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเป็นส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการเข้ามามี

^{๗๗}วิฐ ขำเจริญ, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ และครอบครัวกองบิน ๔๑ กองพลบินที่ ๓ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๗), หน้า (๒).

ส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าการเมืองมีความสำคัญ และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ

มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติไว้อย่างหลากหลายซึ่งแต่ละงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาการทัศนคติในแง่มุมต่างๆ ได้เป็นอย่างดีดังนี้

ธนาพร พงษ์อร่าม ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจประมงต่อเนื่องจากกุ้งทะเล ที่มีต่อการใช้แรงงานต่างด้าว จำนวน ๑๐๐ ตัวอย่าง ในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการทั้งหมดเคยใช้แรงงานต่างด้าวโดยมีแรงงานเพศหญิงสัญชาติพม่ามากที่สุดโดยการจัดหาแรงงานต่างด้าวนั้นจะมีบริษัทนายหน้าจะนำพาแรงงานต่างด้าวมาเสนอเอง การใช้แรงงานต่างด้าวนั้นพบปัญหาเรื่องราวการสื่อสารและการขออนุญาตทำบัตรกับส่วนราชการ ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าค่าใช้จ่ายในการขึ้นทะเบียนและค่าประกันตัวแรงงานต่างด้าวสูงเกินไปอีกทั้งการที่รัฐบาลผ่อนผันแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายอีก ๑ ปีนั้นผู้ประกอบการยังเห็นว่าระยะเวลาที่ผ่อนผันสั้นเกินไปเหตุที่ใช้แรงงานต่างด้าวนั้นเพราะหาง่าย ราคาถูก และไม่เกี่ยงงานจึงช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน^{๗๘}

นิรันดร์ นาคบุรี, ร้อยตำรวจเอก ได้วิจัยศึกษาเรื่อง ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักทศพิธราชธรรม ๔ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักทศพิธราชธรรม ๔ พบว่า นิสิตที่มีอายุ พรรษา คณะที่ศึกษา การศึกษานักธรรมและการศึกษาบาลี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีเพียงนิสิตที่กำลังศึกษาระดับชั้นปีที่ต่างกันเท่านั้น มีทัศนะต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักทศพิธราชธรรม ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๗๙}

^{๗๘} ธนาพร พงษ์อร่าม, “ความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจต่อเนื่องจากกุ้งทะเลที่มีต่อการใช้แรงงานต่างด้าวในสมุทรสาคร”, การค้นคว้าแบบอิสระ, บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า (๑).

^{๗๙} นิรันดร์ นาคบุรี, ร้อยตำรวจเอก, “ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักทศพิธราชธรรม ๔”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๒), หน้า๗๙.

ประสุมิพล พรประภา ได้ศึกษาทัศนคติของแรงงานไทยที่ทำงานร่วมกับแรงงานต่างด้าวในธุรกิจอุตสาหกรรมปลาทูน่าบรรจุกระป๋องในจังหวัดสมุทรสาคร โดยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ใช้แรงงานไทยที่ทำงานร่วมกับแรงงานต่างด้าว จำนวน ๔๒๐ ตัวอย่าง พบว่าองค์ประกอบทางด้านความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของค่าแรงแรงงานต่างด้าว กฎหมายแรงงาน รวมไปถึงเหตุผลที่ใช้แรงงานต่างด้าว ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจน้อย องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก ที่เป็นการสอบถามในเรื่องของโรคติดต่อ ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากแรงงานต่างด้าว รวมไปถึงความมั่นคงระดับประเทศ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้สึกในระดับที่เห็นด้วยมากองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมที่จะยอมรับและทำงานร่วมกับแรงงานต่างด้าวในระดับน้อย รวมไปถึงการรวมกลุ่มกันต่อต้านแรงงานต่างด้าวก็อยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน^{๔๐}

พิทักษ์ จารุสมบัติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารงานตำรวจในจังหวัดระยองและชลบุรี” พบว่า มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยกับอัตตาธิปไตยและผู้บริหารทั้งสองกลุ่มจัดอันดับให้การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในอันดับที่ ๑ และเด็กนักเรียนควรสนใจการเมืองอยู่ในอันดับที่ ๒๐ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารงานตำรวจที่มีอายุต่ำกว่า ๔๕ ปี มีทัศนคติโน้มเอียงไปทางประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีอายุ ๔๕ ปี ขึ้นไป ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารงานตำรวจที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง ๑๐ ปี ขึ้นไป มีทัศนคติโน้มเอียงไปทางประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า ๑๐ ปี และผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารงานตำรวจที่บิตารับราชการหรือทำงานในรัฐวิสาหกิจมีทัศนคติโน้มเอียงไปทางประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่บิตาทำงานเอกชนหรือเป็นเจ้าของธุรกิจ^{๔๑}

รัชตะวัน วรดิษฐ์วงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ตามทัศนะของอาจารย์และนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ระดับทัศนะของนิสิตในสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาสังคมศาสตร์ ที่มีต่อการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้โดยส่วนรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีทัศนะต่อการจัดแหล่งทรัพยากร

^{๔๐}ประสุมิพล พรประภา, “ทัศนคติของแรงงานไทยที่ทำงานร่วมกับแรงงานต่างด้าวในธุรกิจอุตสาหกรรมปลาทูน่าบรรจุกระป๋องในจังหวัดสมุทรสาคร”, การค้นคว้าแบบอิสระ, (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า (ก).

^{๔๑}พิทักษ์ จารุสมบัติ, “ทัศนคติทางการเมืองของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารงานตำรวจในจังหวัดระยองและชลบุรี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๑), หน้า (๑).

การเรียนรู้ ด้านบุคลากร ด้านเนื้อหาวิชา ด้านเทคนิค ด้านเครื่องมือ ด้านอาคารสถานที่และวัสดุ อยู่ในระดับ ไม่แน่ใจตามลำดับ^{๒๒}

สุนัษ ฤกษ์สมโภชน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ ๔ ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๑ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ ๔ มีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง ปัจจัยด้านส่วนบุคคลของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ ๔ ไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว ชั้นปีการศึกษา สาขาที่เรียนใน สถานศึกษาที่ต่างกัน ไม่ทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน สำหรับ ปัจจัยด้านประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ด้านความสนใจข่าวสารการเมืองการ ปกครองแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมือง^{๒๓}

สุรพงษ์ สายวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม ผลการวิจัยพบว่า ๐.๕ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจในกองปราบปราม มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับ ปานกลาง ตัวแปรด้านอายุ อายุราชการ ชัยยศ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ รายได้ มีผลต่อทัศนคติต่อ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตัวแปรด้านสถานภาพสมรส ภูมิลำเนา และระดับ การศึกษา ไม่มีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย^{๒๔}

สุวรรณา แซ่เฮ้ง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัยตามทัศนะของอาจารย์และนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และนิสิตมีทัศนะต่อภาพลักษณ์คณะอักษรศาสตร์ในระดับดีทุกด้าน ยกเว้นด้านคุณลักษณะของนิสิตอักษรศาสตร์ซึ่งมีทัศนะในระดับปานกลาง ทัศนะของอาจารย์ที่

^{๒๒} รัชตะวัน วรดิษฐ์วงศ์, “การจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ตามทัศนะของอาจารย์และนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐), หน้า (๑).

^{๒๓} สุนัษ ฤกษ์สมโภชน์, “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วง ชั้นที่ ๔ ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๑ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา รัฐศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า (ก).

^{๒๔} สุรพงษ์ สายวงศ์, “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ ตำรวจกองปราบปราม” ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๔, หน้า (๑).

มีต่อภาพลักษณ์ของคณะอักษรศาสตร์จำแนกตามประสบการณ์การสอนที่แตกต่างกันมีทัศนะต่อภาพลักษณ์คณะอักษรศาสตร์ ในแต่ละด้านและโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน^{๘๕}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนะและทัศนคติ พอที่จะสรุปได้ว่า ทัศนะเป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือประสบกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและพร้อมที่จะแสดงออกด้วยคำพูด การปฏิบัติหรือการแสดงออกทางด้านทัศนคติในช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ทัศนะเป็นส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากทัศนคติได้ ส่วนทัศนคติเป็นการแสดงออกทางด้านความคิดเห็นที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เพราะมีส่วนประกอบมาจากขบวนการกลั่นกรองทางความรู้สึกนึกคิดหรืออารมณ์โดยสังมประสบการณ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยพร้อมที่จะแสดงออกมาในเชิงบวก เชิงลบและความนิ่งเฉย

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของพระสงฆ์ไทย

จากการสำรวจค้นคว้าผลงานการศึกษาวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ และในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์กับการเมืองของนักวิจัยและนักวิชาการต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

วุฒิพันธ์ กันทะเดียน ได้ศึกษาเรื่องพระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในประวัติศาสตร์ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการสัมภาษณ์แนวคิดและบทบาทของพระเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์นักการศึกษา นักเผยแผ่ที่มีบทบาทในทางการเมืองในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ ได้ทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยและแนวทางที่มีในพระธรรมวินัยนั่นเองเป็นช่องทางที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในประวัติศาสตร์ไทยพบว่าพระสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองถึงระดับชาติจากการสัมภาษณ์ถึงแนวความคิดและบทบาทของพระเถระส่วนหนึ่งที่เลือกในการศึกษานี้พบว่าพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ แต่ต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย และแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในทางการเมืองนั้นมีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย ในส่วนที่สอดคล้องพบว่าพระสงฆ์มีจุดมุ่งหมายในการแสดงแนวคิดและบทบาทในทางการเมืองเพื่อความผาสุกของบ้านเมืองโดยปราศจากอคติวางตนเป็นกลาง ไม่ประพฤตินเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสดงตนอยู่ในฐานะที่ประชาชนรับได้ และไม่ผิดพระธรรมวินัยในส่วนที่ไม่สอดคล้อง พบว่า พระสงฆ์ที่เข้าไปมีบทบาทนั้น ผักไผ่ใน

^{๘๕} สุวรรณ แซ่เฮ้ง, “ภาพลักษณ์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามทัศนะของอาจารย์และนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า (๑).

อำนาจและมุ่งหวังผลประโยชน์จนเกินขอบเขต ซึ่งประชาชนรับไม่ได้และผิดพระธรรมวินัยด้วย^{๘๖}

คณะนิติศาสตร์ จันทบุตร ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา การเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ.๒๔๗๗-๒๔๘๔” ผลการศึกษาพบว่าการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์มหานิกายกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกตัวเองว่า “คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา” มีสาเหตุมาจากปัจจัยสองประการ ประการแรกเป็นปัจจัยภายในคณะสงฆ์อันได้แก่ความขัดแย้งพื้นฐานในการปกครองคณะสงฆ์ การแบ่งแยกนิกายสงฆ์ ความไม่เป็นธรรมในการแต่งตั้งตำแหน่งบริหาร และความล่าช้าด้านการศึกษาของสงฆ์ ส่วนประการที่สองคือปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นผลจากสภาพสังคมและการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ อันมีมูลเหตุมาจากความตกต่ำของสถาบันพระมหากษัตริย์และเจ้านายในธรรมยุติกนิกาย และสาเหตุอื่นๆ เช่น ความตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยของคณะสงฆ์สำหรับจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหว คือเพื่อรวมนิกายสงฆ์ซึ่งแตกและขัดแย้งให้กลับมาเป็นนิกายเดียวกัน และเพื่อแก้ไขการปกครองของคณะสงฆ์ที่ไม่เสมอภาคให้ทัดเทียมกัน ส่วนลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างประนีประนอม เช่น มีการยื่นเรื่องราวต่อฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ตามลำดับขั้นตอน เป็นต้น

การเคลื่อนไหวของคณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนาครั้งนี้ถือว่าสัมฤทธิ์ผลอย่างมาก ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการใช้มติส่วนมาก รวมทั้งอาศัยการสนับสนุนของสื่อมวลชนและพลังการเมือง โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวด้วยการแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ และตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชสงฆ์ปริณายก จากธรรมยุติกนิกายมาเป็นการแต่งตั้งพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิและวัชรูปโดยรูปหนึ่งโดยไม่เลือกวงศ์กตินิกายใด รัฐบาลได้วางนโยบายการรวมนิกายสงฆ์โดยการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุให้เป็นวัดรวมนิกายสงฆ์ นอกจากนี้รัฐบาลได้เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาบำรุงและส่งเสริมการศาสนา

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของคณะปฏิสังขรณ์ฯ ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จเลยทีเดียว เพราะแม้จะมีการตรา พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ แทน พ.ร.บ.การปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ความขัดแย้งระหว่างนิกายสงฆ์ก็ไม่ยุตินับวันยิ่งทวีความรุนแรง อีกทั้งพอถึงสมัยรัฐบาลเผด็จการจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้มีการยกเลิก พ.ร.บ.

^{๘๖} วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า (๑).

การปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ และรัฐบาลยังได้ใช้อำนาจเผด็จการแทรกแซงการปกครองสงฆ์ ดังเช่นกรณีพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) อันเป็นสาเหตุให้เกิดการชุมนุมเรียกร้องขอความเป็นธรรมของกลุ่มยุวสงฆ์ในเวลาต่อมา^{๘๗}

สมบุญ สุขสำราญ ได้ศึกษาเรื่อง “ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์” ซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรมและบทบาทของพระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง (เรียกว่าพระการเมือง) โดยตรงในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ – ๒๕๑๙ โดยผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มพระการเมืองออกเป็นสองฝ่ายตามพฤติกรรม อุดมการณ์ และการฝักใฝ่กับกลุ่มการเมืองทางโลกในขณะนั้น คือพระการเมืองฝ่ายซ้าย และพระการเมืองฝ่ายขวา กลุ่มพระการเมืองฝ่ายซ้ายมีอยู่หลายกลุ่ม เช่น องค์การสหธรรมิก ภายใต้การนำของพระมหาจิตคงสุข กลุ่มแนวร่วมคณะสงฆ์ประชาชน กลุ่มคณะสงฆ์ที่รักเอกราชประชาธิปไตยและความเป็นธรรม กิจกรรมและบทบาทของพระการเมืองฝ่ายซ้าย ได้แก่ การเข้าร่วมอภิปรายสนับสนุนข้อเรียกร้องของชาวนาต่อรัฐบาล การร่วมเดินขบวนกับชาวนา การช่วยพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. การออกแถลงการณ์สนับสนุนสหพันธ์สหภาพแรงงานในการหยุดงานเพื่อต่อรองเรียกร้องค่าจ้างที่เป็นธรรม เป็นต้น ส่วนพระการเมืองฝ่ายขวาซึ่งมีทัศนะคติแบบจารีตนิยม และเชิดชูอุดมการณ์นิยมก็มีหลายกลุ่ม แต่ที่มีพฤติกรรมและอยู่ข้างฝ่ายการเมืองอนุรักษนิยมอย่างเด่นชัด คือพระกิตติวุฒิปโท โดยพระกิตติวุฒิปโทได้เขียนบทความและปาฐกถาต่อต้านพรรคการเมืองและกลุ่มนักการเมืองฝ่ายซ้ายอย่างรุนแรง โดยเฉพาะศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พระกิตติวุฒิปโทมองว่า ถือเป็นศัตรูของชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งข้อเขียนและการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า แม้พระการเมืองทั้งสองฝ่ายจะลักษณะต่างกันในเรื่องทัศนะและอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ลักษณะรวมกันที่สำคัญของพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายคือ ทั้งสองฝ่ายสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของศาสนาและสังคม ทั้งสองฝ่ายใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือหาความสนับสนุนจากประชาชนด้วยการตีความหมายของหลักธรรมให้เป็นประโยชน์ และสนับสนุนอุดมการณ์ของฝ่ายตน และทั้งสองฝ่ายเห็นว่าพุทธศาสนากำลังตกอยู่ภายใต้การคุกคามจนอาจถูกทำลายโดยภัยทางการเมือง และพระสงฆ์จะต้องช่วยกันต่อต้านภัยนั้นๆ

แม้ว่าพระสงฆ์การเมืองทั้งฝ่ายซ้ายและขวาจะมีความปรารถนาดีต่อชาติและศาสนาเพียงใด แต่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากจารีตนิยมของพระสงฆ์ดูเหมือนจะไม่เป็นผลดีต่อ

^{๘๗} คะเนิงนิตย จันทบุตร, “คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนาการเคลื่อนไหวของกลุ่มยุวสงฆ์ไทย รุ่นแรก พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๔”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๕), หน้า (๑).

เกียรติภูมิของสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา จึงทำให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มองว่าพฤติกรรมของพระการเมืองดังกล่าวมีแต่จะทำลายเกียรติภูมิของสถาบันสงฆ์ และศรัทธาของประชาชนต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนา

สำหรับประชาชนส่วนใหญ่ก็มักมีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในทางลบ ถึงแม้ประชาชนอาจจะยอมรับว่าพระสงฆ์ก็เป็นคนไทยและเป็นเจ้าของประเทศ และไม่อาจจะปฏิเสธการรับรู้การเมืองได้ แต่คนไทยส่วนมากยังมีทัศนะว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรกเป็นเรื่องการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์วิธีการที่น่ารังเกียจ และมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่เหนือการเมือง ดังนั้นการที่พระสงฆ์เข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมการเมือง จึงเท่ากับนำความบริสุทธิ์เข้าไปเกลือกกลั้วกับความโสโครก ซึ่งมีแต่จะเป็นอันตรายต่อสถานภาพของสถาบันสงฆ์และพระพุทธศาสนา^{๔๔}

สมบุรณ์ สุขสำราญ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศาสนจักรกับอาณาจักรความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับอำนาจการเมือง” ผลการศึกษาพบว่า วิวัฒนาการของระบบการเมืองไทยสมัยใหม่นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา มีลักษณะของเผด็จการทหารเกือบตลอดมา วิธีการปกครองแบบเผด็จการไม่เพียงแต่มีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตทางการเมืองและสังคมของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อศาสนจักร โครงสร้างการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์ได้ถูกปรับปรุงหรือจำลองแบบขนานคู่ไปกับโครงสร้างการปกครองของฝ่ายราชอาณาจักรด้วย ในลักษณะคู่ขนานของโครงการนั้น ฝ่ายราชอาณาจักรมีอำนาจเหนือฝ่ายศาสนจักร และโครงสร้างคณะสงฆ์ที่เลียนแบบโครงสร้างระบบราชการนั้นแท้ที่จริงเป็นการประดิษฐ์กรรมและอยู่ใต้อำนาจของฝ่ายราชอาณาจักร

ในการประเมินค่าของสรรพสิ่ง บทบาท และพฤติกรรมสังคมฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรมีทัศนะที่แตกต่างกันและบางครั้งขัดกันอย่างมาก ฝ่ายอาณาจักรให้ความสำคัญแก่อำนาจทางการเมืองสูง คือว่าภารกิจที่รัฐจะต้องมีบทบาทนำ ได้แก่การบริหารรัฐกิจการจัดระบบสังคม จัดสรรคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ทั่วถึง เรื่องวัตถุต้องมาก่อนเรื่องจิตใจ ในขณะที่ฝ่าย ศาสนจักรโดยเฉพาะพระสงฆ์เน้นความสำคัญของการยกระดับจิตใจ ศีลธรรมของสังคม อย่างไรก็ตาม ทั้งฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักรจะมีจุดรวมของผลประโยชน์ตลอดเวลา นั่นก็คือทัศนะและความเชื่อว่าความเจริญรุ่งเรืองของชาติและศาสนาจะต้องควบคู่กันไป ความมั่นคงของชาติและศาสนาจะแยกออกจากกันไม่ได้ หากชาติอับจนศาสนาจะรุ่งเรืองไม่ได้ และในทำนองเดียวกันชาติจะดำรงและคงอยู่ต่อเนื่องไม่ได้หากปราศจากพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้การสนับสนุนและอยู่เคียงข้างผู้กุมอำนาจรัฐจึงเป็นยุทธวิธีเพื่อความอยู่รอดของศาสนา และสถาบันสงฆ์ในทำนองเดียวกันการพิทักษ์พุทธศาสนาการอุปถัมภ์สถาบันสงฆ์ของ

^{๔๔} สมบุรณ์ สุขสำราญ, ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๒), หน้า (๑).

รัฐก็เป็นยุทธวิธีเพื่อความต่อเนื่องของชาติไทยด้วยผลประโยชน์รวมดังกล่าวนี้ เราจะสังเกตเห็นได้ชัดแจ้งว่าในหลายๆ ครั้งทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรจำต้องมองข้ามความแตกต่างในคุณค่าและค่านิยมของแต่ละฝ่าย และยอมเสียสละคุณค่าบางส่วนเพื่อความคงอยู่และก้าวหน้าร่วมกัน^{๘๙}

สมบูรณ สุขสำราญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง กรณีเปรียบเทียบประเทศไทย ลาว และกัมพูชา” ผลการศึกษาพบว่า ทั้งสามประเทศ การแบ่งแยก รัฐ พุทธศาสนา และพระสงฆ์ออกจากกันนั้นเป็นสิ่งที่กระทำไต่ยากยิ่ง ทั้งนี้เพราะทั้งศาสนาและรัฐต่างมีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันมาโดยตลอด คุณธรรมทางพุทธศาสนาทำหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงของระบบการปกครองและความสงบสุขของสังคม ส่วนศาสนาและพระสงฆ์เองก็ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากรัฐและสังคมเป็นการตอบแทน ทั้งในด้านศาสนวัตถุ เช่น การสร้างวัด โบสถ์ วิหาร และการถวายทานในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการให้สมณศักดิ์และอำนาจในการบริหารคณะสงฆ์ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรและพุทธศาสนจักรในเชิงอุปถัมภ์ค้ำจุนซึ่งความผูกพันที่สำคัญประการหนึ่ง คือความภักดีของสถาบันสงฆ์ต่อรัฐ ซึ่งแสดงโดยการให้ความร่วมมือ สนับสนุนนโยบายและผลประโยชน์ของรัฐ

ส่วนผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะในอดีตได้ใช้และร่วมมือกับศาสนจักร เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองการปกครอง ตลอดจนใช้ศาสนาเพื่อควบคุมความเรียบร้อยทางสังคม ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องและพึ่งพิงกันเช่นนี้ บางครั้งก็ขาดความสมดุล เมื่อใดที่ฝ่ายศาสนจักรคือพุทธศาสนาและพระสงฆ์ยังคงรับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากอำนาจทางการเมือง สถาบันสงฆ์ก็จะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิด และถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของฝ่ายอาณาจักร จึงเป็นการยากที่จะมีอิสระในการบริหารจัดการองค์กร กำหนดนโยบาย การตีความคำสอน ตลอดจนวิธีการเผยแพร่สภาวะและหลักการของพุทธศาสนา แต่การใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองก็อาจเกิดผลตรงกันข้ามประการหนึ่ง คือก่อให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐโดยกลุ่มทางศาสนาอย่างง่ายดาย หากมีเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือในช่วงเวลาที่อำนาจการปกครองของรัฐอ่อนแอลง และนอกจากนี้หากประชาชนสูญเสียความศรัทธาต่อพระสงฆ์เมื่อใด ก็เท่ากับว่าประชาชนไม่ยอมรับนโยบายและอำนาจทางการเมืองที่พระสงฆ์เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ไปด้วย ดังนั้นทั้งรัฐและพระสงฆ์จึงจำต้องยินยอมที่จะประนีประนอม และพยายามใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้อย่างผสมผสานกลมกลืนกับอุดมการณ์และวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้^{๙๐}

^{๘๙} สมบูรณ สุขสำราญ, ศาสนจักรกับอาณาจักร : ความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับอำนาจทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑.

^{๙๐} สมบูรณ สุขสำราญ, พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง กรณีเปรียบเทียบประเทศไทยลาว และกัมพูชา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า (๑).

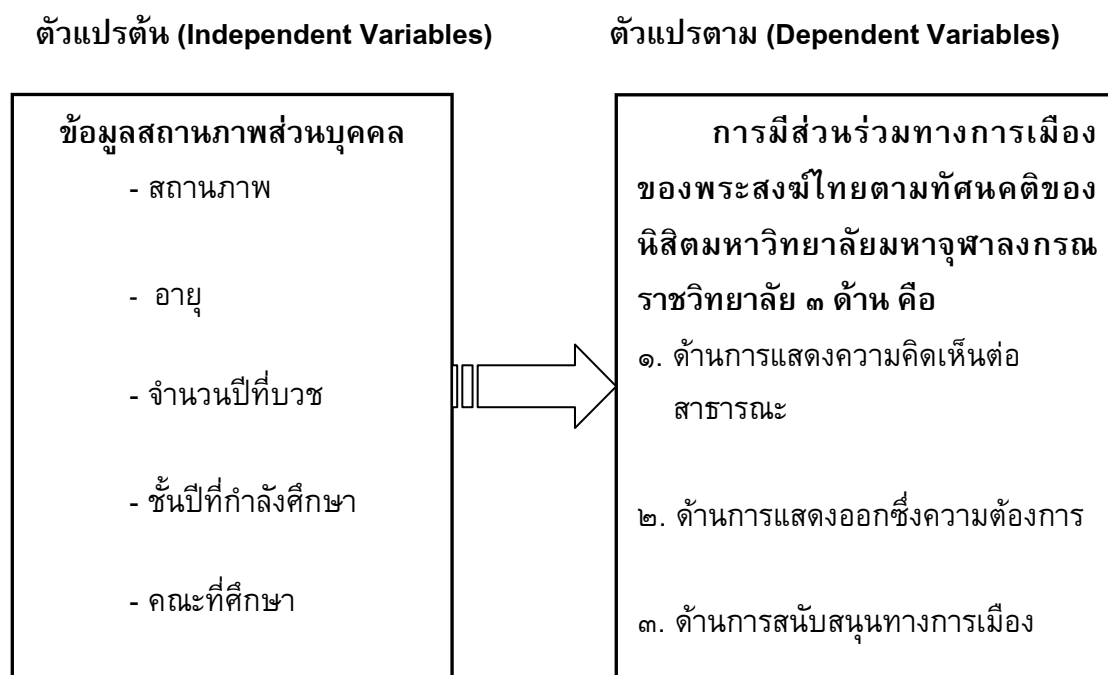
จากการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า สังคมการเมืองไทยตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา พุทธศาสนาและพระสงฆ์ได้ถูกให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมาโดยตลอดทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นการเมืองหรือระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์และระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์เอง แต่ส่วนใหญ่แล้วเหตุที่พระสงฆ์ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองมักจะมีต้นเหตุเกิดจากฝ่ายอาณาจักร เช่น เกิดจากการออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่ไม่เป็นธรรม เกิดจากความไม่เป็นธรรมของผู้ปกครองรัฐที่กระทำต่อพระสงฆ์ เป็นต้น ส่วนพระสงฆ์ในปัจจุบันที่มาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์ส่วนน้อย และมักเป็นกลุ่มยุวสงฆ์ (ภิกษุหนุ่ม-สามเณร) ที่มาศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ สำหรับเรื่องรูปแบบหรือลักษณะที่เกี่ยวข้องหรือเคลื่อนไหวทางการเมืองไม่ปรากฏว่ามีความรุนแรงให้ฝ่ายรัฐหรือสังคมต้องสูญเสีย แต่มักจะมีผลกระทบทางสังคมในภาพลบต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนา แม้การเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเคลื่อนไหวทางการเมืองในบางครั้งจะไม่เกี่ยวข้องกันกับรัฐหรือสังคมโดยตรง และเป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องความถูกต้องทางพระธรรมวินัยก็ตาม ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากสังคมไทยมีความคาดหวังว่าสังคมสงฆ์หรือสังคมของสมณภาวะเป็นสังคมที่เรียบง่ายไม่วุ่นวาย เป็นสังคมแห่งอุดมคติที่เป็นแบบอย่างของคนในสังคมไทย ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมือง สังคมไทยมีความเชื่อว่าทั้งสองสถาบันต้องมีความสัมพันธ์กันสังคมจึงจะสงบสุข เพราะทั้งสองสถาบันต่างก็มีคุณูปการต่อกัน กล่าวคือ การเมืองช่วยแก้ปัญหาของประชาชนทางกายและวัตถุ ส่วนพุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาจิต

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังแผนภาพที่ ๑

แผนภาพที่ ๒.๖ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีจำนวน ๑,๕๒๘ รูป/คน^๑

กลุ่มตัวอย่าง นิสิตที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๗ รูป ดังนี้

^๑สถิติบุคลากรคณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔, http://www.mcu.ac.th/site/major/major_base.php?Data_type=8.

คณะ	ชั้นปีที่๑	ชั้นปีที่๒	ชั้นปีที่๓	ชั้นปีที่๔	รวม	กลุ่ม ตัวอย่าง
พุทธศาสตร์	๑๑๓	๑๒๑	๙๖	๙๕	๔๒๕	๘๐
ครุศาสตร์	๑๒๐	๗๙	๕๘	๗๖	๓๓๓	๗๒
มนุษยศาสตร์	๑๐๑	๖๓	๖๗	๗๖	๓๐๗	๗๑
สังคมศาสตร์	๑๑๙	๑๑๙	๙๕	๑๒๘	๔๖๑	๘๔
รวม					๑,๕๒๘	๓๐๗

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด จำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษาคณะที่ศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนนดังนี้^๒

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มากที่สุด**

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก**

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **ปานกลาง**

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **น้อย**

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **น้อยที่สุด**

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะเป็นปลายเปิดให้เลือกตอบโดยเสรี

๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่านได้แก่

^๒ ชูติระ ระบอบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๑. พระมหาสม กลฺยาโณ,ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวิชัย ไชยสา ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ โสวเกษม ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์วันชัย สุขตาม ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ ๐.๘๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) แก่นิสิตที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน ใน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อหาค่า ความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach)^๓ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๐๑

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

^๓สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุฬาลงกรณ์ฯ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังนิสิตที่ศึกษาอยู่ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามกับพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๓๐๗ ฉบับ ซึ่งได้ทำการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

๔) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

๕) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการ จำแนกประเด็นเป็นรายด้าน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) mm

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๗ ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.๓ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไป ของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของประชาชนผู้ตอบแบบ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล
(n=๓๐๗)

สถานภาพของพระนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
พระภิกษุ	๑๘๕	๖๐.๓
สามเณร	๑๒๒	๓๙.๗
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๘๐	๒๖.๑
๒๐ - ๓๐ ปี	๑๘๕	๖๐.๓
๓๑ - ๔๐ ปี	๒๖	๘.๕
๔๑ ขึ้นไป	๑๖	๕.๓
จำนวนปีที่บวช		
น้อยกว่า ๕ ปี	๙๐	๓๐.๓
๕ - ๑๐ ปี	๑๖๖	๕๔.๑
๑๑ - ๑๕ ปี	๓๑	๑๐.๑
๑๖ - ๒๐ ปี	๑๒	๓.๙
มากกว่า ๒๑ ขึ้นไป	๕	๑.๖
ชั้นปีที่กำลังศึกษา		
ชั้นปีที่ ๑	๗๐	๒๒.๘
ชั้นปีที่ ๒	๖๖	๒๑.๕
ชั้นปีที่ ๓	๙๔	๓๐.๖
ชั้นปีที่ ๔	๗๗	๒๕.๑
คณะที่ศึกษา		
คณะพุทธศาสตร์	๘๐	๒๖.๑
คณะครุศาสตร์	๗๒	๒๓.๕
คณะมนุษยศาสตร์	๗๑	๒๓.๑
คณะสังคมศาสตร์	๘๔	๒๗.๔

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

สถานภาพ พบว่า นิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นภิกษุ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓ และรองลงมาเป็นสามเณร ร้อยละ ๓๙.๗

อายุ พบว่า นิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓ คิดเป็นร้อยละ รองลงมา มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ ตามด้วยอายุ ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ และอายุ ๔๑ ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๕.๓

จำนวนปีที่บวช นิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่บวช ๕ - ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑ รองลงมา บวช น้อยกว่า ๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓ ตามด้วยบวช ๑๖ - ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓.๙ และบวชมากกว่า ๒๑ ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑.๖

ชั้นปีที่กำลังศึกษา พบว่า นิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๓ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ รองลงมาคือกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑ ตามด้วย ชั้นปีที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘ และสุดท้ายชั้นปีที่ ๒ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕

คณะที่ศึกษา พบว่า นิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อยู่ในคณะ มีคณะสังคมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔ รองลงมา คือ คณะพุทธศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ ตามด้วย คณะครุศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕ และมีจำนวนน้อยที่สุดคือ คณะมนุษยศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๑

๔.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และรายด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ๒. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ ๓. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง ดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม

(n=๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	ระดับทัศนคติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ	๓.๐๑	.๙๘๓	ปานกลาง
๒. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ	๓.๑๖	.๙๓๘	ปานกลาง
๓. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๒.๙๑	.๙๖๗	ปานกลาง
รวม	๓.๐๓	.๘๓๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
แสดง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อ
สาธารณะ

(n = ๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ		ระดับทัศนคติ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	แสดงออกทางการเมืองผ่านโทรทัศน์	๓.๐๙	๑.๒๒๘	ปานกลาง
๒	แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุทั่วไป	๓.๐๖	๑.๑๔๖	ปานกลาง
๓	แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน	๒.๙๘	๑.๑๔๖	ปานกลาง
๔	แสดงออกทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์	๓.๐๕	๑.๑๗๗	ปานกลาง
๕	แสดงออกทางการเมืองผ่านแผ่นป้ายโฆษณา	๒.๙๔	๑.๒๐๔	ปานกลาง
๖	แสดงออกทางการเมืองผ่านอินเทอร์เน็ต	๓.๐๔	๑.๒๔๕	ปานกลาง
๗	แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีชุมนุมประท้วง	๒.๗๙	๑.๒๔๔	ปานกลาง
๘	แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดในสถานที่ทั่วไป	๓.๐๑	๑.๑๘๓	ปานกลาง
๙	แสดงออกทางการเมืองเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดในวัด	๓.๑๐	๑.๑๗๐	ปานกลาง
๑๐	แสดงออกทางการเมืองผ่านการเขียนหนังสือหรือบทความ	๓.๑๖	๑.๑๘๗	ปานกลาง
รวม		๓.๐๑	.๙๘๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ

(n = ๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ		ระดับทัศนคติ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ต้องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเหมือนกับประชาชนทั่วไป	๓.๒๑	๑.๒๑๒	ปานกลาง
๒	ต้องการให้ข้อคิดเห็นทางการเมืองกับประชาชน	๓.๓๑	๑.๑๑๑	ปานกลาง
๓	ต้องการร่วมเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง	๒.๙๒	๑.๒๑๐	ปานกลาง
๔	ต้องการมีส่วนร่วมในตัดสินใจทางการเมือง	๓.๐๖	๑.๑๙๓	ปานกลาง
๕	ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายกับพรรคทางการเมือง	๓.๐๓	๑.๑๘๖	ปานกลาง
๖	ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย	๓.๑๕	๑.๑๙๙	ปานกลาง
๗	ต้องการมีสิทธิ์เลือกตั้ง	๓.๐๗	๑.๒๕๒	ปานกลาง
๘	ต้องการให้พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาของนักการเมือง	๓.๒๔	๑.๒๓๒	ปานกลาง
๙	ต้องการให้พระสงฆ์วางตัวเป็นกลางทางการเมือง	๓.๓๓	๑.๒๔๔	ปานกลาง
๑๐	ต้องการให้พระสงฆ์แสดงออกทางการเมืองอย่างเหมาะสม	๓.๓๒	๑.๒๗๙	ปานกลาง
รวม		๓.๑๖	.๙๓๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการสนับสนุนทางการเมือง

(n = ๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการสนับสนุนทางการเมือง		ระดับทัศนคติ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองคนใดคนหนึ่ง	๓.๑๐	๑.๓๐๑	ปานกลาง
๒	ช่วยเหลือให้พรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง	๒.๖๖	๑.๒๗๗	ปานกลาง
๓	ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองทุกคน	๓.๒๓	๑.๓๐๔	ปานกลาง
๔	ช่วยเหลือให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคการเมือง	๒.๕๒	๑.๒๙๙	ปานกลาง
๕	ให้ใช้พื้นที่ของวัดจัดกิจกรรมทางการเมือง	๒.๗๔	๑.๒๔๑	ปานกลาง
๖	สนับสนุนทุนทรัพย์หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมือง	๒.๕๘	๑.๒๗๙	ปานกลาง
๗	รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย	๓.๒๑	๑.๓๓๒	ปานกลาง
๘	จัดเวทีพูดคุยทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองภายในวัดของตน	๒.๘๕	๑.๒๘๑	ปานกลาง
๙	เข้าร่วมสัมมนาทางการเมืองเพื่อการเรียนรู้	๓.๑๙	๑.๒๘๒	ปานกลาง
๑๐	จัดประชาสัมพันธ์ทางการเมืองร่วมกับภาครัฐ	๓.๐๓	๑.๒๙๗	ปานกลาง
รวม		๒.๙๑	.๙๖๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการสนับสนุนทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๒.๙๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

๔.๓ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา แสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังตารางที่ ๔.๖ – ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๖ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามสถานภาพ

(n=๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของพระสงฆ์ไทย	สถานภาพ				t	Sig.
	พระภิกษุ		สามเณร			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อ สาธารณะ	๒.๙๘	๑.๐๐๙	๓.๐๖	.๙๔๔	-.๗๑๕	.๔๗๕
ด้านการแสดงออกซึ่งความ ต้องการ	๓.๑๓	.๙๘๒	๓.๒๒	.๘๖๖	-.๙๐๗	.๓๖๕
ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๒.๘๖	๑.๐๐๓	๒.๙๙	.๙๐๗	-๑.๑๓๑	.๒๕๙
รวม	๒.๙๙	.๘๘๙	๓.๐๙	.๗๕๓	-๑.๐๕๓	.๒๙๓

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกันมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๗ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามอายุ

(n=๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	อายุ												F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี		๒๐ - ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐		มากกว่า ๖๐ ปี			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ	๒.๙๒	.๙๔๔	๓.๐๒	๑.๐๐๒	๓.๑๒	.๙๘๐	๓.๓๔	๑.๐๗๗	๒.๖๐	๑.๕๙๘	๓.๔๕	.๐๗๑	.๖๔๖	.๖๖๕
ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ	๓.๒๒	.๙๓๘	๓.๑๖	.๙๖๘	๓.๐๓	.๙๒๙	๓.๔๖	๑.๐๑๓	๒.๓๓	๑.๓๘๒	๓.๒๕	.๓๕๔	๑.๐๑๕	.๔๐๙
ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๒.๙๑	.๙๐๒	๒.๘๘	.๙๘๑	๒.๙๘	๑.๐๔๕	๓.๔๑	.๙๑๗	๒.๒๕	๑.๑๓๙	๓.๖๕	.๖๓๖	๑.๒๑๓	.๓๐๓
รวม	๓.๐๒	.๗๖๐	๓.๐๒	.๘๕๗	๓.๐๔	.๘๑๗	๓.๔๐	.๙๕๑	๒.๓๙	๑.๓๗๐	๓.๔๕	.๓๕๔	.๙๗๐	.๔๓๗

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๘ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามจำนวนปีที่บวช

(n=๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	จำนวนปีที่บวช										F	Sig.
	น้อยกว่า ๕ ปี		๕ – ๑๐ ปี		๑๑ – ๑๕ ปี		๑๖ – ๒๐		๒๑ ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ	๒.๙๕	.๙๘๐	๓.๐๒	.๙๘๘	๓.๑๓	.๙๗๔	๓.๑๕	๑.๐๕๙	๒.๖๘	๑.๐๐๘	.๔๐๘	.๘๐๓
ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ	๓.๒๐	.๙๙๕	๓.๑๔	.๙๒๗	๓.๓๕	.๗๗๒	๒.๘๘	.๘๖๒	๓.๐๔	๑.๓๙๔	.๖๔๒	.๖๓๓
ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๒.๙๖	.๙๗๕	๒.๘๗	.๙๙๒	๒.๙๓	.๘๖๑	๓.๐๙	.๙๐๖	๒.๖๘	.๙๖๘	.๓๑๕	.๘๖๘
รวม	๓.๐๔	.๘๖๑	๓.๐๑	.๘๓๖	๓.๑๔	.๗๕๔	๓.๐๔	.๙๑๑	๒.๘๐	๑.๐๖๓	.๒๔๑	.๙๑๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีจำนวนปีที่บวชต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีจำนวนปีที่บวช มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๙ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา

(n=๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	ชั้นปีที่กำลังศึกษา								F	Sig.
	ชั้นปีที่ ๑		ชั้นปีที่ ๒		ชั้นปีที่ ๓		ชั้นปีที่ ๔			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ	๒.๙๕	.๙๓๐	๒.๘๙	.๙๙๐	๓.๑๑	.๙๑๙	๓.๐๕	๑.๐๙๘	.๗๖๑	.๕๑๗
ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ	๓.๑๘	.๘๖๒	๓.๐๔	๑.๐๓๐	๓.๒๗	.๘๑๙	๓.๑๓	๑.๐๕๓	.๗๙๗	.๔๙๖
ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๒.๙๓	.๙๑๓	๒.๗๕	.๙๖๐	๓.๑๒	.๘๙๒	๒.๗๙	๑.๐๗๕	๒.๕๒๕	.๐๕๘
รวม	๓.๐๒	.๗๗๙	๒.๘๙	.๘๗๑	๓.๑๖	.๗๖๘	๒.๙๙	.๙๓๐	๑.๔๖๓	.๒๒๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษา มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดย
จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามคณะที่ศึกษา

(n=๓๐๗)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย	คณะที่ศึกษา								F	Sig.
	คณะพุทธศาสตร์		คณะครุศาสตร์		คณะมนุษยศาสตร์		คณะสังคมศาสตร์			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ	๒.๙๘	.๙๑๕	๒.๙๒	๑.๐๒๘	๓.๐๑	๑.๒๐๘	๓.๑๒	.๗๘๓	.๕๓๐	.๖๖๒
ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ	๒.๙๓	.๙๒๑	๓.๒๔	๑.๐๓๘	๓.๒๘	๑.๐๕๗	๓.๒๒	.๗๐๕	๒.๒๘๐	.๐๗๙
ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	๒.๘๔	.๙๗๗	๒.๗๕	๑.๐๓๔	๒.๙๖	๑.๐๖๘	๓.๐๘	.๗๗๕	๑.๘๑๓	.๑๔๕
รวม	๒.๙๒	.๗๘๑	๒.๙๗	.๘๙๑	๓.๐๘	๑.๐๑๒	๓.๑๔	.๖๕๙	๑.๑๙๑	.๓๑๓

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีคณะที่ศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีคณะที่ศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

**๔.๔. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตาม
ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

**ตารางที่ ๔.๑๑ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทย
ตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้านการแสดง
ความคิดเห็นต่อสาธารณะ**

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระสงฆ์ส่วนมากที่แสดงออกทางการเมืองวางตัวไม่เป็นกลาง ส่งผลให้สถาบันศาสนาไม่สามารถเป็นกลางและเป็นที่ยอมรับได้	๑. มหาเถรสมาคมควรระบุดอบเขต ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของพระสงฆ์ พร้อมทั้ง ให้อยู่ละเอียดยและบทลงโทษให้ชัดเจน
๒. ช่องทางให้การแสดงความคิดเห็นเป็นกลางหรือการให้ความรู้ด้านประชาธิปไตย เช่น วิทยุ ทวี ในชุมชนมีน้อย และกฎหมายก็ยังไม่รองรับให้ภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน	๒. พระสงฆ์ควรวางตัวเป็นกลางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สาธารณะโดยให้ความรู้หลักธรรมที่สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และควรมีกฎหมายที่ให้สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม
๓. กฎหมายยังระบุว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิแสดงออกทางการเมือง	๓. ควรแก้ไขกฎหมายให้พระสงฆ์มีบทบาททางการเมืองได้ตามระบอบประชาธิปไตย
๔. พระภิกษุสงฆ์สามเณรไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเพราะไม่สมควรแก่สมณะสาธูปเป็นเหตุให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา	๔. ท่านทั้งหลายอยู่อย่างสมณะสาธูปเถอะ ขออนุโมทนาสาธุ
๕. พระสงฆ์เป็นเพศที่อยู่ในสถานะที่ไม่ควรไปยุ่งกับการเมือง เพราะอาจทำให้ภาพลักษณ์ของคณะพระสงฆ์ไทยเสื่อมเสีย	๕. พระสงฆ์ควรแสดงความคิดเห็นทางด้านการเมืองได้ สามารถเป็นผู้นำด้านการปกครอง การบริหารได้ สามารถนำความรู้เรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงไปให้ความรู้หรือแสดงธรรมได้เกี่ยวกับการเมืองได้
๖. การสื่อสารที่ผิดไปจากรูปแบบของพระวินัยบัญญัติทำให้เกิดความหลงผิดไป	๖. ควรแสดงความคิดเห็นแต่พอเหมาะอันไม่ก่อให้เกิดข้อครหาในภายหลัง

(ต่อ) ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๗. วัดเป็นสถานที่รวบรวมจิตใจผู้คน หากพระสงฆ์จะจัดทำเวทีแสดงความคิดเห็น ดูไม่เหมาะสม เพราะจะเปิดช่องให้นักการเมืองบางพวกเข้ามาแทรกแซงทางกระบวนการหาเสียงได้	๘. ควรจัดปฏิบัติธรรมให้แก่นักการเมือง เพราะความรู้คู่กับคุณธรรม
๘. การเป็นสมณะเพศ ต่างจากฆราวาสทั่วไป อาจจะถูกมองว่าการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองไม่เหมาะสม	๘. ในปัจจุบันโลกกว้างขึ้น ควรที่จะให้พระสงฆ์ออกความคิดเห็นได้ เพราะว่าพระสงฆ์สามารถแนะนำ ให้คำปรึกษา และบอกกล่าวได้
๙. ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยไม่ค่อยมีบทบาททางการเมืองมากนัก เพราะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมจนทำให้มีการกีดกัน และห้ามไม่ให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับการเมือง	๙. ควรให้พระสงฆ์มีสิทธิในการเลือกตั้งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็นสิทธิของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย
๑๐. กฎหมายยังไม่รองรับให้ภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน	๑๐. ควรจะให้สงฆ์เข้าร่วมทางการเมืองในด้านการสั่งสอน เพราะพระสงฆ์ก็เป็นผู้ที่จะโดนผลกระทบเหมือนกันถ้าหากการเมืองเกิดปัญหาขึ้นพระสงฆ์ย่อมได้รับการความเดือดร้อนเหมือนกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทย
ตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้านการ
แสดงออกซึ่งความต้องการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระสงฆ์ถูกสังคมจำกัดสิทธิ์ ไม่มีสิทธิที่จะทำหน้าที่ทางการเมือง และพระสงฆ์เป็นเพียงแค่ตัวเลือกเท่านั้น	๑. ควรมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสใช้ช่องทางสื่อท้องถิ่นมาสอน ในการให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น
๒. ในด้านรูปแบบของความเป็นสมณะซึ่งจะแสดงออกโดยตรงไม่ได้	๒. ควรแสดงออกซึ่งความต้องการโดยใช้หลักคุณธรรมความถูกต้อง โดยความเสมอภาคของสิทธิประชาชน

(ต่อ)ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๓. มีการกีดกันทางการเมืองไม่ยอมรับให้คณะสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง	๓. พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งกับการเมือง ควรอยู่อย่างสมณะ
๔. พระสงฆ์หมู้มาก ควรมีมติร่วมกันในด้านนี้ เพื่อจะได้ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกกัน	๔. คณะสงฆ์อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงได้ แต่ควรจะได้โอกาสให้ข้อคิดเห็นเสนอแนะแนวทางการเมืองการปกครองได้
๕. ประชาชนส่วนใหญ่ยังให้บทบาทแก่พระสงฆ์เป็นเปอร์เซนต์ที่น้อยฉะนั้นความต้องการของพระสงฆ์จึงไม่ค่อยมีความสำคัญ	๕. พระสงฆ์ควรจะให้ได้แค่คำแนะนำ แต่ไม่ควรมีส่วนร่วมในด้านการเมือง
๖. อยากให้พระสงฆ์ มีบทบาททางการเมืองเหมือนประชาชนทั่วไป	๖. ควรให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองคือการร่วมแสดงออกทางด้านความคิดเกี่ยวกับนโยบายแห่งชาติ อันก่อให้เกิดผลต่อพระศาสนา
๗. ประชาชนส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยกับพระสงฆ์ที่แสดงออกในท่าทีที่นุ่มนวลกลั้วรุนแรง	๗. ควรให้พระสงฆ์แสดงความคิดเห็นของตนเองในด้านการมีส่วนร่วมในด้านการเมืองซึ่งเป็นบุคคลในสถานะหนึ่งของประเทศ
๘. ประชาชนไม่เปิดโอกาสให้ พระสงฆ์ แสดงความคิดเห็นทางการเมืองตามความต้องการของกลุ่มหรือของบุคคล	๘. ควรที่จะให้โอกาสเปิดรับพระสงฆ์ เป็นผู้แสดงออกในความต้องการซึ่งมันอาจจะมีประโยชน์และสามารถช่วยชาติได้
๙. ควรจะให้พระสงฆ์ มีปากมีเสียงบ้างในด้านการสั่งสอนให้ยุติธรรม เตือนสติ พวกนักการเมืองบ้าง	๙. ควรให้พระสงฆ์แสดงออกทางการเมืองในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ
๑๐. มันไม่ถูกต้องที่ว่าพระสงฆ์ทำอะไรหรือออกไปแสดงออกทางการเมืองก็บอกว่าไม่ใช่กิจของพระสงฆ์	ควรที่จะเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ ๔.๑๓ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทย
ตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้านการ
สนับสนุนทางการเมือง

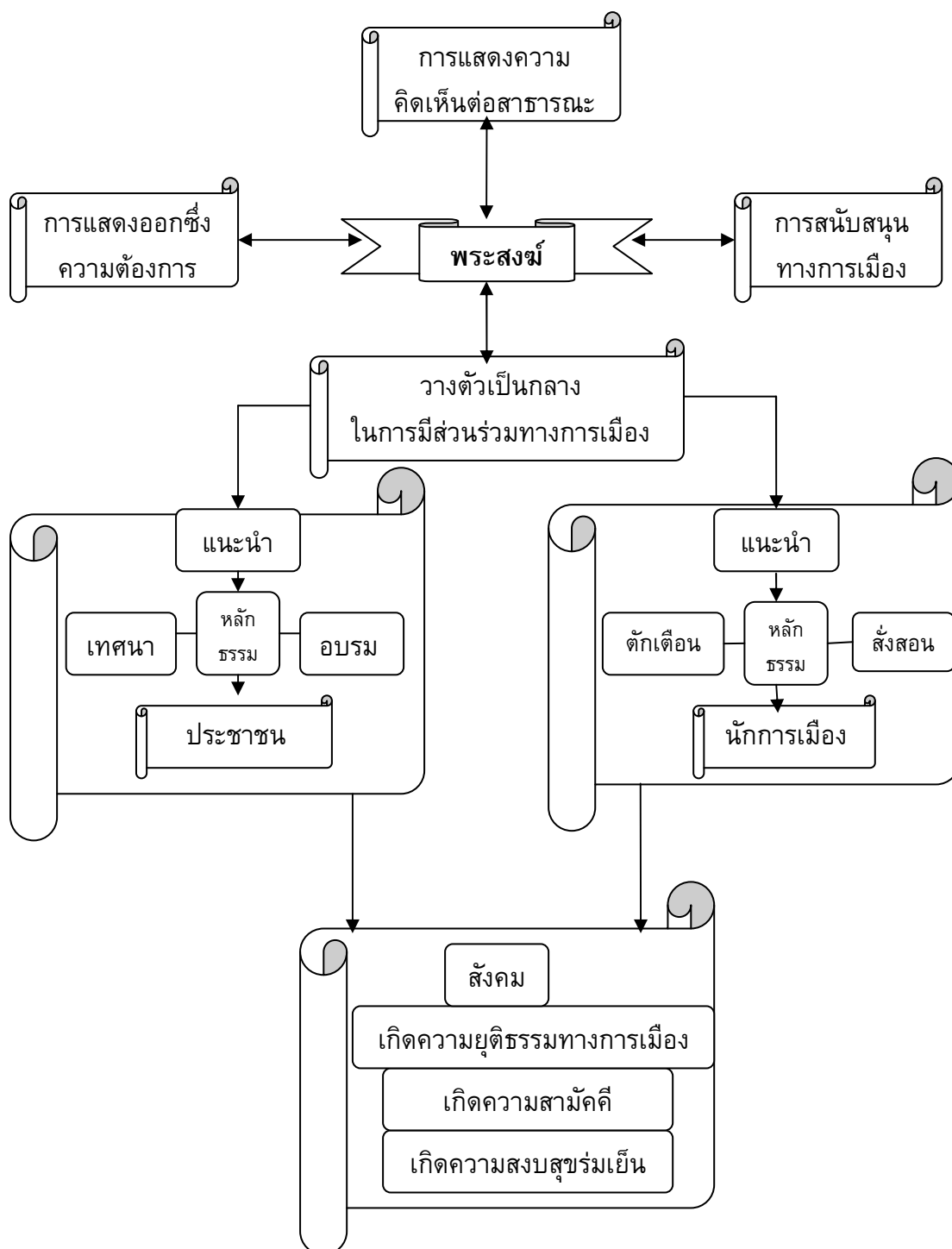
ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระสงฆ์มักถูกมองให้ใช้เฉพาะความรู้ ปรีชาญาณในการแก้ปัญหา แต่ไม่ค่อยใช้หลักการ ปฏิบัติ	๑. อยากให้มีการใช้วิธีปฏิบัติ การบำเพ็ญจิต เป็นช่องทางวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
๒. การสนับสนุนทางการเมืองของพระสงฆ์ ไทย เป็นระบบพี่น้องนั่นเองเพราะส่วนมากจะ ใช้บารมีและความศรัทธาเรียกเสียงคะแนน จากประชาชนเข้าข้างนักการเมืองที่ตนได้ ประโยชน์	๒. ควรใช้หลักธรรมปฏิรูปการเมือง ไม่ว่าจะเป็น เป็นระบบไหน เมื่อมีธรรมเข้าครอบงำ ย่อม เป็นธรรมและประโยชน์แก่ทุกส่วน
๓. อย่างยุ่งกับการเมืองเลย บำเพ็ญศีลของท่าน ให้บริบูรณ์ที่สุด	๓. ควรจะสนับสนุนการเมืองการปกครองที่ เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ แต่ไม่ควรฝักใฝ่ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ควรสนับสนุนโดยองค์รวม
๔. ไม่มีอำนาจในการพัฒนาสาสนาร่วมกันกับ คณะรัฐบาล ที่ชัดเจน เกี่ยวกับการกำหนด นโยบาย	๔. พระสงฆ์คือหลักของสังคมอันก่อให้เกิด ความสงบ สันติ ความรัก และความสามัคคี ไม่ควรที่จะสนับสนุนพรรคใดพรรคหนึ่ง แต่ อาจจะมีข้อคิดเห็น เกี่ยวกับการเมืองได้
๕. กฎหมายไทยยังไม่เอื้ออำนวยให้พระสงฆ์ สนับสนุนได้	๕. ควรมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจ พระสงฆ์แสดงออกหรือมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็นอย่างเป็นรูปธรรม.
๖. พระสงฆ์ยังไม่วางตัวเป็นกลางในด้านการ สนับสนุนทางการเมืองและยังไม่มีสิทธิ์ในการ เลือกตั้ง	๖. ควรให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการเลือกคน เข้าไปบริหารประเทศบ้าง
๗. ในการสนับสนุน ต้องตริกรองว่าเป็นการ สนับสนุนส่วนตัวไหม ต้องดูว่าเป็นด้านไหน เพราะจะทำให้ดูไม่ดี	๗. ควรที่จะให้พระสงฆ์มีการเลือกตั้ง หรือมี สิทธิอะไรบางอย่างเพื่อที่จะให้สิทธิพระสงฆ์ บ้าง
๘. ให้มีการเลือกตั้งในสถานที่วัด แต่ปัญหาคือ ไม่มีการเลือกตั้งให้กับพระสงฆ์	๘. ควรเปิดโอกาสให้พระได้ทำหน้าที่พลเมือง ไทย

(ต่อ)ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๙. ไม่ค่อยมีบทบาทมากนักในทางการเมือง เช่นการเลือกตั้ง แต่มีบทบาททางอ้อม	๙.ควรมีพรรคการเมืองเป็นของตนเอง หรือร่วมมือกับพรรค การเมืองอื่นๆ ในทางการเมืองปกครองในระบบ
๑๐. พระสงฆ์ไทยควรมีโอกาสมีพรรคการเมือง หรือสนับสนุนพรรคการเมืองที่ตนชอบและสามารถช่วยในการหาเสียงด้วย	๑๐. ประชาชนควรที่จะมารับความคิดเห็นของพระสงฆ์บ้าง เพราะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อย ในการสนับสนุนการเมืองให้ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน

๔.๕ บทสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแบบเชิงปริมาณ โดยมีการสำรวจความทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง โดยมีการสำรวจเฉพาะนิสิตที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๑-๔ ซึ่งผู้วิจัยถือว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้สามารถตอบโจทย์ของผู้ทำวิจัยได้ตามที่ผู้วิจัยต้องการที่จะทราบ โดยเฉพาะเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม ถามความคิดเห็นแบบอิสระภาพ ไม่ปิดกั้นและในการทำวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีถึงแก่นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเหล่านี้ไม่มีอำนาจหรือบทบาทแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่จะมีพลังหรืออิทธิพลที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของสังคมได้ แต่ในอนาคตถือว่าเป็นบุคลากรหลักที่จะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะเป็นผู้มีการศึกษาที่ได้รับความนับถือ

ดังนั้น หลังจากผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยแล้ว ทำให้รู้ทราบถึงความรู้ใหม่ว่า พระสงฆ์ถูกสังคมจำกัดสิทธิ์ ไม่มีสิทธิที่จะทำหน้าที่ทางการเมือง ในด้านรูปแบบของความเป็นสมณะซึ่งจะแสดงออกโดยตรงไม่ได้ กฎหมายยังไม่รองรับให้ภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่มีกฎหมายที่ให้พระสงฆ์มีสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสมอย่างชัดเจน พระสงฆ์บางส่วนแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะโดยวางตัวไม่เป็นกลางในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยขออธิบายเป็นแบบโมเดลได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ บทสรุปองค์ความรู้ด้านวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตาม
ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากแผนภาพที่ ๕.๑ ผู้วิจัยขอสรุประบบขั้นตอนการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความคิดใหม่ของผู้วิจัยได้จากการทำวิจัย โดยสรุปเป็นโมเดล โมเดลดังกล่าวนี้เราสามารถมองเห็นได้ว่า

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในทางด้านกายกรรม ด้านวจีกรรม และด้านมโนกรรม เป็นสิ่งที่พึงระวังในคติโลก ไม่ควรลงมือไปในทางกายกรรม แต่ควรจะเน้นหนักไปในทางวจีกรรม คือการเทศนาสั่งสอนธรรมด้วยมโนกรรม คือ ใจที่ประกอบด้วยเมตตาปรารถนาดีต่อประชาชน พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่พระสงฆ์ที่แสวงหาอำนาจใด ๆ โดยเฉพาะอำนาจทางการเมือง เพื่อทำตนให้เป็นใหญ่ในเมืองพระสงฆ์ที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อสาธารณะทางสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ แสดงออกถึงความต้องการ การสนับสนุนทางการเมือง กล่าวคือมีความเป็นกลางที่จะแสดงธรรมเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว แก่บุคคลกลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แนะนำ ตักเตือน สั่งสอนให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นนักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม ดำเนินกิจการการเมืองและปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ใต้ปกครอง สังคมก็เกิดความยุติธรรมทางการเมือง เกิดความสามัคคีเกิดความสงบสุขร่วมเย็น.

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล รวมทั้งข้อเสนอแนะ ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๓๐๗ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๐๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

นิสิตผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุจำนวน ๑๘๕ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๖๐.๓ อายุ ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๑๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓ มีจำนวนที่บวช ๕ - ๑๐ ปี จำนวน ๑๖๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑ ชั้นปีที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๙๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ ระยะเวลาที่ศึกษาคณะสงฆ์จำนวน ๙๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

๒. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการแสดงซึ่งความต้องการ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

๓. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ด้านการสนับสนุนทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๒.๙๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย จำแนกตามสภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย จำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา ผลการวิเคราะห์ สรุปได้ดังต่อไปนี้

สถานภาพ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

อายุ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

จำนวนปีที่บวช พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีจำนวนปีที่บวชต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีจำนวนปีที่บวช มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

ชั้นปีที่กำลังศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษา มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

คณะที่ศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีคณะที่ศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีคณะที่ศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทุกด้าน

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ				
		ค่า t	ค่า F	Sig.	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๑	สถานภาพ	-๑.๐๕๓	-	.๒๙๓	-	✓
สมมติฐานที่ ๒	อายุ		.๙๗๐	.๔๓๗	-	✓
สมมติฐานที่ ๓	จำนวนปีที่บวช		.๒๔๑	.๙๑๕	-	✓
สมมติฐานที่ ๔	ชั้นปีที่กำลังศึกษา		๑.๔๖๓	.๒๒๕	-	✓
สมมติฐานที่ ๕	คณะที่ศึกษา		๑.๑๙๑	.๓๑๓	-	✓

๕.๒ อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากผลการศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๓) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยอยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๓ ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งหมายความว่า พระสงฆ์ท่านมีแนวคิดใกล้เคียงกัน การวิเคราะห์ เช่น ๒ กลุ่มจะเห็นว่าการไม่เห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์จะมีส่วนร่วมทางการเมืองและเห็นว่าการเมืองควรแยกออกจากสถาบันศาสนาและอีกกลุ่มหนึ่งเห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์ควรเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หรือช่วยพัฒนาการเมือง และให้ข้อคิดกับประชาชน โดยมองว่า พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป คือพระสงฆ์ควรปฏิบัติและศึกษาเล่าเรียน ด้านธรรมอย่างจริงจัง ควรศึกษาทางการเมืองอย่างเข้าใจถ่องแท้ การปฏิบัติสมณกิจควรอยู่ภายใต้กฎระเบียบต่างๆ ที่สมควร ภาครัฐและประชาชนควรส่งเสริมด้านการศึกษาของพระสงฆ์ให้เจริญก้าวหน้า ทันยุคทันสมัยพระสงฆ์ที่มีความรู้และปฏิบัติดีเป็นผู้ที่ประชาชนเคารพศรัทธาจะเป็นผู้ที่สั่งสอนอบรมด้านการเมืองและศีลธรรมในทางอันควรแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา บุญยะเวชชีวิน^๑ ได้ศึกษาเรื่องการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๕๙ คน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือ การร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ ดังนี้

^๑วิทยา บุญยะเวชชีวิน, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ”, หน้า (๒).

๑. ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

จากการศึกษาพบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสนใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กรณีของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองมีแนวโน้มจะเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเนื่องจากมองเห็นว่าเป็นสิทธิของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอาจเพราะมีความรู้พื้นฐานทางการเมืองและความสนใจทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิฐู ชำเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการและครอบครัวกองบิน ๔๑ กองพลบินที่ ๓ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยข้าราชการและครอบครัวกองบิน ๔๑ มีระดับความรู้พื้นฐานทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากประชากรที่กำหนดศึกษาส่วนใหญ่ คนระดับกลางมีระบบสวัสดิการที่ดีจึงไม่สนใจผลประโยชน์ที่จะได้รับจากระบบการเมืองส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้พื้นฐานทางการเมือง ความสนใจทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ความรู้พื้นฐานทางการเมืองและความสนใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางการเมืองมักจะไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากมีการศึกษาระดับสูงฐานะมั่นคง โดยส่วนมากจะเป็นผู้วิจารณ์เสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ กรณีของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองมีแนวโน้มจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเนื่องจากมองเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ^๒

๒. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ

จากการศึกษาพบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ด้านส่งเสริมให้ประชาชนสนใจการเมือง ด้านส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและด้านการส่งเสริมในกระบวนการจัดการเลือกตั้งซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตะติยาวัฒน์ สุวรรณศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการ

^๒วิฐู ชำเจริญ, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ และครอบครัวกองบิน ๔๑ กองพลบินที่ ๓ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ”, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๗), หน้า (๒).

เลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตรวจสอบการเลือกตั้ง ด้านส่งเสริมให้ประชาชนสนใจการเมือง ด้านส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และด้านการส่งเสริมในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง^๓

๓. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง

จากการศึกษาพบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การอยู่ในสังคมประกิตทางการเมือง การรับรู้สภาพการณ์ทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยานุญะเวชชีวิน ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๕๙ คน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือการชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือ การร่วมชุมชนหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติไม่เกินระดับ^๔

^๓ ตะติยาวัฒน์ สุวรรณศรี, “บทบาทกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา”, การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า (๒).

^๔ วิทยานุญะเวชชีวิน, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า (๒).

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย จำแนกตามสภาพส่วนบุคคล

เปรียบเทียบทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย จำแนกตามสภาพส่วนบุคคล อันได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีสถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา ต่างกัน มีระดับทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

๑. นิสิตที่มีสถานภาพต่างกัน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีมุมมองความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกัน มีทัศนคติทางด้านความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปตามความรู้สึกของแต่ละสถานภาพซึ่งส่งผลต่อระดับความคิดเห็นไม่ส่งผลต่อระดับทัศนคติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุจิรัตน์ แสนสุข ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การยอมรับค่านิยมของสังคมไทยเรื่องระบบอุปถัมภ์พรรคพวกเครือญาติ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน อาชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมือง/สังคมการเมืองเป็นนักการเมือง^๕

๒. นิสิตที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีอายุต่างกันนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความรู้ ความสามารถ ความหลากหลายทางด้านประสบการณ์ไม่เท่ากัน แต่ละช่วงชั้นอายุย่อมมีความคิดเห็นที่ต่างกันออกไปตามวัยตามช่วงอายุนั้นๆ ไม่ส่งผลต่อระดับทัศนคติซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพงษ์ สายวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า

^๕ศุจิรัตน์ แสนสุข, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓), หน้า ข.

ข้าราชการตำรวจในกองปราบปราม มีทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ตัวแปรด้านอายุ อายุราชการ ชั้นยศ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ รายได้ มีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย ตัวแปรด้านสถานภาพสมรส ภูมิลำเนา และระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย^๖

๓. จำนวนปีที่บวชต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีจำนวนปีที่บวชต่างกัน จำนวนปีที่บวชนั้น มีความหลากหลายทางด้านความเป็นอยู่อาศัย ความมีประสบการณ์ความรู้ความสามารถของแต่ละสถานภาพที่ต่างกัน ที่ทำให้มีความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างออกไป ไม่ส่งผลต่อระดับทัศนคติซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ร้อยตำรวจเอกนิรันดร์ นาคบุรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีพระภิกษุต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๗

๔. ชั้นปีที่กำลังศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความหลากหลายของสาขาวิชา ที่เล่าเรียนมา มีความรู้ความสามารถที่ต่างกันเหล่านั้นไม่ส่งผลต่อระดับทัศนคติซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานะศรี ยงเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย ศึกษากรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหง” ผลการวิจัยพบว่า^๘

๑. นักศึกษาชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิงในทุกกลุ่มกิจกรรม

^๖สุรพงษ์ สายวงศ์, “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม” **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า (๑).

^๗นิรันดร์ นาคบุรี, ร้อยตำรวจเอก, “ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

^๘มานะศรี ยงเจริญ, “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษากรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ก.

๒. นักศึกษาที่มีอายุน้อยกว่า เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า ในกิจกรรมการประท้วงและการลงคะแนนเสียง

๓. นักศึกษาสมัครเข้าศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๑๙ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๒๐ ในด้านการประท้วงและการลงคะแนนเสียง ส่วนอีก ๓ กลุ่มของกิจกรรมไม่มีความแตกต่าง

๔. นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายอาชีพมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมสายสามัญ ในกิจกรรมการประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค และการสื่อสารทางการเมือง ส่วนกิจกรรมการลงคะแนนเสียงไม่มีความแตกต่าง

๕. นักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีบิดาอาชีพอื่นๆ ในกิจกรรมด้านการประท้วง และการมีบทบาทในชุมชน

๖. นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำในกิจกรรมการประท้วง การรณรงค์หาเสียง และการทำงานให้พรรคและการสื่อสารทางการเมือง

๗. ไม่มีความแตกต่างระหว่างที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัดกับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทุกประเภท

๘. นักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองระดับต่ำในกลุ่มของกิจกรรมด้านการมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค การสื่อสารทางการเมืองและการลงคะแนนเสียง ส่วนกิจกรรมด้านการประท้วงไม่มีความแตกต่าง

๙. นักศึกษาที่มีระดับความสนใจทางการเมืองสูงเข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีความสนใจทางการเมืองต่ำในกิจกรรมด้านการประท้วง การรณรงค์หาเสียง และทำงานให้พรรค การลงคะแนนเสียง

๕. คณะที่ศึกษาที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีคณะที่ศึกษาที่ต่างกัน มีความหลากหลายของสาขาวิชา ที่เล่าเรียนมา มีความรู้ความสามารถที่ต่างกันเหล่านั้นไม่ส่งต่อระดับทัศนคติซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ร้อยตำรวจเอกนิรันดร์ นาคบุรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีคณะที่ศึกษา

ต่างกัน มีทักษะต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักมราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๙

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. พระสงฆ์ควรวางตัวเป็นกลางในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
๒. พระสงฆ์ควรเสนอแนะนโยบาย หรือความคิดเห็นแก่รัฐบาลอย่างเหมาะสม
๓. พระสงฆ์ควรเสนอแนะแนวคิดหลักธรรมที่เกี่ยวกับการเมืองผ่านสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม
๔. พระสงฆ์ควรมีตัวแทนนำเสนอแนวคิดหรือหลักปฏิบัติที่เหมาะสมแก่รัฐบาล
๕. พระสงฆ์ควรแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้ง
๖. องค์การพระสงฆ์ร่วมมือกันพิจารณาออกระเบียบอย่างเป็นรูปธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
๗. พระสงฆ์ควรมีหน่วยงานติดตามตรวจสอบเสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่าง เป็นทางการแก่พระสงฆ์
๘. พระสงฆ์ควรจัดตั้งสำนักงานเพื่อมอบความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่พระสงฆ์ และผู้สนใจ
๙. พระสงฆ์ควรมีกิจกรรม หรือโครงการเพื่อศึกษาและฝึกอบรมพัฒนาหลักธรรมสำหรับนักการเมืองหรือผู้สนใจ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของประชาชนทั่วไป
๒. ควรศึกษากลุ่มพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาเอกเปรียบเทียบระหว่างทัศนคติต่อการเมือง ของพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับต่างๆว่ามีความแตกต่างหรือไม่

^๙ นิธินันท์ นาคนบุรี, ร้อยตำรวจเอก, ทักษะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักมราวาสธรรม ๔, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๒), หน้า ๘๐.

๓. ควรศึกษาการส่งเสริม หรือเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจโดยมุ่งให้พระสงฆ์แสดงบทบาทต่อการส่วนร่วมทางเมืองเพื่อที่จะช่วยพัฒนาการเมืองไทยภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยและระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม ในสถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ทุกระดับชั้น

๔. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระสังฆาธิการระดับผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จด้วยวิธีการสัมภาษณ์ในเชิงลึกให้ละเอียดครบถ้วนทั้ง ๓ ด้าน

๕. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระสังฆาธิการในเชิงเปรียบจากพระสังฆาธิการระดับผู้บริหารหลายๆ ท่านมีความชำนาญโดดเด่นมากที่สุดในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

๖. ควรศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคที่แท้จริงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยและวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้้อย่างรอบด้านมากที่สุด

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือและเอกสารทั่วไป

คณะนิติบัญญัติ จันทบุตร. สถานและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๓๒.

จิรัช วิระชัย และคณะ. รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๒๖.

ชุตีระ ระบอบ และคณะ. ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

ณรงค์ สินสวัสดิ์. จิตวิทยาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๙.

เทพ สุนทรสารทูล. พระเล่านการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สำนักพิมพ์กิตติชัยสาส์น. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๑.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

เนตร์พัฒนา ยาวีราช. การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทเซ็นทรัลเอ็กเพรสจำกัด, ๒๕๕๐.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ,ดร. ทศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

ประยูร โพธิ์ชัยรัตน์. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ศึกษากรณีการเรียกร้องให้จัดตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย, ๒๕๔๕.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๑.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด. ๒๕๔๖.

พุทธทาสภิกขุ. ตามรอยพระอรหันต์. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ. พิมพ์ครั้งที่ ๖, ๒๕๓๔.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺจิตฺโต). บรรณาธิการ. วิมุตติมรรค. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๑.

พฤทธิสถาน ชุมพล ม.ร.ว. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๑๓.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. การวิจัยธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุจิต บุญบงการ. การพัฒนาทางการเมืองของไทย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- _____. การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทยในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. ทศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ , ๒๕๓๘.
- สิริอร วิชชาวุธ. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.
- สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, ๒๕๒๗.
- สมาชิกพิเศษ. องค์การพระศาสนา. โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์, ๒๕๓๓.
- สมภาร พรหมทา. ปรัชญาสังคมและการเมือง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- _____. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- _____. ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๒.
- _____. ศาสนจักรกับอาณาจักร : ความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับอำนาจทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.
- _____. พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง กรณีเปรียบเทียบประเทศไทยลาว และกัมพูชา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๗.
- อดุลย์ จาตุรงคกุล. พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๒) วิทยานิพนธ์ :

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร. “คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนาการเคลื่อนไหวของกลุ่มยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๔”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๕.

ตะติยาวัฒน์ สุวรรณศรี. “บทบาทกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา”. การศึกษามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

จุฑามาศ ประยูรทอง. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

ธนวรรณ พงษ์อร่าม. “ความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจต่อเนื่องจากกึ่งทะเลที่มีต่อการใช้แรงงานต่างด้าวในสมุทรสาคร”. การค้นคว้าแบบอิสระ. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

นิธินันท์ นาคบุรี, ร้อยตำรวจเอก. “ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ประสูติพล พรประภา. “ทัศนคติของแรงงานไทยที่ทำงานร่วมกับแรงงานต่างด้าวในธุรกิจอุตสาหกรรมปลาทุ่นน้ำกระป๋องในจังหวัดสมุทรสาคร”. การค้นคว้าแบบอิสระ. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

ปิยพร ถิตย์ประเสริฐ. “การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์”. การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

พระจรินทร์ อังสังข์. “บทบาทพระสงฆ์ในการกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

พัชรี พงษ์ศิริ. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรมการจัดหางาน”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.

พิทักษ์ จารุสมบัติ. “ทัศนคติทางการเมืองของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารงานตำรวจในจังหวัดระยอง และชลบุรี”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๑.

ภทริยา สุวรรณบุรณ. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการพัฒนาเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดกำแพงเพชร”. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคม : สถาบันจิตนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๗.

มานะศรี ยงเจริญ. “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษากรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

รัชตะวัน วรดิษฐ์วงศ์. “การจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ตามทัศนะของอาจารย์และนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

ฤทัยรัตน์ กากิง. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษากรณีเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

วิทยา บุญยะเวชชีวิน. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ”. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.

วิฐุ ขำเจริญ. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ และครอบครัวกองบิน ๔๑ กองพลบินที่ ๓ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ”. การค้นคว้าอิสระ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ศราวุธ ศรีแสงใส. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ศุจิรัตน์ แสนสุข. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร”. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓.

สมพิศ คล้ายวงศ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ ๑๘-๒๐ ปี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สาโรจน์ กาลศิริศิลป์. “การศึกษาทัศนคติต่อพระภิกษุสงฆ์ของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, พ.ศ. ๒๕๔๓.
- สุธรรม บุญติด. “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สุเมธ สุธีร์. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี”. **ภาคินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖.
- สุพงษ์ สายวงศ์. “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.
- สุนัส ฤกษ์สมโภชน์. “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ ๔ ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๑ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.
- สุวรรณ แซ่เฮ้ง. “ภาพลักษณ์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามทัศนะของอาจารย์และนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓.

(๓) เว็บไซต์

- จำนวนสถิติในสัดส่วนกลาง. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓. สืบค้นวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๔, [www.mcu.ac.th/userfiles/file/register/สถิติ 54 .xls](http://www.mcu.ac.th/userfiles/file/register/สถิติ%2054.xls).
- มานพ นักการเรือน, ผศ. **รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**, เข้าถึงวันที่ ๐๔ มีนาคม ๒๕๕๔, <http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=427&Itemid=69>.
- โครงสร้างบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เข้าถึงเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๔. <http://www.mcu.ac.th/site/curriculum.php>.
- สถิติบุคลากรคณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔, http://www.mcu.ac.th/site/major/major_base.php?Data_type=8.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) ภาษาอังกฤษ

Almond, Gabriel A., & Verba, Sydney. **The civic culture: Political attitude and democracy in five nations.** Boston: Little Brown. 1963.

Barbel, James D. **Citizen politics.** Chicaco : Markham. 1972.

Bromage, Arhur W. **Inroducton to municipal government and administration.**, New York: Appleton-Cenure Crofts. 1950.

Deutsch, Morton. **Some Factor Affecting MemBership. Motivation and Achievement**
Heinz Weihrich, Harold Koontz, **Management, A Global Perspective**, Tenth edition, McGrawHill International Editions, Management and Organization Series. 1993.

Howard H. Kendler. **Basic Psychology.** New York : Appleton-Century-Crofts Company, 1968.

Jensen, De Lamar. **Renaissance Europe 2nd ed**, 1992.

Lerner, Daniel. **The Passing of Traditional Society** : Modernizing in Middle East. New York : Free Press,1958.

Milbrath, Leser W. **Political participation.** New York: University of Buffalo Press, 1971.

Milbrath, Leser W. **Political participation.** New York: University of Buffalo Press. 1971.

Roth, David F. & Wilson, Frank L. **The Comparative study of politics (2nd ed.)**Englewood Cliffs,NJ: Prentice Hall, 1980.

Rush, Michael. & Althoff, Phillip. **An introduction to political sociology.** London : Thomas Nelson and Sons,1971.

Thrustone, L.L. Attitude Can Be Measured. Attitude Theory and Measurement. New York: John Willey and Sons, Ind, 1967.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระมหาสม กลฺยาโณ,Ph.D.

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และ
คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.อนุภูมิ โสวเกษม

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ดร.ยุทธนา ปราณิต

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ วันชัย สุขตาม

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

วันที่

สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลยาโณ,Ph.D.

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา หิตทุกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๐๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

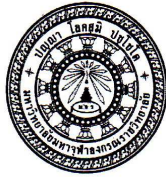
จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๐๖๐๖/๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

วันที่ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ชัชชัย ไชยสา

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา หิตทุกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๐๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๓๐๑/๕๓๐๑๔๐๔๐๕
๒๕ ก.ย. ๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

วันที่ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.อนุภูมิ ไชวเกษม

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา หิตทุกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๐๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Signature)
1๘๑.๕๔

(Signature)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/ทสอ

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณิต

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา หิตกกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๐๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(ดร.ยุธนา ปราณิต)

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

วันที่ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์วันชัย สุขตาม

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา หิตกกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๔๐๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๓/๖๐ นธ
26 ม.ค. 54

ภาคผนวก ข.

ผลคำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย
ตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕		
๑. ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ท่านเห็นด้วยกับการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยต่อสาธารณะในเรื่องดังต่อไปนี้							
๑.แสดงออกทางการเมืองผ่านโทรทัศน์	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒.แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.แสดงออกทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๕.แสดงออกทางการเมืองผ่านแผ่นป้ายโฆษณา	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๖.แสดงออกทางการเมืองผ่านอินเทอร์เน็ต	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีชุมนุมประท้วง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดในสถานที่ทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.แสดงออกทางการเมืองเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดในวัด	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐.แสดงออกทางการเมืองผ่านการเขียนหนังสือหรือบทความ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ ท่านเห็นด้วยกับการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในด้านการแสดงออกดังต่อไปนี้							
๑๑.ต้องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเหมือนกับประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

๑๒.ต้องการให้ข้อคิดเห็นทางการเมืองกับประชาชน	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๓.ต้องการร่วมเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๔.ต้องการมีส่วนร่วมในตัดสินใจทางการเมือง	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๕.ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายกับพรรคทางการเมือง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖.ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.ต้องการมีสิทธิ์เลือกตั้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.ต้องการให้พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาของนักการเมือง	๑	๑	๑	-๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๑๙.ต้องการให้พระสงฆ์วางตัวเป็นกลางทางการเมือง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐.ต้องการให้พระสงฆ์แสดงออกทางการเมืองอย่างเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๑. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง ท่านเห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์ไทยสนับสนุนทางการเมืองต่อไปนี้							
๒๑.ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองคนใดคนหนึ่ง	๑	๑	๐	๑	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๒.ช่วยเหลือภัยให้พรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง	๑	๑	๐	๐	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๒๓.ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองทุกคน	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๔.ช่วยเหลือภัยให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคการเมือง	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๕.ให้ใช้พื้นที่ของวัดจัดกิจกรรมทางการเมือง	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖.สนับสนุนทุนทรัพย์หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมือง	๑	๑	๑	-๑	๑	๐.๖๐	ใช้ได้
๒๗.รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘.จัดเวทีพูดคุยทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองภายในวัดของตน	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๙.เข้าร่วมสัมมนาทางการเมืองเพื่อการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐.จัดประชาสัมพันธ์ทางการเมืองร่วมกับภาครัฐ	๑	๑	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.

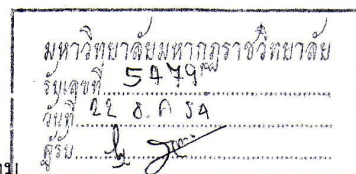
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๔๔๐

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๓๔-๒๑๒๓

๕ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติขอทราบข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
การบ่มนิสัย อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา หิตกกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๕๐๕
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักศึกษาที่ศึกษาภายในมหาวิทยาลัยในสังกัดของพระเดชพระคุณ จึงขออนุมัติจากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอรับแจ้ง อธิการบดี
- ผอ.ปอ.น.น.น.
- อธิการบดี
ร.น.น.น.น.น.
ร.น.น.น.น.น.
๒๒.๘.๕๕

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ขอ ร.น.น.น.น.
ร.น.น.น.น.น.

ร.น.น.น.น.น.
(พระเทพปริยัติวิมล)

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๒.๘.๕๕

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาคผนวก ง.

ผลสำรวจค่า Alpha

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.901	.904	30

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	87.93	277.099	.658	.895
a2	88.03	273.826	.611	.895
a3	88.20	274.441	.602	.895
a4	88.00	279.310	.451	.898
a5	88.33	282.575	.407	.898
a6	87.83	278.075	.465	.897
a7	88.20	275.200	.470	.897
a8	87.90	271.748	.710	.893
a9	87.83	275.730	.542	.896
a10	87.63	277.620	.494	.897
b1	87.67	278.575	.502	.897
b2	87.67	277.264	.626	.895
b3	87.87	283.499	.350	.899
b4	87.77	276.806	.590	.895
b5	87.63	285.689	.366	.899
b6	87.67	278.161	.597	.895
b7	87.83	282.695	.326	.900
b8	87.77	284.254	.308	.900
b9	87.40	280.110	.396	.899
b10	87.57	287.564	.263	.901
c1	88.10	274.921	.552	.896
c2	88.47	275.775	.493	.897
c3	87.80	284.924	.277	.901
c4	88.43	280.875	.399	.899
c5	87.93	297.720	-.032	.907
c6	88.23	282.392	.391	.899
c7	87.63	278.792	.425	.898
c8	88.23	272.392	.559	.895
c9	87.60	276.869	.527	.896
c10	87.90	273.679	.579	.895

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

แผนกสารบรรณ
สำนักงานอธิการบดี
วันที่ ๐๐๕
รับวันที่ ๕ ม.ค. ๕๕
เวลา ๐๗.๑๐ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนงาน ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๒๒๓

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบเรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้วย พระมหาประเสริฐ ฉายา ทิคุฏกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๐๑๔๐๔๕๐๕ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนิสิตที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในสังกัดของพระเดชพระคุณจึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดีและขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน อธิการบดี

☒ เห็นควรอนุมัติ

(พระครูโสภณพุทธวิเศษ)

ผู้อำนวยการกองแผนงาน

เรียน อธิการบดี

☒ เห็นควรอนุมัติ

☐ เพื่อโปรดทราบ

(พระสุวรรณมธารมณ์)

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

(Signature)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพจน์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

เรียน อธิการบดี

☒ เห็นควรอนุมัติ

☐ เพื่อโปรดทราบ

(พระวิสุทธิกัฏฐธาดา)

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

๑/๑๗/๕๕

(Signature)

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดี

ภาคผนวก จ.

แบบสอบถามเพื่องานวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามความคิดเห็นของบุคลากรซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับเป็นข้อมูลในการวิจัยและแนวทางสำหรับผู้วิจัย ผู้บริหาร การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นข้อมูลในการพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลงผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

๒. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

ข้อที่

๑. สถานภาพ ☐ พระภิกษุ ☐ สามเณร

๒. อายุ ☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี ☐ ๒๐ - ๓๐ ปี
☐ ๓๑ - ๔๐ ปี ☐ ๔๑ - ๕๐ ปี
☐ ๕๑ - ๖๐ ปี ☐ มากกว่า ๖๐ ปี

๓. จำนวนปีที่บวช ☐ น้อยกว่า ๕ ปี ☐ ๕ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี ☐ ๑๖ - ๒๐ ปี
☐ ๒๑ ปี ขึ้นไป

๔. ชั้นปีที่กำลังศึกษา ☐ ชั้นปีที่ ๑ ☐ ชั้นปีที่ ๒
☐ ชั้นปีที่ ๓ ☐ ชั้นปีที่ ๔

๕. คณะที่ศึกษา
☐ คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา.....
☐ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชา.....
☐ คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชา.....
☐ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา.....

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย		ระดับทัศนคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒. ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ท่านเห็นด้วยกับการแสดงออกทางการเมืองของ พระสงฆ์ไทยต่อสาธารณะในเรื่องดังต่อไปนี้						
๑	แสดงออกทางการเมืองผ่านโทรทัศน์					
๒	แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุทั่วไป					
๓	แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน					
๔	แสดงออกทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์					
๕	แสดงออกทางการเมืองผ่านแผ่นป้ายโฆษณา					
๖	แสดงออกทางการเมืองผ่านอินเทอร์เน็ต					
๗	แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีชุมนุมประท้วง					
๘	แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดใน สถานที่ทั่วไป					
๙	แสดงออกทางการเมืองเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดในวัด					
๑๐	แสดงออกทางการเมืองผ่านการเขียนหนังสือหรือบทความ					
๓. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ ท่านเห็นด้วยกับการแสดงออกทางการเมืองของ พระสงฆ์ไทยในด้านการแสดงออกดังต่อไปนี้						
๑	ต้องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเหมือนกับประชาชน ทั่วไป					
๒	ต้องการให้ข้อคิดเห็นทางการเมืองกับประชาชน					
๓	ต้องการร่วมเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง					
๔	ต้องการมีส่วนร่วมในตัดสินใจทางการเมือง					
๕	ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายกับพรรคทางการเมือง					
๖	ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย					
๗	ต้องการมีสิทธิ์เลือกตั้ง					
๘	ต้องการให้พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาของนักการเมือง					
๙	ต้องการให้พระสงฆ์วางตัวเป็นกลางทางการเมือง					
๑๐	ต้องการให้พระสงฆ์แสดงออกทางการเมืองอย่างเหมาะสม					

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย		ระดับการส่งผล				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง ท่านเห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์ไทยสนับสนุนทางการเมืองต่อไปนี้						
๑	ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองคนใดคนหนึ่ง					
๒	ช่วยเหลือภัยให้พรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง					
๓	ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองทุกคน					
๔	ช่วยเหลือภัยให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคการเมือง					
๕	ให้ใช้พื้นที่ของวัดจัดกิจกรรมทางการเมือง					
๖	สนับสนุนทุนทรัพย์หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมือง					
๗	รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย					
๘	จัดเวทีพูดคุยทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองภายในวัดของตน					
๙	เข้าร่วมสัมมนาทางการเมืองเพื่อการเรียนรู้					
๑๐	จัดประชาสัมพันธ์ทางการเมืองร่วมกับภาครัฐ					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยการในด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ
ปัญหา อุปสรรค

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ
ปัญหา อุปสรรค

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยการในด้านการสนับสนุนทางการเมือง
ปัญหา อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

ขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้
พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามความคิดเห็นของบุคลากรซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับเป็นข้อมูลในการวิจัยและแนวทางสำหรับผู้วิจัย ผู้บริหาร การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นข้อมูลในการพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลงผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

๒. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน
ข้อที่

๑. สถานภาพ ☐ พระภิกษุ ☐ สามเณร
๒. อายุ ☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี ☐ ๒๐ - ๓๐ ปี
☐ ๓๑ - ๔๐ ปี ☐ ๔๑ - ๕๐ ปี
☐ ๕๑ - ๖๐ ปี ☐ มากกว่า ๖๐ ปี
๓. จำนวนปีที่บวช ☐ น้อยกว่า ๕ ปี ☐ ๕ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี ☐ ๑๖ - ๒๐ ปี
☐ ๒๑ ปี ขึ้นไป
๔. ชั้นปีที่กำลังศึกษา ☐ ชั้นปีที่ ๑ ☐ ชั้นปีที่ ๒
☐ ชั้นปีที่ ๓ ☐ ชั้นปีที่ ๔
๕. คณะที่ศึกษา ☐ คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา.....
☐ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชา.....
☐ คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชา.....
☐ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา.....

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย		ระดับทัศนคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ท่านเห็นด้วยกับการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ต่อสาธารณะในเรื่องดังต่อไปนี้						
๑	แสดงออกทางการเมืองผ่านโทรทัศน์					
๒	แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุทั่วไป					
๓	แสดงออกทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน					
๔	แสดงออกทางการเมืองผ่านหนังสือพิมพ์					
๕	แสดงออกทางการเมืองผ่านแผ่นป้ายโฆษณา					
๖	แสดงออกทางการเมืองผ่านอินเทอร์เน็ต					
๗	แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีชุมนุมประท้วง					
๘	แสดงออกทางการเมืองผ่านเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดใน สถานที่ทั่วไป					
๙	แสดงออกทางการเมืองเวทีการสัมมนาทางวิชาการที่จัดในวัด					
๑๐	แสดงออกทางการเมืองผ่านการเขียนหนังสือหรือบทความ					
๒. ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ ท่านเห็นด้วยกับการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย ในด้านการแสดงออกดังต่อไปนี้						
๑	ต้องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเหมือนกับประชาชน ทั่วไป					
๒	ต้องการให้ข้อคิดเห็นทางการเมืองกับประชาชน					
๓	ต้องการร่วมเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง					
๔	ต้องการมีส่วนร่วมในตัดสินใจทางการเมือง					
๕	ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายกับพรรคทางการเมือง					
๖	ต้องการมีส่วนร่วมในการวางนโยบายพัฒนาประชาธิปไตย					
๗	ต้องการมีสิทธิ์เลือกตั้ง					
๘	ต้องการให้พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาของนักการเมือง					
๙	ต้องการให้พระสงฆ์วางตัวเป็นกลางทางการเมือง					
๑๐	ต้องการให้พระสงฆ์แสดงออกทางการเมืองอย่างเหมาะสม					

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย		ระดับการส่งผล				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง ท่านเห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์ไทยสนับสนุนทางการเมืองต่อไปนี้						
๑	ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองคนใดคนหนึ่ง					
๒	ช่วยเหลือภัยให้พรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง					
๓	ให้คำปรึกษาแก่นักการเมืองทุกคน					
๔	ช่วยเหลือภัยให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคการเมือง					
๕	ให้ใช้พื้นที่ของวัดจัดกิจกรรมทางการเมือง					
๖	สนับสนุนทุนทรัพย์หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมือง					
๗	รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย					
๘	จัดเวทีพูดคุยทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองภายในวัดของตน					
๙	เข้าร่วมสัมมนาทางการเมืองเพื่อการเรียนรู้					
๑๐	จัดประชาสัมพันธทางการเมืองร่วมกับภาครัฐ					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยการในด้านการแสดงความคิดเห็น

ต่อสาธารณะ

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการ

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยในการในด้านการสนับสนุนทางการเมือง

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้
พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระมหาประเสริฐ หิตทุกโร (สาหิงรัมย์)
เกิด	: วันที่ ๕ เดือน มกราคม ๒๕๐๗
สถานที่เกิด	: บ้านกระสัง ตำบลกระสัง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
การศึกษา	:เปรียญธรรม ๘ ประโยค สำนักเรียนวัดทองธรรมชาติวรวิหาร :ปริญญาตรี ศษ.บ. (ประถมศึกษา) มสธ
หน้าที่	: ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทองธรรมชาติวรวิหาร : อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดทองธรรมชาติวรวิหาร
เข้าศึกษา	: ๗ มิถุนายน ๒๕๕๓
สำเร็จการศึกษา	: ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๕
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดทองธรรมชาติวรวิหาร คณะ ๔ แขวงคลองสาน เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐